T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON ANABİLİM DALI

TUZLA BÖLGESİ ,AHŞAP EVLER VE KORUNMALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Şeyda YAĞŞİ

Yükseklisans Tezi

DANIŞMAN
Prof. Dr. Haluk SEZGİN

İSTANBUL-2012

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON ANABİLİM DALI

TUZLA BÖLGESİ, AHŞAP EVLER VE KORUNMALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Şeyda YAĞŞİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Haluk SEZGİN

Bu tez çalışması, Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 23/01/2013 tarih ve 2013/1 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından ***Restorasyon Yüksek Lisansı Tezi*** olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

Prof. Dr. Haluk SEZGİN
Danışman

Prof. Dr. İlter BÜYÜKDIĞAN
Üye

Prof. Dr. Nadide SEÇKİN
Üye

YÜKSEKLİSANS TEZİ

"TUZLA BÖLGESİ AHŞAP EVLER VE KORUNMALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA"

T.C. MALTEPE UNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

RESTORASYON ANABİLİM DALI

ÖZET

Çok değişkenli kültür birikiminin katkıları sonucu, tarımsal düzene geçişle birlikte başlayıp gelişen, konut mimarisinin büyük bir bölümünü ahşap oluşturmaktadır.

İnsanların toplumsal davranışları, yeni gereksinimler meydana getirmekte bu da fiziki çevrenin değişimine sebebiyet vermektedir. Kentleşmiş yerleşimlerde kentin modern diye adlandırılan mekânsal birimleri yanında, geçmişin sosyal davranışlarını günümüze aktaran tarihi yapılar da bulunmaktadır. İnsan davranışlarının, o günün mantıksal değerleri ile birleşmesi sonucu meydana gelmiş bu yapılar, aynı fonksiyonu taşıyan grupları içinde yapısal bir konsepte sahiptirler. Parsel kullanımları, plan çözümlemeleri, cephe düzenleri bu ikili ilişkinin neticesinde tasarlanmıştır. Bütün bu özellikleri bünyesinde bulunduran geleneksel konut mimarimizin yoğun olarak bulunduğu tarihi kentsel yerleşimlerde, hızla gelişen şehirleşmeye karşı gereken tepkiyi veremeyen yapıların korunması geleceğe doğru bir şekilde aktarılabilmesi için farklı ölçeklerde belgeleme çalışmaları yapılmalıdır.
Bu çalışmada İstanbul'un deniz kenarında olan önemli ilçelerden biri Tuzla Bölgesi'nin günümüzde hala ayakta olan tescilli sivil mimarı yapısı, yapıların durumu, yapım teknikleri, konutların cephe analizleri ve düzenlemeleri ele alınmıştır.

"Tuzla Bölgesi, Ahşap Evler ve Korunmaları Üzerine Bir Araştırma" adlı bu tezin giriş bölümünden sonuç bölümüne kadar çalışma alanının ve yakın çevresinin tarihsel süreçte geçirdiği değişimler, bu değişimlerin ahşap mimarisine etkisi, yapıların koruma anlayışına bağlı örneklendirmeler ve bulunduğu çevrenin zaman içindeki fiziki ve sosyolojik değişimi göz önünde bulundurularak mimari olarak değerlendirmeleri yapılmıştır.

Bu tez 2013 yılında yapılmıştır ve 145 sayfadan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tuzla Bölgesi, Ahşap Mimarisi, Koruma Kavramı

MASTER'S THESIS

"A STUDY ON WOODEN HOUSES AND PROTECTİON IN TUZLA REGION."

T.C MALTEPE UNIVERSITY

INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

DEPARTMENT OF RESTORATION

ABSTRACT

Cultural heritage as a result of the contributions multivariate, starting with the transition to streamline the growing of agricultural, residential architecture, is a large part of the wood.

People's social behavior, the new requirements in the physical environment to cause change.The urbanized settlements next to the modern so-called spatial units, there are historic buildings of the past that show social behavior.

Human behavior, combined with the day's logical values that occurred as a result of these structures, the same function in groups that have a structural concept.Parcels, their plan analytics, facade is designed as a result, this dual relationship Incorporates all the features of traditional residential architecture in urban areas where there are concentrations, against fast-growing urbanization in the future the structures can not respond adequately to protect in order to convey accurately different scales of documentation must be done.In this study, one of the important region of Istanbul which is still standing today near the sea, a registered civil arthitecture of the structure of the Tuzla region, state structures, construction techniques, housing front analysis and arrangements are discussed.

"A Study on Wooden Houses and Protection in Tuzla Region." Named this thesis from introduction section to epilogue of the study area and its surroundings changes in the historical process, the effect of these changes in the wooden architecture, depending the mentality of protection structures with examples and the environment in the physical and sociological change in architecture are in the vicinity of assessments have been made**.**

This thesis written in 2013 and consist of 145 pages.

Key words: Tuzla region , Timber FrameArchitecture , The concept of protection.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimi hazırlamamda bana yardım eden, zaman ayıran ve her koşulda bana destek olan tez danışmanım, hocam Prof. Dr. Haluk SEZGİN' e,Tez aşaması boyunca manevi desteklerini benden esirgemeyen sevgili babam Kubilay Altuntaş, annem Zümrüt Altuntaş, ağabeyim Oğuz Altuntaş'a ve eşim Fehim Yağşi 'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET i
ABSTRACT.....ii
TEŞEKKÜR.....iii
İÇİNDEKİLER iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ x
HARİTALAR LİSTESİ.....**xi**

1. GİRİŞ.....1

2 .TUZLA BÖLGESİNİN COĞRAFİ VE FİZİKSEL

ÖZELLİKLERİ…….3

2.1. Genel Konum.....3

2.2 Tarihsel Gelişim 5

2.3. Ekonomik Gelişim.....9

2.4. İklim ve Bitki Örtüsü.....11

2.5. Nüfus 12

3. TUZLA BÖLGESİ'NDE TARİHİ DOKU VE

YAPILAR……13

3.1. Tarihi Yapılaşma.....13

3.2 Tescilli Yapılar.....13

3.3.Bizans Dönemine ait Arkeolojik Kalıntılar.....14

3.3.1.Değirmenaltı Kilisesi.....15

3.3.2.Ekrem Bey Adası Kalıntıları.....16

3.3.3.Hayırsız Ada Sarnıcı.....16

3.3.4.Sakız Yarımadası Sarnıcı.....17

3.3.5.Şemsiye Adası Kalıntıları.....18

3.3.6.Antik Dalgakıran.....18

3.3.7.Hagios Demetrios Su kuyusu.....19

3.3.8.Bina Kalıntıları.....20

3.3.9.Manastır Mevkiindeki Sütun Altlıkları.....22

3.3.10.Camii Mahallesindeki Bina Kalıntısı.....23

3.4.Tuzladaki Osmanlı Eserleri.....24

3.4.1.I.Ahmet Camii.....24

3.4.2.Davut Ağa Çeşmesi.....25

3.4.3.Saadet Hanım Çeşmesi(1).....26

3.4.4.Saadet Hanım Çeşmesi(2).....27

3.4.5.Sahil Çeşmesi.....28

3.4.6.Nişancı Mehmet Paşa Camii.....29

3.4.7.Tarihi Ekmek Fırını.....31

3.4.8.Tepeören Merkez Camii.....31

3.4.9.Orhanlı Merkez Camii.....33

3.4.10.Tarihi Ahşap Evler.....34

4. TUZLA BÖLGESİ'NDE 40 PAFTA TARİHİ SİT ALANI VE KENTSEL DOKUSU……..35

4.1.Arazi Kullanımı.....35

4.2.Tescilli Yapılar……..……38

4.3.Tescilli Yapıların Fiziksel Durumları……..…….39

4.4.Yapılaşma Özellikleri……..……40

4.5.Yapıların Çevrelerinin Durumları……...43

5.TUZLA BÖLGESİ'NDE UYGULANAN KORUMA TÜRLERİ……...…44

5.1.Korumada Genel Prensipler……..…44

5.2.Restorasyon Çalışmaları……...……47

5.3.Rekonstrüksiyon Çalışmaları……49

6.AHŞAP MİMARİSİ……...……50

6.1.Genel Tanım……...……50

6.2.Tarihsel Gelişim……...…..52

6.3.Yapım Teknikleri……...……53

7.TUZLA AHŞAP EVLERİNİN KORUMA ANLAYIŞININ ÖRNEKLERLE DEĞERLENDİRİLMESİ……65

7.1.Plan Özellikleri…….65

7.2.Yapısal Sistem Özellikleri……67

7.3.Taşıyıcı Sistem……..……68

7.4.Yapım Tekniği ve Malzeme……..70

7.4.1.Kerpiç Dolgu……70

7.4.2.Tuğla Dolgu…….……70

7.4.3.Çıtalar ile Kaplama(Bağdadi)……..71

7.4.4.Ahşap ile Kaplama……...……72

7.5.Üst Örtü…….73

7.6.Cephe Analizleri……...……76

7.6.1.Konut Yapılaşma Düzenleri…….…76

7.6.2.Konut Giriş Düzenlemeleri……..……76

7.6.2.1.Nişli Girişler……...……..77

7.6.2.2.Düz Girişler……..……78

7.6.2.3.Dış Sahanlıklı Girişler……..79

7.6.3.Konut Giriş Kapıları……80

7.6.4.Pencereler……..…83

7.6.5.Çıkmalar…….86

7.6.5.1.Düz Çıkmalar……..……86

7.6.5.2.Gönyeli Çıkmalar……87

7.6.5.3.Pahlı Köşeli Çıkmalar……..……89

7.6.5.4.Payandalı Çıkmalar……..…89

7.6.6.Destek Elemanları……90

7.6.7.Cephe Kaplamaları……...92

7.7.Cephe Düzenlemeleri……94

7.7.1.Çıkmalı Cephe Düzenlemeleri……96

7.7.2.Çıkmasız Düz Cephe Düzenlemeleri……..98

7.8.Tarihi Sit Alanı İçerisinde 2433 numaralı Tarihi Ahşap Evin Restorasyon Çalışması……..…99

7.8.1.2433 Numaralı Yapının Rölöve Çalışmaları……..…...100

7.8.2. 2433 Numaralı Yapının Restitüsyon Çalışmaları……111

7.8.3. 2433 Numaralı Yapının Restorasyon Çalışmaları……...……118

8.SONUÇ…….……126

9.KAYNAKLAR 130

10.ÖZGEÇMİŞ……...…132

11.EKLER……...……134

EK A:Arazi Yapılaşma Analiz Haritaları.....……135
EK B:Tuzla Bölgesi'nde ki Tescilli Ahşap Yapılar ve Bölgeye ait Eski Fotoğraflar……...143

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler Açıklama

°C Derece santigrat (celcius derecesi)

Kısaltmalar Açıklama

İÜ, İstanbul Üniversitesi

İTÜ, İstanbul Teknik Üniversitesi

ODTÜ, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

TAÇ, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma

YEM, Yapı Endüstri Merkezi

M.E.B, Milli Eğitim Bakanlığı

ŞEKİLLER LİSTESİ

1. Şekil 2.1. Keramik profil kesitleri.....6
2. Şekil2.2.profil kesitlerine göre tasarlanan çömlekler.....7
3. Şekil3.1. Değirmenaltı kilisesi restitüsyonu.....15
4. Şekil6.1. Ahşabın kesiti.....50
5. Şekil7.1.Örnek plan tipleri.....66
6. Şekil7.1. Tescilli Yapının Vaziyet Planı..... 100
7. Şekil 7.2. Tescilli Yapının Zemin Kat Planı.....101
8. Şekil 7.3. Tescilli Yapının 1. Kat Planı.....101
9. Şekil 7.4. Tescilli Yapının Çatı Planı.....102
10. Şekil 7.5. Tescilli Yapının A-A kesiti.....103
11. Şekil 7.6. Tescilli Yapının B-B kesiti.....104
12. Şekil 7.7. Tescilli Yapının C-C kesiti.....104
13. Şekil 7.8. Tescilli Yapının C-C kesiti.....105
14. Şekil 7.9. Tescilli Yapının Ön görünüşü.....105
15. Şekil 7.10. Tescilli Yapının Arka görünüşü.....106
16. Şekil 7.11. Tescilli Yapının Sol Yan görünüşü.....106
17. Şekil 7.12. Tescilli Yapının Sağ Yan görünüşü.....107
18. Şekil 7.13. Tescilli Yapının Zemin kat planı.....111
19. Şekil 7.14. Tescilli Yapının Zemin kat tavan planı.....111
20. Şekil 7.15. Tescilli Yapının 1. kat planı.....112
21. Şekil 7.16. Tescilli Yapının 1. kat tavan planı.....112
22. Şekil 7.17. Tescilli Yapının çatı planı.....113
23. Şekil 7.18. Tescilli Yapının A-A Kesiti.....113
24. Şekil 7.19. Tescilli Yapının B-B Kesiti.....114
25. Şekil 7.20. Tescilli Yapının C-C Kesiti.....114
26. Şekil 7.21. Tescilli Yapının Ön görünüşü.....115
27. Şekil 7.22. Tescilli Yapının arka görünüşü.....115
28. Şekil 7.23. Tescilli Yapının sol yan görünüşü.....116
29. Şekil 7.24. Tescilli Yapının sağ yan görünüşü.....116
30. Şekil 7.25. Tescilli Yapının detay çizimleri.....117

31. Şekil 7.26. Tescilli Yapının vaziyet planı.....118
32. Şekil 7.27. Tescilli Yapının zemin kat planı.....118
33. Şekil 7.28. Tescilli Yapının zemin kat tavan planı.....119
34. Şekil 7.29. Tescilli Yapının 1. kat planı.....119
35. Şekil 7.30. Tescilli Yapının 1. kat tavan planı.....120
36. Şekil 7.31. Tescilli Yapının çatı katı planı.....120
37. Şekil 7.32. Tescilli Yapının A-A kesiti.....121
38. Şekil 7.33. Tescilli Yapının B-B kesiti.....121
39. Şekil 7.34. Tescilli Yapının C-C kesiti.....122
40. Şekil 7.35. Tescilli Yapının ön görünüşü.....122
41. Şekil 7.36. Tescilli Yapının arka görünüşü.....123
42. Şekil 7.36. Tescilli Yapının sol yan görünüşü.....123
43. Şekil 7.36. Tescilli Yapının sağ yan görünüşü.....124
44. Şekil 7.37. Tescilli Yapının çevre ile ilişkisi.....124

HARİTALAR LİSTESİ

1.Harita2.1. Tuzla'nın çevresindeki adaların konumu.....3
2. Harita2.2. Tuzla'nın harita üzerindeki konumu 4
3. Harita3.1 Tuzla Bölgesi Bizans Dönemi'ne ait kiliselerin konumları.....14
4. Harita4.1. Tarihi Sit alanı konumu ve yollar 36
5.Harita4.2. Tarihi sit alanı içerisindeki yapıların işlev dağılımı.....38
6.Harita4.3. Tarihi sit alanı içerisinde yapıların fiziksel durumu.....39
7.**Harita6.1.** Bölgelere göre malzeme ve yapım tekniği.....53

1.GİRİŞ

Geçmiş uygarlıklardan günümüze kalan yerleşim yerleri ve yapılar tarihi çevremizi Oluşturur. Tarihi çevreler, geçmiş uygarlıkların yaşam tarzı, kültür düzeyi, sosyal ve Ekonomik yapısı vb. konular hakkında bizlere bilgi verir. Tüm insanlığın ortak mirası olan kültür varlıkları, toplumların geçmişi doğru algılayarak, bugüne ve yarına doğru biçimde bakmasını sağlayan, geçmişle gelecek arasındaki sürekliliği gösteren önemli değerlerdir. Bu değerlerin tespit edilmesi, belgelenmesi, korunması, tanıtılması ve özgün niteliklerini kaybetmeden gelecek kuşaklara aktarılması, günümüzde üzerinde önemle durulan bir konudur.

Hızlı kentleşme sonucu ortaya çıkan hızlı nüfus artışı, trafiğin yoğunlaşması, rant değerinin artması, kamu hizmetlerinin yetersizliği, teknolojik gelişmeler, geleneksel yapıların eskime sürecine girmesi sonucu köylerden göç eden alt gelir grubu aileler tarafından kullanılması veya bilinçsiz restorasyon çalışmaları ve bilinçsiz işlevlendirmelerden dolayı tarihi yerleşim dokularının karakteri büyük ölçüde değişmiş, geleneksel mahalleler birer çöküntü alanı haline gelmiştir. Bunun sonucu olarak da mimari mirasın korunmasını sağlayacak etkin önlemlerin alınması zorunluluğu gündeme gelmektedir.

Kentlerimizde her türlü olumsuz uygulamalara, kullanımlara karşın, varlığını devam ettirebilen geleneksel yapılar bulunmaktadır. Tarihi dokunun görüldüğü bu alanlar Geleneksel Mimarinin sürdürebilirliği açısından da önemli bölgelerdir. Tarihi yapılarda dönemin koşullarına göre yapılmış olan dokuyu analiz edebileceğimiz, geleneksel Ahşap mimarisinin yapım tekniklerini görebileceğimiz, bulgularını sistemli bir şekilde günümüze taşıyabileceğimiz ve koruyabileceğimiz bölgelerden biri de **Tuzla Bölgesi '**dır.

Teze öncelikle, Tuzla Bölgesi'nin Tarihi, Geleneksel Mimarisi, Kentsel Dokusu konularının oluşumu ve gelişimi incelenmiş, yaygınlaşmasındaki etkenler saplanmıştır. Bu aşamada birçok yayın incelenerek Geleneksel Dokunun M.Ö başlayan oluşum süreci ve buna bağlı olarak gelişen konut kültürü farklı morfolojik ve tipolojik yaklaşımlar ışığında ele alınmıştır.

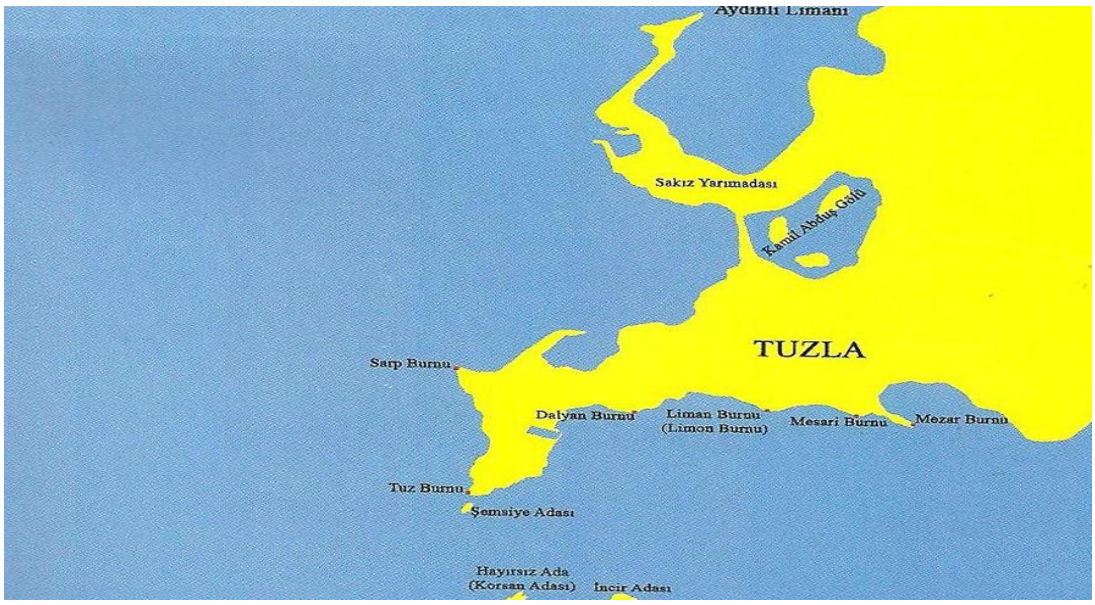
Ana taşıyıcı sistemi ahşap malzemeden meydana gelen evlerin Tuzla'da bulundukları bölgeler araştırılırken, farklı kaynaklardan yararlanılarak inceleme bölgeleri saplanmıştır. Tuzla'da ahşap evlerin sık göründüğü bölge esas alınarak, Marmara Bölgesi'nde bulunan Ahşap Mimarisi de genel olarak ele alınmıştır.
Tezin ikinci bölümünde, ahşap ev mimarisinin yayıldığı bölgenin genel özellikleri incelenerek etkileri sonucunda, ahşap malzeme olanakları ile Bölge'nin ortaya çıkan özellikleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Tuzla'da ahşap evlerin genel özellikleri incelenerek ahşap kullanımının bölgeye göre nasıl değiştiği tespit edilmiş tarihi ve mimari açıdan önemini vurgulamak amaçlanmıştır.

2.TUZLA BÖLGESİ'NİN COĞRAFİ VE FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

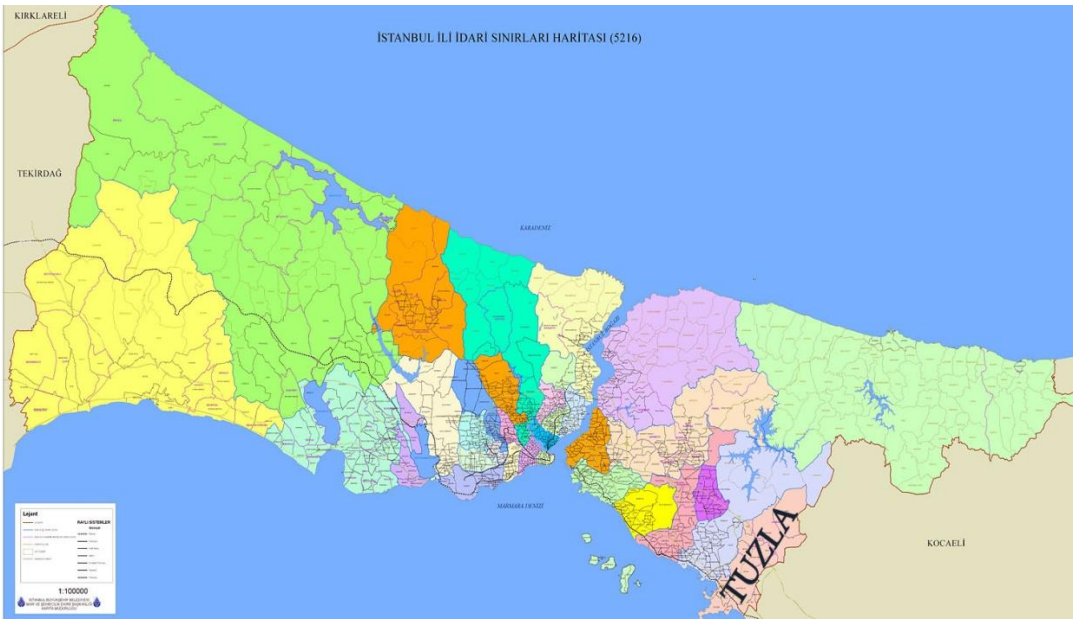
2.1. Genel Konum

Tuzla, Marmara Bölgesi'nde Kocaeli Yarımadası'nın güneybatısında yer alır. Doğusunda Gebze ilçesi, kuzeyinde Pendik ve güneyinde Marmara Denizi bulunmaktadır.86 kilometre kare yüz ölçümüne sahip ilçe ,engebeli bir toprak yapısına sahiptir.Tuzla'nın güneyinde ki Tuz Burnu büyük bir çıkıntı oluşturmaktadır.Tuzla'nın Aydıntepe Bölgesi'nin kıyılarından merkeze kadar olan bölümü burunlarla ve koylarla girintili ve çıkıntılıdır. Tuzla Körfezinde; Mezar Burnu, Dalyan Burnu, Tuz Burnu, Sarp Burnu, Tuz Burnunun güneyinde Şemsiye Adası, Korsan Adası, İncir Adası ve Ekrembey (Eşek Adası) bulunmaktadır. Ayrıca, Sakız Adası Burnu ile İçmeler Burnu belirgin bir çıkıntı yapmıştır. Sakız Adası Ekrem Bey Adası ile birleştirildikten sonra çıkıntısı daha da artmıştır.

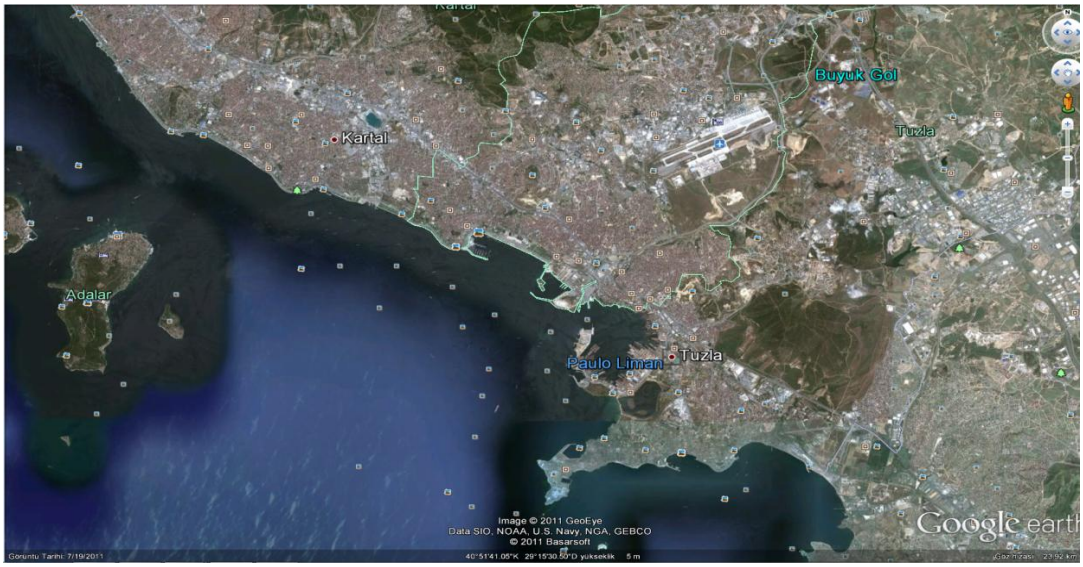

Harita2.1. Tuzla'nın çevresindeki adaların konumu [1]

İlçe Marmara Bölgesinde Kocaeli Yarımadasının güneybatısında yer alır. İstanbul'un Anadolu Yakasındaki son noktadır. Haydarpaşa'ya 32 km. uzaklıktadır. Kuzeyinde ve batısında Pendik ilçesi, doğusunda Gebze ilçesi (Kocaeli) güneyinde Marmara Denizi bulunur.

Harita2.2. Tuzla'nın harita üzerindeki konumu [1]

Resim2.1. Tuzla'nın uydudan görünümü[2]

Seksen altı kilometre kare yüz ölçümüne sahip ilçe, Marmara Denizinde 13 km. uzunluğunda kıyıya sahiptir. İlçenin güney uç noktası olan Tuzla Burnu büyük bir çıkıntı meydana getirir. Aydıntepe kıyılarından merkeze kadar koylar ve burunlarla girintili ve çıkıntılıdır. Kıyılar, tepelerin denize yakın olduğu kesimlerde ve genellikle burunlarda yüksek kıyı, tepelerin iç kısımlarının bulunduğu kesimlerde alçak kıyı biçimindedir. Tuzla topraklarında dağlık kesim düzlüklerden daha fazladır. Denize yakın kesimlerde oldukça geniş düzlükler yer alır. ,içerilere gidildikçe, yükseklik artar. Düzlükler, Platolar halinde tepelerin arasında uzanır. En yüksek yerlerde denizden yükseklik 300 metreyi aşmaz. Aydınlıdaki Karatepe denizden 190 m. Kavaştepe 109 m. yüksekliklerindedir.

2.2. Tarihsel Gelişim

Osmanlı öncesi de bir yerleşim birimi olan Tuzla, J.Pargorire (1872-1907), Dymotionlu Stophanes'in eserinde İzmit Körfezi ile ilgili kısımda Akritas Burnu ile bilindiğini aktarır. Burası bir Rum balıkçı köyü olarak geçer.

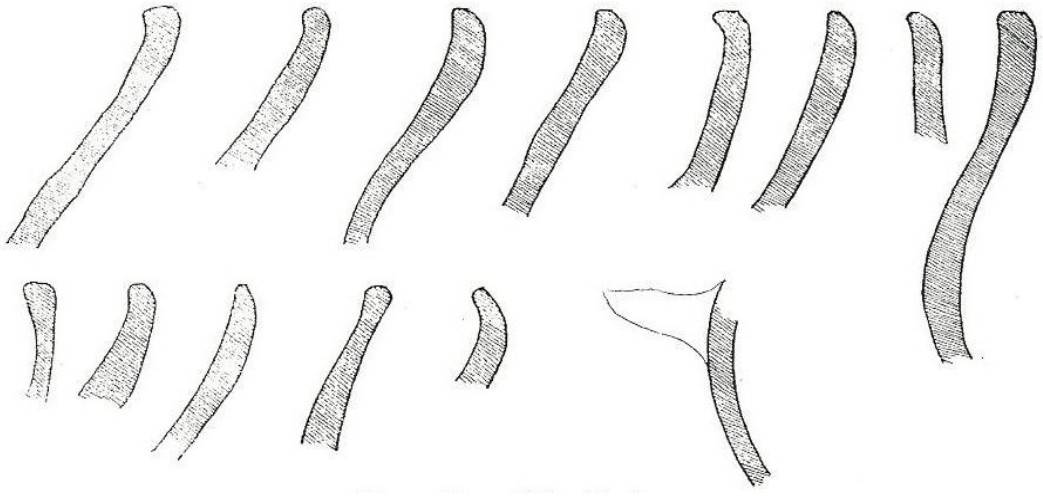
Tuzla'ya, Akritas denildiğini şu kayıtlardan da anlayabiliyoruz: Bizanslılar Döneminde resim ve heykel gibi tasvirlerin yasaklandığı (726-842)dönemde *Studios Manastırı* Başrahibi ***Theophilos*** ,11 Kasım 826 'da *Akritas* karşısındaki bir adacığa sürgün olarak gönderilmiş ve burada ölmüştür.Resim düşmanı imparator ***Theophilos*** (829-842) da aynı şekilde Rahip ***Methodios***'u buraya sürdürmüştür.***Theophanes Continuatus***; ***Methodios*** 'un *Akritas* (Tuzla) karşısındaki *Aziz andreas* Adası'na sürgün edildiği yazmaktadır.840 'lı yıllarda aynı kaderi paylaşan ***Euthymius*** da burada sürgün hayatı yaşamış ve sonra da aziz ilan edilmiştir[1].

Osmanlı Yönetimine geçtikten sonra Tuzla, çeşitli adlarla anılmıştır. BOA belgelerinde çoğunlukla "*.....Niğde namı diğer Tuzla* " ve "*.....Yiğitli namı diğer Tuzla*" olarak geçmektedir[1]. Son dönemlerde ise sadece *Tuzla* adı kullanılmıştır.

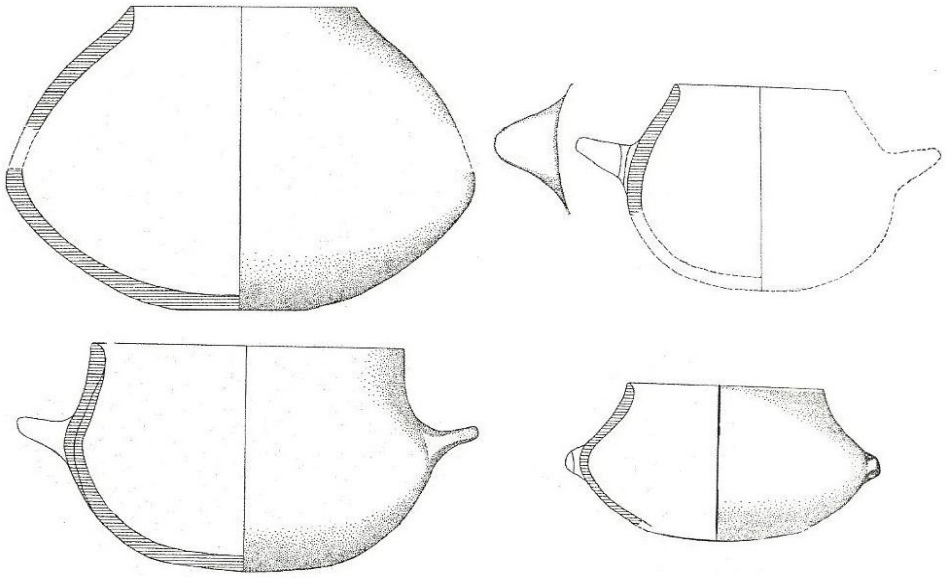
Tuzla’nın en eski tarihi Bakırtaş (Kalkolitik çağa) dönemine kadar gitmektedir. Tuzla İlkokulu’nun yapımı sırasında Bakırtaş (Kalkolitik çağa) dönemine ait çanak çömlek bulunmuştur. Şevket Aziz Kansu’nun 1965′de yaptığı kazılarda Tuzla İlkokulu bahçesinde ve yakınındaki (kale kapısı) bostanda yaklaşık olarak 100 metreyi kapladığı anlaşılan düz bir yerleşme bulunmuştur. Ayrıca bu kazıda Bakırtaş dönemine (Kalkolitik çağ) ait çanak çömlek ve de kültür eşyası ele geçirilmiştir[5].

Resim2.2. Kalekapı'da bulunan ağışsak ve keramek parçaları.[1]

Şekil 2.1. Keramik profil kesitleri.[1]

Şekil2.2.profil kesitlerine göre tasarlanan çömlekler.[1]

1958′de Nezih Fıratlı, 1965′de Şevket Aziz Kansu tarafından yapılan araştırmalarda tümü el yapımı ve perdahlı bu çanak çömleklerin yanı sıra ağırşaklar, midye kabukları gibi buluntulara rastlanmıştır. Bu buluntular Tuzla'da, Pendik ve Fikirtepe'dekilerle çağdaş bir Bakırtaş (Kalkolitik çağ) dönemi yerleşmesinin varlığını ortaya çıkarmıştır.

Tuzla'nın Osmanlıya geçmesi Orhan Gazi (1281-1362) dönemine rastlar.Orhan Gazi'nin 1329'da Pelakonon 'da(Darıcı ile Eskihisar arasında) Bizans imparatorunu yenilgiye uğratmasıyla bölge Osmanlılara geçer.Erken dönem Osmanlı vakayinamelerinde bölgenin Osmanlı hakimiyetine geçişinde Abdurrahman Gazi'nin gösterdiği büyük yararlılığa yer verir. Tuzla'nın kesin olarak Osmanlıya geçmesi 1400 yılında Yıldırım Beyazıt zamanına dayanmaktadır.17.yy da Rumlardan ve Türklerden oluşan halk 1924 yılında yapılan Lozan Antlaşması gereği Atatürk'ün emriyle gerçekleştirilen mübadelede ile Rumların yerine Selanik, Drama, Kavala,Kılkış 'dan dan gelen Türkler yerleştirilmiştir[5].

Resim2.3. Bilinmeyene doğru yol alan mübadiller [1]

Resim2.4. Mübadillerin gemiden sandalla karaya çıkışı[1]

Tarihi bakımdan zengin olan Tuzla Bölge'si**,** 1972 yılında yapılan ilk kazıda Bizans Devri Kilisesi ortaya çıkarılmıştır, ikinci kazıda ise Ekrembey Adası'nda yapılmış olan Saint Andre Manastırı ortaya çıkarılmıştır. İncir Adası'nda Hagios Gikara Manastırı, Tuz Burnu'nun kuzeyinde yarımada da Hagios Geogios Manastırı bulunmaktadır. Osmanlı dönemine ait ise I. Sultan Ahmet zamanında yapılan bir cami bulunmaktadır. Orhanlı Köyü'nün 600 yıl önce kadar kurulduğu tahmin edilmektedir. Aydınlı mahallesi de tarihi bir mahalledir. Bu Tarihi yapıların dışında birçok tarihi yapı bulunmaktadır[1].

3Haziran 1992 tarihli 21247 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulunun 27.05.1992 ve 3806 sayılı kanunla İlçe olmuştur[1].

2.3.Ekonomik Gelişim

Akritas köyü(Tuzla) Osmanlı Devleti yönetimine geçtikten sonra 1530 yılında yapılan tahrirde 35.408 akçe cizye, iskele ve dalyan verildiğine bakılırsa köyde balıkçılık faaliyetleri ilk sırayı alıyordu. Bunun yanında 31 hane Tuzlalı ise geçimini tuz üretiminden sağladığı anlaşılmaktadır[3].Ancak daha sonraki yıllarda balıkçılığın yerini tarımsal faaliyetlerin aldığı gözlenmektedir. Çünkü Osmanlılarda devlet giderlerini karşılamak için vergiye tabi ekonomik faaliyetlerin başında genellikle tarımsal üretim gelmekteydi. Dolayısıyla yönetimin, halkı tarımsal alanda faaliyet göstermesini tarımsal faaliyetlerin ön plana çıkmasına sebep olduğunu söyleyebiliriz. Üretim alanındaki bu farklılık zaman içerisinde Tuzla'da da meydana gelmiş ve XIX. yüzyılın yarısında ilk sırayı tarımsal faaliyetlerin aldığı görülmektedir[4].

XIX. yüzyılda Avrupa'da sanayi alanında meydana gelen değişimler Osmanlı Devleti 'ni de önemli ölçüde etkiledi. Şehirlerde sanayi kollarında önemli yatırımlara gidildi. Bu yatırımların etkisi az da olsa kırsal kesimlere de yansıdı.1927 tarihli Devlet Salnamesi'nde ise Tuzla'da kiremit, çini ve üç adet tuğla fabrikası ile Aydınlı köyünde bir un değirmeni bulunuyordu[5].

Cumhuriyet Döneminde ise Cumhuriyetin ilk yıllarında 1200 nüfuslu bir köy olan Tuzla, 2009 yılı adrese dayalı nüfus sayımında nüfusu 181658 kişiye ulaştı. Bu nüfus artışına paralel olarak ekonomisinde de önemli gelişmeler kaydetmiştir. Tuzla, 2010 yılı sonu itibariyle 600 milyar lira vergi geliri,18.000 faal vergi mükellefi[6] kamu ve özel sektörde çalışan toplam 96.528 sigortalı işçisiyle ülkemizin kalkınmışlık düzeyinin üstünde yer almaktadır. Diğer yandan, 44 tersanesiyle, altı tane büyük organize sanayi bölgesiyle, küçük ve orta büyüklükte çok sayıdaki işletmesiyle ekonomik açıdan yıldızlaşan Tuzla, birçok ili geride bırakmıştır[7].

Resim2.5. Tuzla (Pedotti) tuğla ve kiremit fabrikası,1913 tarihli Fransızca yazılı hisse senedi[8]

Resim2.6. Tuzla Tersane Bölgesi'nin Genel Görüntüsü

2.4. İklim ve Bitki Örtüsü

Bölge'de II. Marmara tipi olarak adlandırılan Akdeniz iklimi özellikleri görülür. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar yağışlı ve serindir. ilkbahar serin ve yağışlı, sonbahar ılıman ve bol yağışlıdır. Yılın ortalama sıcaklığı 14 derecedir. Sıcaklığın yaz ortalarında 39 dereceye kadar yükseldiği, kış ortalarında sıfırın altında -10 dereceye kadar düştüğü görülmüştür. Yıllık ortalama nem oranı %72'dir . Yıllık yağış ortalaması 720 mm.dir. Yağışlar genelde yağmur şeklindedir. Ortalama yıllık karlı günlerin sayası 9 dur. Bölgede yazın poyraz, kışın lodos en çok esen rüzgarlardır. Lodosta, deniz fırtınası görülür[1].

Doğal bitki örtüsü orman olması gerekirken kesilip yok edilmiş ormanların yerine çalılıklar ve fundalıklar vardır. Kırsal alanlarda genellikle makiler egemendir. Ancak 1995 yılından itibaren yerel yönetimlerin yaptığı çalışmalar neticesinde yeşil alanların yok edilişinin önüne geçilmiş ve aksine çok sayıda çam, çınarakasya vb. ağaç fidanları dikilmiştir. Buna paralel olarak yeşil alanlar m^2 bazında artmış park , bahçe, cadde ve sokaklar güzel bir görünüme kavuşmuştur.Buralarda meşe ,bodur,süpürge çalısı,funda ,katırtırnağı ,kocayemiş ,defne gibi ağaçlar çoğunluktadır.

Resim2.5. Tuzla'nın bitki örtüsüne genel bir bakış

2.5. Nüfus

Bizanslılar ve gerekse Osmanlılar zamanında köy statüsünde olan Tuzla, azımsanamayacak bir nüfusa sahipti. Osmanlı Tahrir defterlerinde ki kayıtlara göre Tuzla 'nın nüfusu sürekli artış göstermiş ve tahmini nüfus 1530'da 587 kişi, 1747 'de 1025 kişi, 1764 'de 1125 kişi ve 1845 yılında ise 1355 kişiye yükselmiştir[9].

1923 yılında Yunanistan'la yapılan nüfus mübadelesi sonucunda Tuzla'nın nüfusu yaklaşık %80 oranında değişikliğe uğradı. Tuzla'daki Rumlarla, Yunanistan'ın Selanik, Drama, kılıkış ve çeşitli yerleşim yerlerindeki Türklerin yerleri karşılıklı olarak değiştirildi. Bu nüfus değişimi neticesinde 1924 yılından sonra Tuzla'nın nüfusunun 1200 kişi olduğu tahmin edilmektedir. Daha sonraki yıllarda Tuzla, ekonomik gelişmelere paralel olarak dışarıdan sürekli nüfus aldı ve bugün nüfus bakımından Anadolu'daki çok sayıdaki ilden daha fazla nüfuslu yerleşim yeri oldu[9].

Tuzla ilçe sınırları içerisinde yaşayan toplam nüfus 2009 yılında yapılan genel nüfus sayımı itibariyle 97366 erkek, 84282 kadın olmak üzere toplam 181658'e yükselmiştir[10]. Buna ek olarak gerek dinlenme tesislerine gerekse yazlık evlere gelen geçici bir yazlık nüfus mevcuttur. Bunun yanında yapılaşmadan dolayı inşaatlarda çalışan işçilerde yaz aylarında mevcut nüfusu artırmaktadır. Ayrıca Tuzla Merkez, Mahalle ve Köyüyle yapılaşmaktadır. Özellikle Tren yolunun güneyinde kalan ve asıl Tuzla Mevkii sayılan bölgede çok sayıda konut yapı kooperatifi faaliyet göstermektedir. Bu kooperatif inşaatlarının bir kısmı tamamlanarak iskana açılmış, büyük bir kısmının da inşaatı sürmektedir. Halen tarla ve arsa şeklinde boş bulunan araziler de aynı duruma namzettir.

3.TUZLA BÖLGESİ'NDE TARİHİ DOKU VE YAPILAR

3.1. Tarihi Yapılaşma

Osmanlı öncesi de bir yerleşim birimi olan Tuzla, Bizanslılar döneminde Akritas adında anılmaktadır. Bölge, deniz kıyısında olmasından dolayı yaşamı kolaylaştırmış ve bundan dolayı da tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Yapılaşmalar kıyı kesimlerinde sıklıkla görülmüş, malzeme ve olanaklar doğrultusunda ahşap yapılar yaygınlaşmış ve Rumlarla başlayan bu kalıcı yapılaşma mübadele yıllarından sonra Türkiye'ye göç eden Mübadiller tarafından devam ettirilmiştir. Zamanla ahşap yapılaşmanın yerini beton almış Ahşap evler tarihi eser konuma gelmiştir.

Tuzla'nın deniz kıyısında yer alması gelişmesinin her döneminde olumlu bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceleri küçük bir balıkçı köyü olarak kurulmuştur. Yerleşme ilk olarak Postane ve Cami Mahalleleriyle kıyıda başlamış, iç kesimlere doğru devam etmiştir. Hem deniz kıyısında olması hem de İstanbul'a yakın olması nedeniyle İstanbul'un sayfiye yeri olarak kullanılmıştır. Bu yüzden Tuzla'da yazlık evlerinde tarihi çok eskiye dayanmaktadır.
E5'in alt kısmında yerleşme alanları daha düzenli ve planlı şekilde kurulmuştur. Özellikle Yayla Mahallesi, İstasyon Mahallesi, Evliya Çelebi Mahallesi'nde yapı kooperatiflerine ait siteler şeklindeki konutlar oldukça planlı inşa edilmiştir.

3.2.Tescilli Yapılar

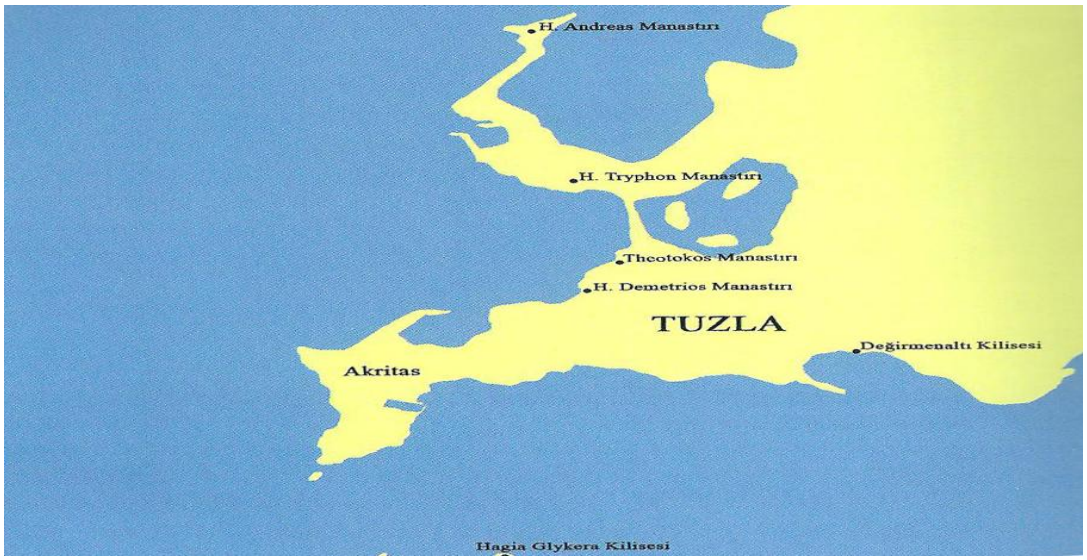
Bölge'nin tarihini yapılaşmaların en çok görüldüğü Bizans dönemi ve Osmanlı Dönemi olarak ayırmak mümkündür.

Tuzla'da yedi kilise, dört camii, dört çeşme, ekmek fırını ve ahşap evler tarihi eser olarak bulunmaktadır. Orhanlı Köyü ve Aydınlı Mahallesi de Tuzla'nın en eski yerleşim birimlerindendir.

Doğal sit alanlarıyla da öne çıkan Tuzla yedi adet doğal sit ve üç adet karma sit alanı yaklaşık 130 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Doğal sit alanları, Büyük ve Küçük İçmeler ve çevresi, Kamil Abduş Gölü ve çevresinde yer almaktadır. Doğal sit alanlarından 'Kamil Abduş Gölü ve çevresi 2. derece doğal sit alanı' dışındaki 2. ve 3. derece sit alanları için KAİP bulunmamaktadır. İlçede Sakız adası, İncirli adası, Antik Mendirek çevresi doğal sit ve 3. derece arkeolojik sit alanları dışında Tuzla merkez kentsel sit alanı ve 3. derece arkeolojik sit alanı bulunmaktadır. Bunlardan Tuzla Merkez ve Antik Mendirek çevresi için KAİP bulunmamaktadır[21].

3.3.Bizans Dönemine ait Arkeolojik Kalıntılar

Tuzla Bölgesi'nde çok sayıda klise ve manastır kalıntıları olduğu bilinmektedir. Hagios tryphon,Hagios Demetrios ,Theotokos Meryem Manastırları ve Değirmenaltı Kilisesi Tuzla Yarımadası üzerinde ;Hagios Andreas Manastırı Ekrem Bey Adası üzerinde ,Hagia Glykera Manastırı ve Kilisesi ise İncir Adası üzerinde yer alıyordu. Bu yapılardan geriye çok az materyal kalmıştır.

Harita3.1 Tuzla Bölgesi Bizans Dönemi'ne ait kiliselerin konumları[1]

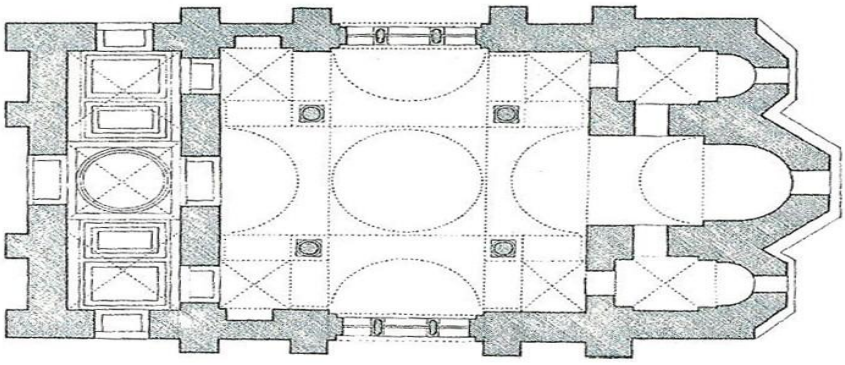
3.3.1.Değirmenaltı Kilisesi

Kalıntı Değirmenaltı bölgesinde bulunduğu için bu adı almıştır.İstanbul 2. ve 5. Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma Müdürlüğünce tescil edilen Kilise Tuzla Yarımadası'nın doğusunda ve denize uzaklığı 110 m. 'dir.

Yapının kurulduğu arazi denize yakın olduğundan mahzen yapılmamış yüzeysel bir temel kazınmıştır. Temellerin yapımında ince tabaklar halinde kesilmiş taş ve harç, temellerden sonraki yükseltilerde ise tuğla kullanılmıştır. Tuğla ile yapılan duvarların kalınlığı ise 120 cm. olarak tespit edilmiştir. Kilisenin boyu 24,7 m. , eni ise paye çıkıntıları ile 15 metreyi bulmaktadır.Bu ölçüler ile Kilise İstanbul'da türünün en büyük örnekleri arasında sayılmaktadır.

Moloz yığınları arasındaki buluntulardan anlaşıldığına göre kilise zengin iç süslemeye sahipti. Kubbenin ve kemerlerin renkli cam mozaikler ile bezendiği ve iç kısımların bazı bölümlerinin mermer ile kaplandığı tahmin edilmektedir. Ayrıca tüm döşemenin renkli mermerlerden oluşan mozaiklerle kaplandığı anlaşılmaktadır.

Kilisenin mimari tarzından ne zaman yapıldığına dair tahmin yürütülebilir. Dört sütunlu kapalı yunan haçı biçimindeki plan Orta Bizans Döneminde görülen tarzdır. Bezemelerde görünen tür ise 10. yüzyılda görünen türdedir. Dolayısıyla bu verilere bakıldığında kilisenin 9-10. yüzyıllarda yapıldığı tahmin edilmektedir. [22]

Şekil3.1. Değirmenaltı kilisesi restitüsyonu [23].

Resim3.2. Sütun başlığı [23]

Resim3.3. Saçaklık

3.3.2.Ekrem Bey Adası Kalıntıları

3. dereceden Arkeolojik ve Doğal sit alanı olarak nitelendirilen Ekrem Bey Adası, Tuzla Yarımadası'nın kuzey yönünde kıyıya yakın küçük bir adadır. Deniz doldurularak güney tarafından Sakız yarımadası ile birleştirilmiş ve böylece ada olma özelliğini kaybetmiştir. Ada'da 1973 yılında Arkeoloji Müzesi'nce araştırmalar yapılmış ve Bizans dönemine ait sarnıç kalıntıları bulunmuştur.

Ekrem Bey Adası'nın, Sakız Yarımadası ile birleştirilmesi çevreye Tersanelerin yerleştirilmesi ile bu bahsettiğimiz kalıntılarda ortadan kalkmıştır.

3.3.3. Hayırsız Ada Sarnıcı

3. dereceden Arkeolojik sit alanı olan Ada, Marmara Denizi'nde Tuzla ilçesinin karşısında üç küçük adanın ortasında olan adadır. İskâna açık olmayan ada "Hayırsız Ada " olarak adlandırılmıştır.

Ada'da yapılan incelemede orta kesimde dikdörtgen planlı bir su sarnıcı tespit edilmiştir. Sarnıcın iç yüzeyi su geçirmez kalın bir sıva ile sıvanmıştır. Sarnıcın örtüsünün doğu kısmı enkaz haline gelmiş, batı kısmı ise toprak altında kalmıştır. Sarnıcın üstünün beşik tonozla örtülü olduğu kalıntılardan anlaşılmaktadır[24].

Resim3.4. Hayırsız Ada [24]

3.3.4. Sakız Yarımadası Kalıntıları

3. dereceden Arkeolojik ve Doğal sit alanı olan Sakız Yarımadası, kalıntıları Bizans'ın Orta ve son dönemlerine ait olup Sakız Yarımadası'nın orta kesiminde yer almaktadır.

Yarımada'nın güney tarafında denize paralel bir duvar ve denizin içinde olan bir su sarnıcı bulunmaktadır. Kalıntıların içi kalın sıva ile sıvanmıştır.

Duvarda 4cm. Kalınlığında tuğlalar kullanılmıştır. Duvarın denize ulaştığı noktada duvar kalınlığı 1,2 cm. e çıkmaktadır. Orta ve Son Bizans döneminde duvar üzerinde onarımlar yapılmıştır. Derz kalınlığı 8 cm. olan bu bölümde çok güzel bir işçilik kullanılmıştır. Gizli tuğla olarak adlandırılan bu tuğla tekniği XII. yüzyılda yapılmış olması bu duvar kalıntısının tarihlenmesi konusunda yardımcı olmaktadır. Yapının doğu tarafında ise bir apsis bulunmaktadır. Kalıntılardan anlaşıldığı üzere yapı tonozla örtülüydü. Bu kalıntı Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Yarımada'nın ortası olan en yüksek noktada kare planlı bir sarnıç bulunmaktadır. Toprak altında kalan sarnıçta hala su bulunmaktadır. Kalıntılar, İstanbul Teknik Üniversitesine ait arazi içinde bulunmaktadır[25].

Resim3.5. Sakız Ada'sı Duvar Kalıntıları [25].

Resim3.6. Sakız Adası Sarnıç kalıntısı[25].

3.3.5. Şemsiye Adası Kalıntıları

3. dereceden Arkeolojik sit alanı olan Ada, Marmara Denizi'nde Tuzla Burnu'nun güneyinde küçük adaların en Batısında bulunur. Hayırsız Ada gibi bu ada da iskâna açılmamıştır.

Ada'da yapılan incelemede L şeklinde düzgün işçilik ile yapılmış Bizans Döneminde yapıldığı tahmin edilen su sarnıcı kalıntısı bulunmaktadır[24].

3.3.6.Antik Dalgakıran

İstanbul 2. ve 5. Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma Müdürlüğünce tescil edilen Antik Dalgakıran, Kamil Abduş gölünün güneybatısında Postane Mahallesi'nin Manastır mevkiinde bulunmaktadır. Ekrem Bey adasına doğru uzanan dalgakıran 130 m. uzunluğunda kaya dolgu biçiminde yapılmıştır. Dalgakıranın koy tarafı oldukça sığdır. Uç kısımdan karaya doğru gidildikçe deniz daha da sığlaşır.

Bizanslılar Döneminden bu yana balıkçıların korunağı olarak kullanılan koy ve dalgakıran günümüzde de hala kullanılmaktadır.

Resim3.7. Antik Dalgakırana havadan bakış[24]

Resim3.8. Antik Dalgakıran

3.3.7. Hagios Demetrios Su Kuyusu

Hagios Demetrios su kuyusu Dalgakıran gibi Postane Mahallesi'nin Manastır mevkiinde bulunmaktadır. Üzerinde ki mermer kapak haricinde orijinalliğini korumuştur. Yakın zamana kadar varlığını sürdüren kuyunun Hagios Demetrios

Manastırına ait olduğu anlaşılmaktadır. Yazının baş tarafında sadece "A" harfi belirgin olup diğer harfler deforme olduğundan okunmamaktadır.

Resim3.9. Hagios Demetrios Su Kuyusu

3.3.8.Bina(Hamam) Kalıntıları

İstanbul 2. ve 5. Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma Müdürlüğünce tescil edilen kalıntılar, Hangi döneme ait olduğu ve ne amaç için yapıldığı bilinmemektedir. Kalıntılar üzerinde bir tarih veya yazı bulunmadığından kalıntılarla alakalı sadece tahmin yürütülmektedir. Binanın üst kısmının tonozlu olduğu tahmin edilmektedir. Kalıntıda ısıtma sistemine rastlanması ve bol sayıda kül olması kalıntının hamam olduğunu ortaya koymuştur. Çevre sakinlerinin ifadeleri ile de bu tespit doğrulanmaktadır. Verdikleri ifadeler 1920'li yıllarda burada işlevini yitirmiş bir hamamın olduğu yönündedir.

Mimari kalıntının çeşitli bölümlerinde Bizans ve Osmanlılara ait çanak çömlek parçalarına ve bir adet de bronzdan Bizans sikkesine rastlanmıştır. Ayrıca cam ve çeşitli metal parçalar bulunmuştur. Ele geçen küçük parçalar İstanbul Arkeoloji Müze Müdürlüğüne kaldırılmıştır[26].

Resim3.10. Camii Mahallesinde çıkan Hamam kalıntıları[27]

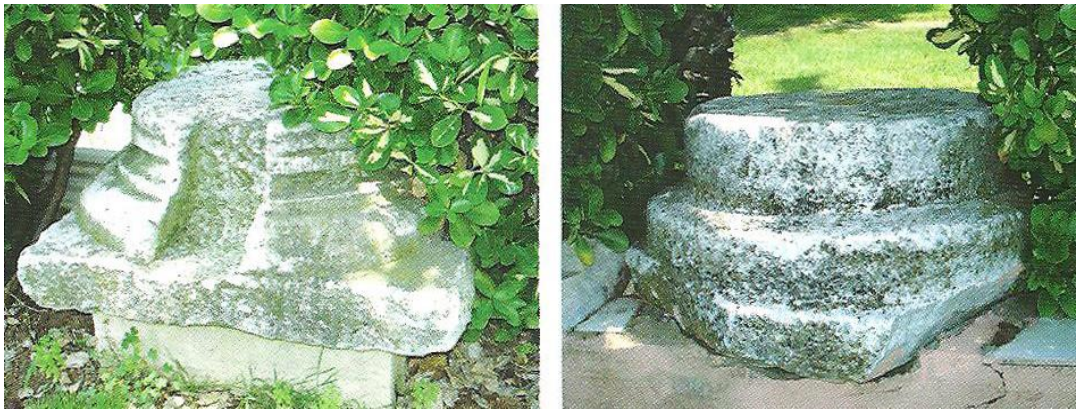
Tahaffuzhane Caddesi'nin deniz tarafında bir hamam kalıntısı daha vardır. Bu kalıntının sadece duvarlarının bir bölümü ayakta kalabilmiştir. Kalıntıdan anlaşıldığı üzere düzgün ince bir işçilik kullanılmış taşların arasına horasan harcı kullanılmıştır.

Resim3.10. Tahaffuzhane Caddesi üzerindeki hamam kalıntısı[27].

3.3.9. Manastır Mevkiindeki Sütun Altıkları

Postane Mahallesi'nin Manastır mevkiinde manastır ve diğer yapılardan kalan çok sayıda mermer sütun altlıkları bulunmaktadır. Bunların bezemeli olan sütun başlıkları ve bezemeli mermer kaidelerin İstanbul Arkeoloji Müzesi yetkililerince alınıp müzeye götürüldüğü söylenmektedir. Götürülen eserler müzede sergilenmediği ve depoda olduğu için görüntüleme imkânımız olmadı.

Resim3.11. Manastır mevkiinde bulunan sütun başlıkları[27]

3.3.10.Cami Mahallesi'ndeki Bina kalıntısı

Cami Mahallesi'nde, sadece duvarları ayakta kalabilmiş bir bina kalıntısı vardır. Kalıntının deniz tarafında bir kilisenin bulunduğu ve daha sonra kilisenin yıkılıp yerine başka bina yapıldığını çevre sakinleri ifadelerinde belirtmektedir. Mevcut kalıntı ise yeni yapılan binaların arasında kalmıştır. Duvarları taş, kapı ve pencere üstleri ise yarım daire şeklinde tuğla ile inşa edilmiştir. Taş ve tuğlalar arasında tutturucu malzeme olarak horasan harcı kullanılmıştır. Kalıntı 7,20 m. genişliğinde, 10 m. uzunluğunda ve 5m. Yüksekliğindedir. Kilise ile ilgili daha başka amaçlar için inşa edilmiş olması da ihtimal dâhilindedir.

Resim3.12. Cami Mahallesi'nde depo olarak yapıldığı sanılan bina kalıntısı[26].

3.4.Tuzla'daki Osmanlı Eserleri

3.4.1.I.Ahmet Camii

İstanbul 2. ve 5. Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma Müdürlüğünce tescil edilen Sultan I.Ahmet Camii, Tuzla'nın Cami Mahallesi'nde, 40 pafta,2445 numaralı parsel üzerinde bulunan ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait bir camidir. Tapu kayıtlarında 5200 m^2 alana sahip olduğu belirtilmektedir[28].Yollardan dolayı belirtilen alan camiye kalmamıştır.

Caminin kim tarafından ve ne zaman yapıldığına dair elimizde kesin bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak, giriş kapısı üzerindeki kitabedeki tarihten anlaşıldığına göre cami, 1609 yılında hizmete girmiştir. Sultan Ahmet Vakfı Mülhakatından [29] olduğu belirtilen caminin yapılış tarihi Sultan I.Ahmet'in hükümdarlık dönemine denk gelmektedir. Bundan dolayı camiyi Sultan I.Ahmet'in yaptırdığı kanaatine varılmış ve camii I.Ahmet ismiyle anılmıştır.

Resim3.13. Cami Mahallesi'ndeki I.Ahmet Camii(yapılış tarihi 1609)

Caminin ana bölümü 13,22*10,98*4,22 ebatlarında olup, düz tavanı ahşap olarak yapılmıştır. Duvarlarında taş, tuğla ve harç kullanılmıştır. Kıblenin sağ ve sol yanında bulunan duvarlardaki pencereler sonradan yapılan ilave bölümlere açılmaktadır. Kıble duvarında ise iki sıra halinde sekiz adet pencere vardır. Cümle kapısı son cemaat yerine açılmaktadır. Son cemaat yerinin yüksekliği ikiye bölünmüş ve üst kısmın tabanı mahfille aynı seviyede olup mahfille irtibatı bir kapı ile sağlanmıştır. Mahfil ağaç direkler ile desteklenmiş, 3.27 m. genişliğinde ve 13.22 m. boyundadır. Caminin iç bölümlerinin tamamında 300-350 kişi namaz kılabilmektedir.

Resim3.14.I.Ahmet Camii

Caminin minaresi tek şerefeli olup yaklaşık 20m.boyundadır. Tuğla ve harç kullanılarak yapılan minare kıblenin sağ tarafındaki duvar ile arka duvarın kesiştiği köşededir.14 Nisan 1824 yılında tamir görmüştür.

21 Aralık 1895 yılında bir tamirat geçiren camii, önemli tadilatlarından birini de 1950 yılında gerçekleştirilmiştir[30].

3.4.2.Davut Ağa Çeşmesi

İstanbul 2. ve 5. Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma Müdürlüğünce tescil edilen Davut Ağa Çeşmesi, Sultan I.Ahmet Camii yanında, 40 pafta ve 2445 numaralı parsel üzerindedir. Üzerindeki kitabeden anlaşıldığı üzere çeşme 1668 yılında Davut Ağa adında bir kişi tarafından yaptırılmıştır. Çeşmenin üzerindeki ikinci kitabede ise 1326 ifadesi belirtildiği üzere çeşme, Miladi 1908 yılında tamirat görmüştür[1].
Yontma taştan yapılan çeşmenin çevrenin çevresinde yapılan düzenlemeler nedeniyle çeşmenin yaklaşık 40 cm.lik bölümü toprak altında kalmıştır.

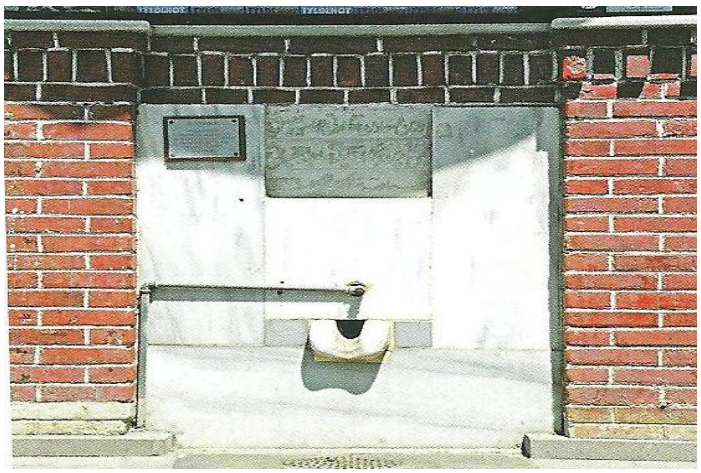

Resim3.15.I.Ahmet Camii yakınındaki Davut Ağa Çeşmesi

3.4.3.Saadet Hanım Çeşmesi(1)

İstanbul 2. ve 5. Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma Müdürlüğünce tescil edilen Saadet Hanım Çeşmesi, Postane Mahallesi'nde İstasyon Caddesi üzerindedir. Ana kaidesi sonradan yapılan bir binanın duvarları içinde kaldığından çeşmenin sadece ön cephesi görülmektedir.

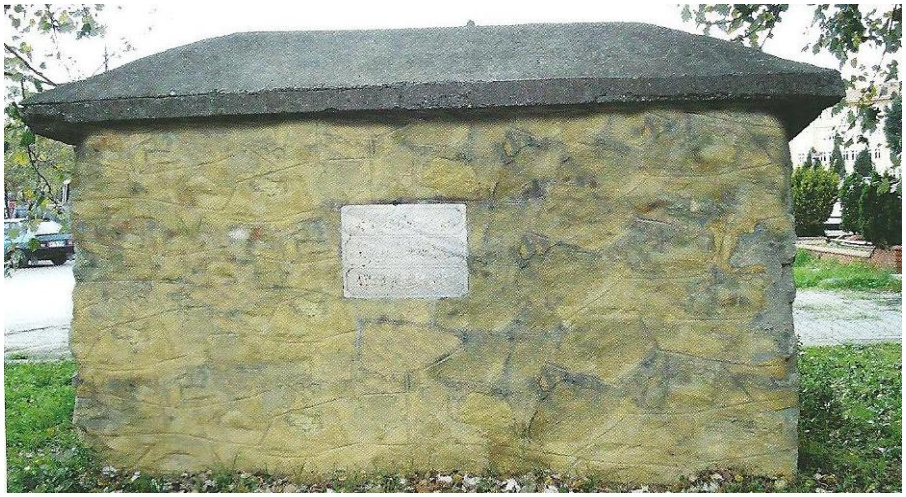
Görünen yüzeyde ;"Orman ve Meadin Nezareti Muhasebecisi Muhiddin Bey 'in halilesi sahibetül hayrat Saadet Hanım'ın eseridir.1326"ifadesinin yer aldığı kitabe bulunmaktadır.

Resim3.16.I.Saadet Hanım Çeşmesi

3.4.4.Saadet Hanım Çeşmesi(2)

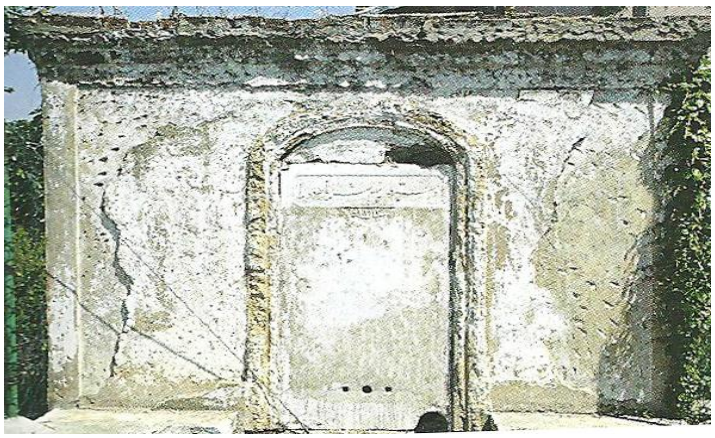
İstanbul 2. ve 5. Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma Müdürlüğünce tescil edilen Saadet Hanım çeşmesi adı ile anılan ikinci çeşmedir. Ova sokak üzerinde bulunan çeşmenin kitabesi dışında tamamı çimento ve taş kullanılarak yeniden yapılandırılmıştır. Bu çeşmenin halk arasında "Papaz Çeşmesi "adıyla anılması büyük ihtimal çeşmenin papaz tarafından yaptırılıp Saadet Hanım tarafından yenilendiğini ortaya koymuştur. Çeşmeye yakın bir sokağa "Papaz Çeşme Caddesi" adı verilmesi ihtimali güçlendirmiştir.

Resim3.17. Saadet Hanım Çeşmesi(2)

3.4.5.Sahil Çeşmesi

İstanbul 2. ve 5. Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma Müdürlüğünce tescil edilen Bu çeşmenin kim tarafından yapıldığı bilinmediğinden sahile yakınlığından dolayı Sahil Çeşmesi adı verilmiştir. Çeşmenin kitabesinde İnsan Suresi'nin 21. Ayeti ve Hicri takvime göre 1312 yılında yapıldığı yazmaktadır. Tuğladan yapılan çeşmenin yüzeyi sıva ile kaplanmıştır.

3.18. Sahil Çeşmesi[1]

3.4.6.Nişancı Mehmet Paşa Camii

İstanbul 2. ve 5. Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma Müdürlüğünce tescil edilen Tuzla'nın Aydınlı Mahallesi'ndeki cami, Osmanlı Devleti Döneminden kalan önemli tarihi eserlerden biridir. Sultan III. Ahmet' in sadrazamlarından Nişancı Mehmet Paşa tarafından yaptırılmış ve 29 Zilhicce 1125(16 Ocak 1714)tarihinde camide ibadet yapılmaya başlanmıştır[31]. Cami inşaatının o sırada tam olarak bitirilmediği anlaşılmaktadır. Yapılan bağışlarla 04 Şaban 1311(10 Şubat 1894)tarihinde cami inşaatı tamamlanmış ve merasimle ibadete açılmıştır[32].

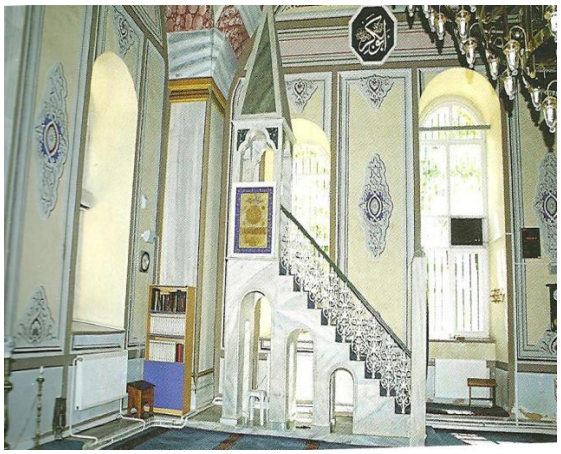
Resim3.19. Nişancı Mehmet Paşa Camii Mihrabı

Kare planlı olan caminin son cemaat bölümü tadilat yapılarak 4m.den 11,80 m. 'ye çıkarılmıştır. Aynı şekilde mahfil de genişletilmiş ve mahfilin üstüne bir kat daha ilave edilmiştir.

Kubbe, dört direk üstüne oturtulmuş ve tabandan kubbenin en yüksek noktası arasındaki mesafe 14,25 m.dir.

Duvarlarında taş ve harç kullanılmıştır. Caminin iç ve dış yüzeyi beton sıva ile sıvanmıştır. İç yüzeyi ise geleneksel Osmanlı ve Türk süsleme sanatının çeşitli

motifleriyle beyaz badana üzerine kalemkari işçilikle işlenmiştir. Ana bölümde sekiz adet pencere vardır. Pencerelerin ikisi kıble yönünde, üçü kıblenin sağında diğer üçü ise kıblenin sol tarafındadır. Pencerelerin ebatları birbirinden farklıdır.

Resim3.20. Cami'nin Minberi

Resim3.21. Cami'nin Mahfili

Cami zaman içerisinde birçok kere tadilat ve tamirat geçirmiştir.1896 yılında bir tadilat geçirmiş aynı yılın sefer ayında da minaresi tamir edilmiştir. Bundan bir yıl sonrada 1897 yılında cami bir tadilat daha geçirmiştir[33].Cumhuriyet döneminde de birkaç kere tadilat gören caminin namaz kılınan bölümü oldukça genişletilmiş ayrıca iki şerefeli minare daha yapılmıştır.

3.4.7.Tarihi Ekmek Fırını(Has Fırın)

Cami Mahallesi'nde Cumhuriyet Caddesi 40 pafta 2556 parsel üzerinde bulunan fırın 1878 yılında Tuzla'nın sakinlerinden Vasilakis tarafından yaptırılmıştır. İki katlı olarak inşa edilen bina günümüzde de hala fırın olarak kullanılmıştır. Binanın duvarlarında tarihi tuğla fabrikasında üretilen tuğlalar kullanılmıştır. Fırının dış yüzeyinde sıva kullanılmamış olmasına rağmen hala bir bozulma olmamıştır.

Resim 3.22. Tarihi(Has) Ekmek Fırını

3.4.8.Tepeören Merkez Camii

Tuzla'daki Osmanlı Dönemi eserlerden biriside Tepeören Camiidir. Daha önce, mevcut caminin yerinde ne zaman yapıldığı bilinmeyen bir mescittir. Mescit yıkılarak yerine mevcut cami inşa edilmiştir. Üzerindeki kitabede 20 Temmuz 1340 yılında Fatma Hanım tarafından inşa ettirilmiştir.

İbadethanenin duvarları taş ve harç kullanılarak yapılmış, üzeri ise düz beton ile örtülmüştür. Dış yüzeyi sıvanmış çatısı ise kiremitlidir. Duvarların iç yüzeyi tabandan bir metre yüksekliğe kadar olan bölüm ahşap kaplama üst kısımlar ise mavi renklerin hâkim olduğu çini ile kaplıdır.

Son yıllarda nüfusun artışı ile cami ihtiyaca cevap verememiş kıblenin sağ tarafına iki bölüm daha eklenmiştir. Caminin iki minaresi bulunmaktadır. Minarenin birisi sonradan yapılmış ve dış yüzeyi izole tuğla ile kaplanmıştır. Üst kısmı ise galvanizli sacdır. Giriş kapısının solundaki minare tek şerefeli olup cami ile birlikte yapıldığı tahmin edilmektedir.

Resim3.23. Tepeören Merkez Camii

3.4.9.Orhanlı Merkez Camii

Şu anki Orhanlı Merkez Caminin yerinde Tepeören Camii gibi mescit bulunuyordu. Zaman içinde mescidin ihtiyaca cevap vermemesi ile yıkılarak 1953 yılında 40 m^2 camii inşa edilmiştir. Daha sonraki yıllarda ibadet alanı genişletilmiş ve arka tarafa doğru yeni ilave yapılmıştır.

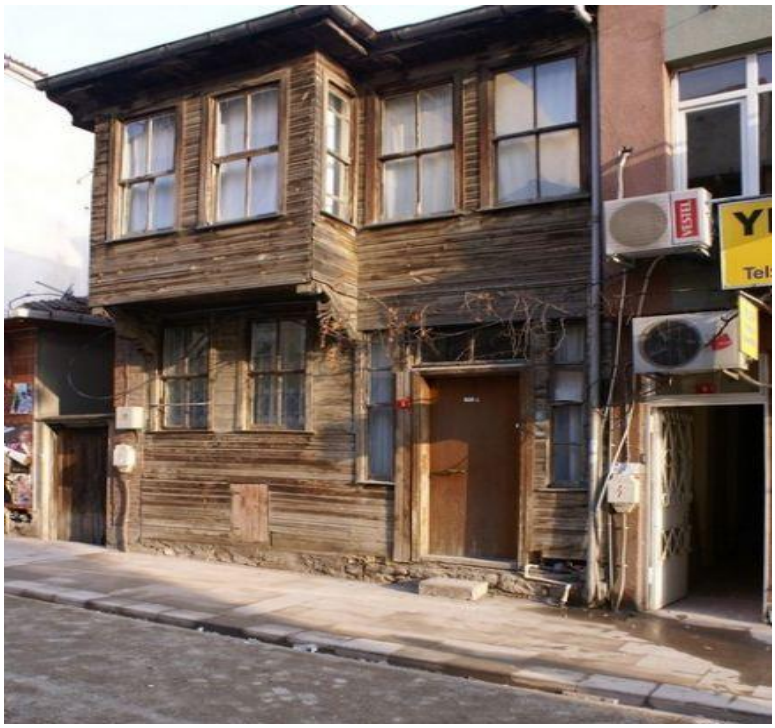
Resim3.24. Orhanlı Merkez Camii

Caminin duvarları taş ve harç kullanılarak yapılmış, üzeri ise düz olarak sıvanmıştır. Binanın iç kısmı Tepeören Camisi gibi 1m.ahşap ile dönülmüş geri kalan kısmı mavi çini ile bezenmiştir. Tek şerefeli bir minaresi vardır. Minare yaklaşık 20m.uzunluğundadır. Minarenin dış yüzeyi sıvalıdır.

3.4.10.Tarihi Ahşap Evler

Tuzla Bölgesi I. dereceden Arkeolojik ve Kentsel sit alanı içerisinde kalan Geleneksel Türk Mimarisinin özelliklerini taşıyan tarihi Tuzla ahşap evleri, Anıtlar Kurulu tarafından sit alanı ilan edilen Postane ve Cami Mahallelerinde bulunmaktadır.40 Pafta alanı olarak Tuzla Belediye'si tarafından ayrı çalışmalar başlatılan alanlar şuan bakımsızlıktan birçoğu yıkılma aşamasına gelmiştir.

Hıristiyan ve Türk toplumunun birlikte yaşaması ile birbirine benzer evler ortaya çıkmıştır.

Resim3.25. Tarihi Tuzla Ahşap Evleri

4.TUZLA BÖLGESİ'NDE 40 PAFTA TARİHİ SİT ALANI VE KENTSEL DOKUSU

4.1.Arazi Kullanımı

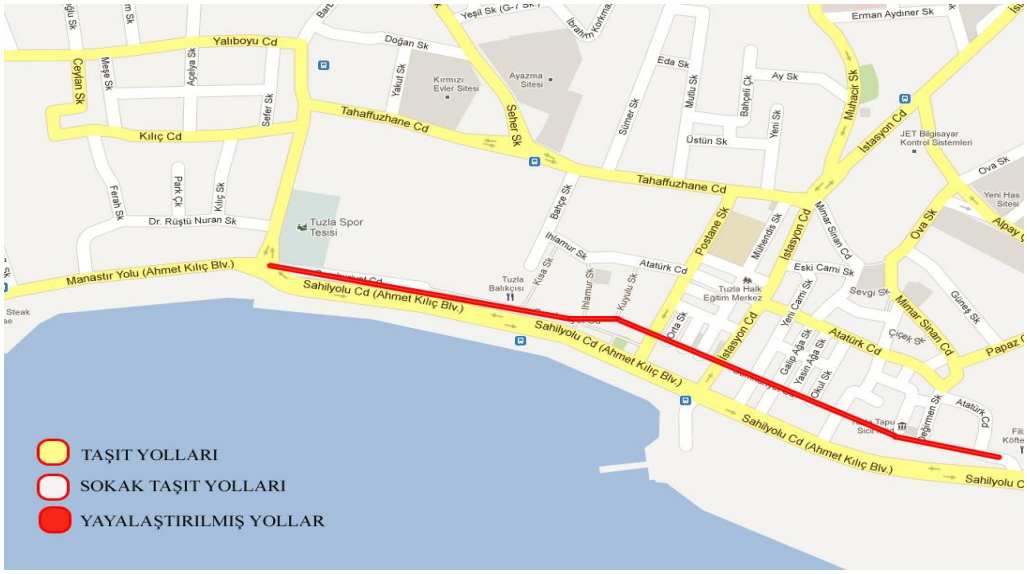
"40 pafta" tarihi sit alanı Bölgesinin Güneybatısında Marmara Denizi yer almaktadır. Sit sınırının güneyinden de sahil yolu geçmektedir. Sahil yolunun denize bakan tarafında 2002 yılında dolgu alanı yapılmış sahile en yakın olan ve ona paralel uzanan Cumhuriyet Caddesi de yayalaştırılmıştır.

Resim4.1.40 pafta Tarihi Sit Alanı uydu görüntüsü

Ticaret aksı Cumhuriyet, İstasyon ve Taharruzname caddeleri üzerinde toplanmasına rağmen alanın farklı bölgelerinde birim bazında ticarete rastlanmaktadır.

Bölgede ayakta duran nadir tarihi yapılardan olan Tescilli Sultan I.Ahmet Camii sit alanının kuzeydoğusunda, tescilli Halk Eğitimi Merkezi de kuzeyinde yer almaktadır. Alanın güney(orta)bölgesinde grid sokak sistemi görülürken onun çevresinde organik yol aksları uzamaktadır. Sit alanı içinde eğim %5 'in altındadır.

Harita4.1. Tarihi Sit alanı konumu ve yollar

Tarihi sit alanı içerisindeki Cumhuriyet Caddesi trafiğe kapatılmış yaylaştırılmıştır. Dar ve taşıtlara uygun olmayan bir konuma sahip sit alanında taşıtların park etmesiyle alanlar daha çok daralmakta geçişi zorlaştırmaktadır.

Resim4.2. Tarihi Sit alanı ve araba park sorunu

Cumhuriyet caddesi üzerinde birçok ticarethane amaçlı kullanılan yapılar bulunmakta, sahilden İstasyon Mahallesine doğru çıkıldıkça Ticari ve konut amaçlı kullanılan mekânlar artmaktadır.

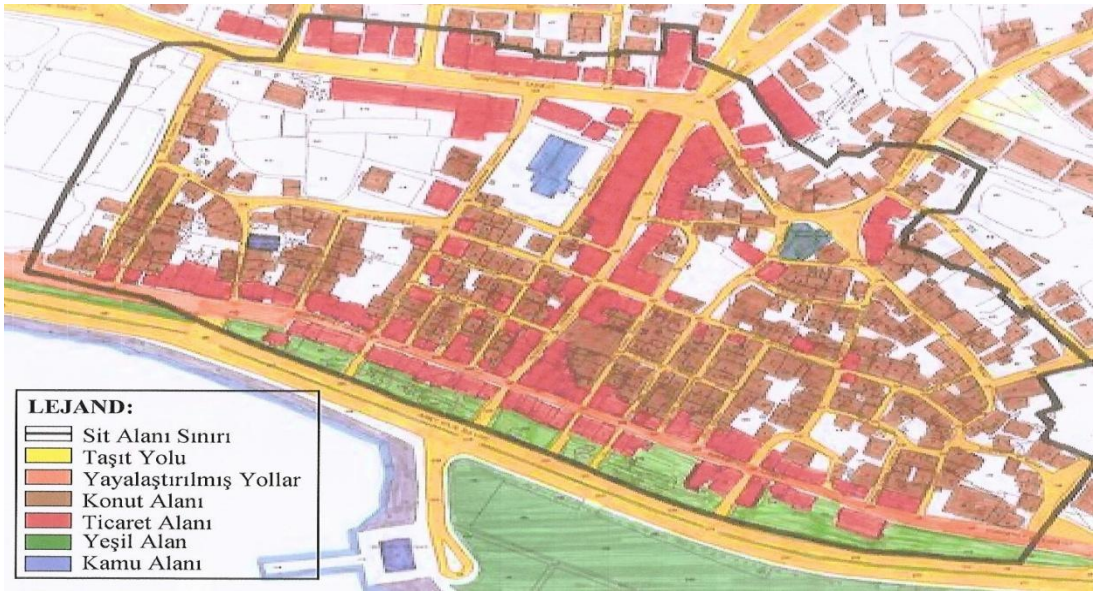
Resim4.3. Yaylaştırılmış Cumhuriyet Mahallesi

4.2.Tescilli Yapılar

Geleneksel Türk Mimarisinin özelliklerini taşıyan tarihi Tuzla ahşap evleri, Anıtlar kurulu tarafından sit alanı ilan edilen Postane ve Cami Mahallelerinde bulunmaktadır.

Toplam 118 tescilli yapı sit alanı içerisinde ikili ve üçlü gruplar halinde dağınık olarak yer almaktadır.

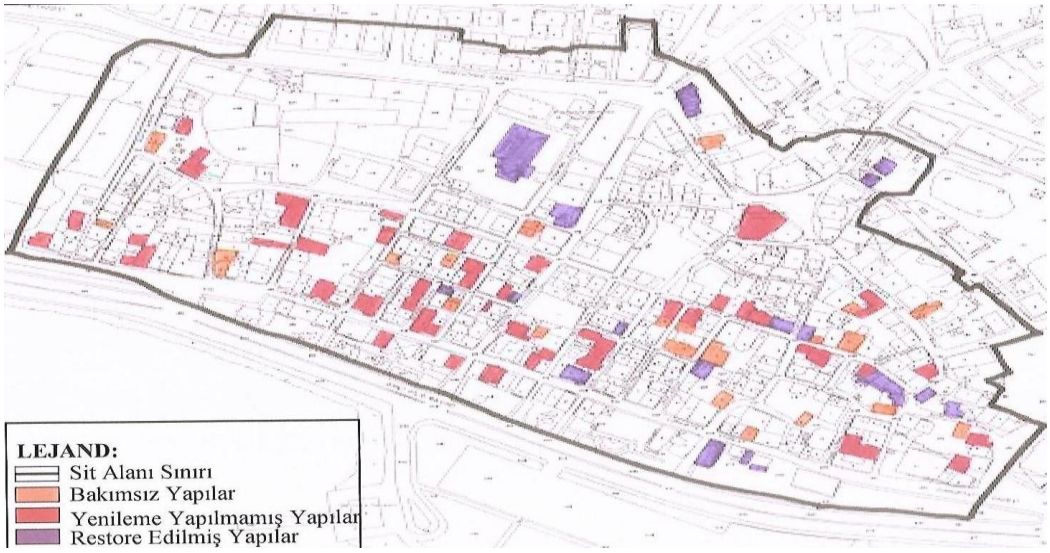
Genellikle ahşap olan yapıların boyutları, inşa edildikleri arsaların konumlarına ve konut yaptıranların ekonomik durumuna göre farklılık göstermektedir. Tarihi sit alanı içinde Ahşap yapılar haricinde tarihi kagir, betonarme yapılaşmalar da görülmektedir.

Harita4.2. Tarihi sit alanı içerisindeki yapıların işlev dağılımı

4.3.Tescilli Yapıların Fiziksel Durumları

Sit alanı içerisinde 118 tescilli yapı bulunmakta, bu yapıların %26 ‘sı (31 yapı bakımsız durumda ,%56 ‘sı (66)yenileme yapılmamış eski halleri ile korunan durumda ve %18 ‘i (21 yapı)restore edilmiş durumdadır.

Harita4.3. Tarihi sit alanı içerisinde yapıların fiziksel durumu

Resim4.4. Kaderine mahkum edilmiş bina

Resim4.5. yaşamın devam ettiği tarihi yapı

4.4.Yapılaşma özellikleri

Tuzla'daki tarihi ahşap evlerin mimari tarz ve özelliklerine baktığımızda yaşam alanlarıyla orantılı yaşayış biçimlerini anlamamız mümkün.

Müslümanlarla Hıristiyanların bir arada yaşadığı Tuzla'da, iki toplumun mimari tarzları ve mimari anlayışları bakımından aralarında küçük farklılıklar olmasına rağmen uzun yıllar bir arada bulunmaları neticesinde birbirlerini oldukça etkilemişler ve mimari tarz bakımından birbirlerine benzer binalar inşa etmişlerdir.

Mimari bakımdan Tuzla'nın hafızası olan tarihi ahşap evlerin kendine has mimari dokuları vardır. Arsa boyutlarına ve sahiplerinin bütçelerine göre farklılık gösteren yapılar, arsaların konumlarına göre de farklı sıralanmıştır.

Tarihi Sit Alanı içerisindeki yapıların özelliklerini resimlerle özetleyecek olursak;

*Tarihi evler genellikle 2 ve 3 katlı Ahşap yapılardır,

Resim4.6. Sit alanı içerisindeki tarihi ahşap evler

*Diğer evler ise Kâgir ve 2 ve 3 katlı yapılardır,

Resim4.7. Sit alanı içerisindeki tarihi kâgir yapılar

*Kâgir-Ahşap Yapılar Tarihi sit alanı içerisinde 2 ve 3 katlı şekilde görülmektedir,

Resim4.8. Sit alanı içerisindeki tarihi kagir+ahşap yapılar

*Tarihi sit alanında yeni yapılaşmalarda betonarme ve çok katlı yapılar görülmektedir,

Resim4.8. Sit alanı içerisindeki kuralsız inşa edilmiş betonarme binalar

4.5.Yapıların Çevrelerinin Durumları

Tuzla, konumu itibariyle köklü bir geçmişe sahiptir. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan bölge, tarihi kalıntılar açısından zengindir. Her yaşayan uygarlık gerisinde bir eser bırakmış ama maalesef bunlara sahip çıkılamamış ve bu zenginlik zamanla birlikte yok olup gitmiştir.

İncelediğimiz 40 pafta üzerindeki tarihi sit alanında çoğunlukta bulunan ahşap evlerin birçoğu yıkılmış birçoğu da harap halde sahipsizdir. Bölge içerisinde tarihi eserlerde saygı korunamamış sokak siluetleri yok olmuştur. Resimde de görüldüğü gibi tarihi doku sonraki yapılaşmalarla yok olmuş ahşap evler ve tarihi sokaklar silikleşmiştir.

Resim4.9. Tarihi ahşap evler ve çevreleri

5.TUZLA BÖLGESİ'NDE UYGULANAN KORUMA TÜRLERİ

5.1.Korumada Genel Prensipler

Ord.Prof.Dr. Walter Frodl restorasyon alanında dünyanın en önde gelen isimlerindendir. Ord.Prof.Dr. Walter Frodl' ın 1970 yılında Akademi dergisinde yayınlanan makalesinde restorasyon konusunu çok iyi şekilde özetlemiştir.

"Geçmişe ait nesnelerin bakım ve onarılmalarıyla ilgili faaliyetler, bir hayli yaşlanmış, eskimiş, hırpalanmış durumdaki söz konusu nesneler. Canlı bir halde muhafaza etmeye bunları kısacası ayakta tutmaya çalışırlar.İşi güçleştiren sarpa saran nokta bu nesnelerin çoğunun fazlasıyla yıpranmış olması üstelik bugün ki hayat şartları ve verileri içerisinde pratik değil de manevi bir değere manevi bir fonksiyona sahip bulunduklarıdır.

Anıt kavramını basit bir şekilde anlatacak olursak, bir ulus son derece memnun olduğu devlet adamına heykel diker amaç adı geçen kimseyle ilgili anıların hiçbir zaman sönüp gitmemesini daima canlı ve ayakta kalması sağlamaktadır Bu anıtın gelecek bütün yıl ve yüzyıllarda çağlarda söz konusu kimsenin yaptığı hayırlı işlerin bu yaptıklarından meydana gelen olayların görünen dokümanı olacaktır.Böylece günümüze ait olup ister belirli bir gayeyle isterse de kendiliğinden anıtsal niteliğe kavuşan nesneler çağımızın temsilcileri kimliğiyle nasıl geleceğe devrolmaktılarsa geçmişteki bina ve eşyalarda tarih, kültür ve sanat anıtları olarak bugüne intikal ederler.

Anıt kavramında belirleyici öneme sahip iki ayrı birleşeni şu şekilde tarif edebiliriz:

1)Yukarıda tarih, kültür, sanat v.s.gibi dalların gerekli öneme sahip temsilcileri halinde açıkladığımız nesneleri anıt diye nitelendirebiliyoruz.

2)Ancak, anıtların korunmasıyla ilgili kanunların mevcut bulunduğu ülkelerde, her anıtın kanun nazarında anıt sayılmadığını görürüz. Her bilim adamının, her sanat

meraklısının ya da vatanını seven her kimsenin anıt olarak baktıkları şeylerin ilgili kanunun çerçevesine girmesi beklenemez.

Anıt çeşitlerinin baş döndürücü sayısı karşısında herhangi bir anıtın karakterini belirleme ameliyesinin hiçte kolay olmaması gerektiği aşikar bir nokta. Anıtsal değerleri 5 grupta inceleyebiliyoruz.

1.Tarihi Değer

2.Sanat Değeri

3.Eskilik Değeri

4.İzlenim ve Pitoresklik Değerleri

5.Kullanım Değeri

*Anıtlar genel olarak durumlarına, türlerine ve bir de zaman içindeki yerlerine göre sınıflandırmak mümkündür.

1.Sabit Anıtlar

2.Müteharrik Anıtlar

*Türlere göre yapılan sınıflandırmada ise anıtın adandığı gayeyle ilgili kesin kavramlar ortaya konulur. Bunlar,

a) Dini Anıtlar

b) Sivil Anıtlar

c) Askeri Anıtlar

d) Teknik ve Ekonomik Anıtlar

e) Folklorik Anıtlar

f) Sadalı Anıtlar

Bir anıtın muhafazası söz konusu olduğunda, onu tehdit eden tehlikeleri şu şekilde sıralayabiliriz. Bunlar,

1.İnsani Sebepler

2.Tabiatla ilgili Sebepler

3.Modern Tekniğin ve Yaşayışın Doğurduğu Tehlikeler

Restorasyonda teorinin yerini inceldiğimizde, bir nesneyi anıt yapan değerler teori düşünce, şüphesiz restorasyon problemlerine ait çözümlerin de teoriyle desteklenmesi gerekecektir.

Teori her şey demek değildir. Teoriyi daima deneyle bağdaştırmak zorunda olduğumuz gibi pratiğin dışındaki her türlü teorinin eksik ve yetersiz taraflarını da teşhis etmek bilmek gerekecektir.

Restorasyonun temel metotlarına bakıldığında günümüzde genellikle uygulanan metotları başlıca beş grupta toplayabiliriz. Bunlar,

1.Konsolidasyon, tahkim ve takviye.

2.Liberasyon, kurtarma.

3.Reintegrasyon, eksik yerlerin tamamlanması.

4.Rekonstrüksiyon, anıtın orijinal haliyle yeniden inşa edilmesi.

5.Renovasyon, yenileme.

Bu metotlardan hangisinin daha önemli olduğunu veya hangisinin tercih edilmesi gerektiğini söyleyebilmek oldukça güç bir iştir. Nitekim anıtın fonksiyonu ve o anda içinde bulunduğu durum söz konusu tercihi yaparken daima temel şart olarak belirecektir.

Günümüzde bir anıtın nasıl muhafaza edilmesi gerektiği ve hatta gerçekten muhafaza edilip edilmeyeceği konusu birçok devletlerce artık tesadüfe ya da özel teşebbüse bırakılmamakta, bu hususla ilgili kuruluşlar ihdas edilmektedir. Bunların görevi resmi makamlar olarak anıtların aranıp bulunması, tespiti ve nihayet muhafazasıyla ilgilenmektir. Kuruluşların işleyişini etkili bir duruma sokmak ve onlara kanuni bir temel sağlamak amacıyla birçok ülkede anıtları koruma kanunları çıkartılmıştır.

1923 yılında kabul edilen anıtları koruma kanunu, ancak birkaç paragrafı ihtiva etmektedir. Modern anlamda hazırlanmış bir kanunun çağdaş gelişimi karşılayabilmesi için gerekli elastikiyetten de yoksundur. Toleranslı bir bakışla bir tek nokta müstesna kanunun bir hayli yeterli olduğu söylenebilir.

Ne olursa olsun, anıtların bakım ve onarımlarıyla ilgili fikir ve düşünceler artık bütün dünyanın ortak malı haline gelmiş durumdadır. İki çağı birbirinden ayıran sınırın üzerinde bulunma duygusunun bulunduğu şuur, geçmişi canlandıran önemli eserleri geleceğe ulaştırmak isteyen genel çabayı göstermektedir" [37].

Tarihsel çevrenin korunması için, geçmişten günümüze dek birikmiş mirasın günümüz insanı tarafından korunması gerekmektedir. Bu nedenle, günümüz toplumunu oluşturan insan varlığı, birikimleri ve geleceği önemle izlemelidir. Gereken kültür ortamının hazırlanması, gerekirse kültür ortamının oluşturulması planlanmalıdır. Doğanın korunmasından başlayarak, insanlığın ve insanların korunmasına, insanların oluşturduğu tarihsel çevrenin bozulmadan sürdürülmesine kadar özen gösterilmelidir.

Bugünkü yapı içerisinde tüm değerlerin korunmasını beklemek de böylece boşunadır. Yasal ve geçerli düzenekler, şu koruma araçlarına olanak verebilirler:

a) Koruyucu ve tescil edici kuruluşlar: Etkinliklerini taktik planlarda artırabilecek kuruluşlardır (Koruma Kurulu, Kültür Bakanlığı vb.)

b) İmar Planları: Elde edilme biçim ve süreçleri özellikle orta ve küçük yerleşmeler için, çoğu kez yetersiz kadrolarla, yetersiz veriyle ve çevresel bölgelerden soyutlanmış alanlar için hazırlanmaları, korumanın tanımlanmış amaçlarına ters düşmekte, uygulama yetenekleri de sınırlı kalmaktadır.

c) Varlıklı çevrelerden gelen korumaya yönelik girişimler: Sınırlı kesimin dışında bu gelişme özel girişimciliğinin akılcılığına göre biçimlenmek ve kar amaçlarına yönelmek (varlıklı kesim için turizm-rekreasyon tesisleri, lüks konut) durumundadır. Devlet fonlarının da bu alanda kullanılma olasılığı beklenebilir. Bu tür girişimlerin amacı, sınırlı ve düşünerek seçilmiş çevreleri fiziksel anlamda korunsalar bile burada benimsenen toplumsal ve ulusal amaçlara aykırıdır.

Bu üç tür koruma amacı, kendi aralarında belirli bir bütünleşme kurabilir ve büyük kentlerin ya da tarihsel niteliği olan özel tatil yerleşmelerinin (bazı pitoreks kıyı kentleri gibi) fiziksel olarak korunmasının dolaysız yoldan kolayca sağlayabilirler. Bu durumda kamulaştırma yapılan ya da satın alınan alanların yüksek değer artışlarına, işlevler ve kullanıcı türü açısında büyük değişikliklere uğramasına vent çevrebilimi bakımından doğacak sakıncalı sonuçlara korumanın bedeli olarak bakmak kaçınılmaz olacaktır. Bu sonucu-en azından büyük kentlerde ve spekülasyona açık alanlarda-salt kültürel amaçla ya da uzak bir gelecek adı ona bir koruma öngörülüyorsa “Kötülerin içinden en iyisi” olarak karşılamak gerekecektir.

5.2.Restorasyon Çalışmaları

Cumhuriyet’in ilk yıllarında yaklaşık 1000 nüfuslu olan Tuzla, 2011 yılında 185.000 nüfusa ulaşmıştır.88 yılda 185 kat artmıştır [1].

Asya ve Avrupa’nın çeşitli yörelerinden kümeler halinde Tuzla’ya gelen insan grupları, örfleri, adetleri ve geleneklerini de beraberinde getirmiş yaşayış şekilleri bakış açıları farklılık göstermiştir.

Ahşap evler Tuzla'nın görünür yüzüdür. Bunun farkında olan Tuzla belediyesi 40 pafta içerisinde kalan tarihi ahşap yapıların 2009 yılında restorasyon çalışmaları hareketini başlatmış bunun için ödenek ayırmıştır. Amaçta turistlik bir alana çevrilmek istenen tarihi sit alanında, evlerin restorasyonu için çalışmalar başlatılmış fakat aradan dört sene geçmesine rağmen restorasyonları yapılmamıştır.

Örnekler ile inceleyecek olursak alan içerisinde az sayıda restorasyon çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmalar da mülk sahipleri tarafından gerçekleştirilmiş bir kısmının doğruluğu tartışılır çalışmalardır.

Son yıllarda yapılar restorasyon çalışmalarında binalar, içi betonarme veya kagir, dışı ahşap kaplama olarak önerilmektedir.

Resim5.1. Aslına uygun bir şekilde restore edilmiş ahşap yapı

5.3.Rekonstrüksiyon Çalışmaları

Tarihi sit alanında rekonstrüksiyon çalışmaları, yıkılmış restore edilemeyen durumda olan birçok yapı olduğu halde yok denecek kadar azdır.

Çalışmaların yapıldığı alanlarda ise yapılarda kimisi aslını korurken kimisi farklı şekilde inşa edilmiştir. Belediye şuan tarihi 40 pafta üzerindeki çalışmaları durdurduğundan ve yapı sahiplerine de restorasyon veya rekonstrüksiyon çalışmaları yapmalarına izin vermediğinden tarihi ahşap evlerin çoğu yıkılmış durumdadır.

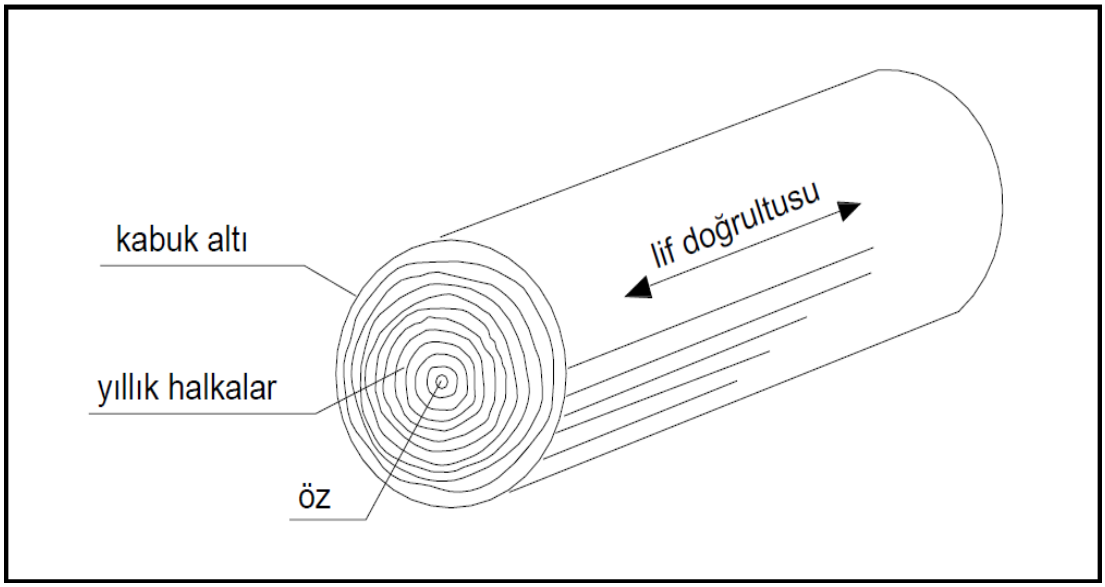
Resim5.2. Harap durumdaki tarihi yapı ile yeniden kötü yapılandırılmış örnek

Resim5.2.'de görülen uygulama kötü bir uygulamadır. Rekonstrüksiyon çalışaması yapılmış bina aslına uygun inşa edilmemiş ve karakteristlik özellikleri yok edilmiştir. Betonarme olarak yapılıp çıkmasına ahşap giydirilen binada payandalar , çıkmalar, pencere kayıtları vb. cephe detayları Tarihi Ahşap evlerde görülen ve yapıları farklı kılan hiçbir özellik korunup aslına uygun inşa edilmemiştir.

6.AHŞAP MİMARİSİ

6.1.Genel Tanım

Canlı bir organizma olan ağaçtan elde edilen lifli, heterojen ve onizotrop yapı malzemesine ahşap denir. Taştan sonra doğadaki haline en yakın kullanılan malzeme ağaçtır. Elde edilmesi işlenmesi ve taşınması taştan kolay olmuş ama hava etkilerine taş gibi dayanmamıştır. Pratik nedenlerden dolayı diğer malzemelere oranla daha çok kullanılmıştır. Açıklık geçmesi, elde edilme, taşınma ve işlenme kolaylığı, sıcak dokulu ve hijyenik bir malzeme olması, ısı ve ses tutuculuğu ahşabı diğer malzemelerden üstün kılan ve daha çok kullanılır olmasını sağlayan özellikleridir[11].

Şekil6.1. Ahşabın kesiti[13]

"Ahşabın doğal bir direnci vardır. Odun dokusu, diğer bitki dokuları içinde en dayanıklı olanıdır. Kuru yerde saklanan ahşap çok uzun yıllar dayanır. Ayrıca hayvansal zararlıların bulunmadığı ortamlarda (su içinde) da çok dayanıklıdır. Ahşapta direncin azalması yüksek orandaki rutubete (% 26-30) bağlıdır. Dış odun salgıları (nişasta gibi) organizmaları kendine çeker. İç odun salgıları ise genellikle zehirlidir, organizmaları öldürür. Yüksek ısı da doğal direnci azalır. Dayanıklı ahşap karbonhidrat içermez. Dayanıklılık ağacın cinsine göre değişir" [12].

Ahşabın dayanıklılığı içinde bulunduğu ortamla ilişkilidir. Nem, özellikle zararlı mantarların gelişmesini kolaylaştırdığından, dayanıklılık olarak ahşabın en büyük düşmanıdır. Ahşap, tatlı suda 50-500 yıl, açıkta 30-120 yıl, nemsiz ve iyi havalanan yerlerde 500-1000 yıl dayanım gösteren bir malzemedir [13].

Atmosfer ve kimyasal etkiler; Ahşap güneşin etkisi ile oksidasyona, ısı etkisiyle kimyasal ayrışmaya uğramaktadır. Yanıcılığı, nem miktarına ve ahşabın yoğunluğuna göre değişmektedir.

Çeşitli bakteri, mantar, böcek ve kurtlar ahşabın bozulmasına neden olmaktadırlar. Nem, havasızlık, karanlık ve sıcak ahşap dokusunu oluşturan selüloz ve ligninle beslenen, ahşabın içinde yaşayıp üreyen bu zararlıların etkisini artırmaktadır.

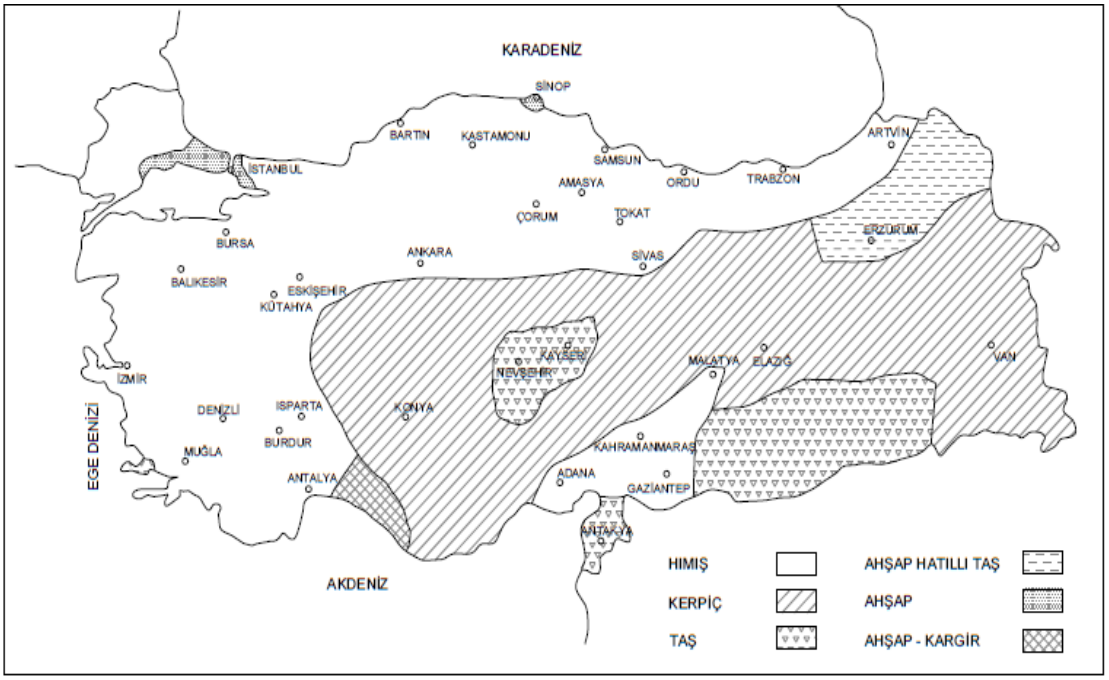
"Ahşap, kolay bulunması, kolay işlenmesi, hafifliği, buna rağmen yüksek mukavemeti ile önemli bir yapı malzemesidir. Ahşabın gerilmeye karşı özelliklerinin bilinmesi, çeşitli kuvvetler altında nasıl biçimlendirileceğini ve boyutlandırılacağını tayin eder. Mukavemet lif doğrultusunda fazla, liflere dik doğrultuda daha azdır. Yoğunluk arttıkça mukavemet artar. Rutubet lif doygunluğu noktasının altında olduğunda mukavemet fazladır. Isı arttıkça mukavemet azalır. Doğal kusurlar mukavemetin azalmasına neden olur. Ahşabın hücre duvarı kalın ve sıkı ise mukavemet artar; o yüzden iç odunda fazla, dış odunda daha azdır" [12].

Ahşap malzemenin bu özellikleri bizlere yıllarca ahşap yapıların ayakta kalma ve yöresel mimarinin bir parçası olma nedenini göstermektedir.

6.2. Tarihsel Gelişim

Tarihten önceki zamanlarda bile ahşabın yapı malzemesi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Anadolu'da ahşap, yapı malzemesi olarak binlerce yıllık bir geçmişe sahiptir. Türkiye'de 300 yıllık ahşap evler, 12. yüzyıldan kalma ahşap direkli camiler, M.Ö. 800'den kalma ahşap mezar odaları vardır.

Geçmişi beton ve çeliğe göre çok daha eski bir yapı malzemesidir. Ahşabın, yapılarda taşıyıcı iskelet olarak kullanılmasındaki asıl gelişme 1914-1925 yılları arasına tesadüf eder. Harp yılları içinde demir ve çeliğin büyük ölçüde harp malzemesi olarak kullanılması, ahşap kullanım zorunluluğunu doğurmuştur. Harpten sonra da çelik kıtlığı devam etmiş ve ahşap, yapılarda tercih edilen bir malzeme haline gelmiştir. Ahşabın mukavemeti ve mukavemetine tesir eden faktörler araştırılmış, çeşitli ağaçlar üzerinde muhtelif mukavemet tecrübeleri yapılmıştır. Birçok birleşim vasıtalarında, ahşabın dış etkenlere karşı korunmalarıyla ilgili olan çalışmalara bu dönemde büyük bir hız verilmiştir. İkinci dünya harbi sıralarında, sıcağa, soğuğa ve her türlü iklim şartlarına karşı dayanıklı suni reçine tutkalının icadı ve ahşap yapıda kullanılması, ahşabın yapı malzemeleri arasında bugün ki sahip olduğu önemi almasını sağlamıştır[14] .

Harita6.1. Bölgelere göre malzeme ve yapım tekniği[14]

6.3. Yapım Teknikleri

Tarihi ahşap evler, iklim ve ona bağlı malzeme unsurları yanında politik ve tarihi sebeplerle de birbirinden farklı tip ve yapıda oluşmuşlardır. Birbirinden bu şekilde ayrılan evler genellikle bulundukları bölgenin jeografik ve klimatik özelliklerine uymaktadırlar. Bundan dolayı ahşap evlerde ki yapım teknikleri bölgelere göre farklılık göstermektedir. Tezimizin sınırları içinde İstanbul ve Marmara bölgesinde görülen yapısal sistem özellikleri genel olarak şöyledir;

Evler 15.yüzyıldan18.yüzyıla kadar ahşap karkas arası dolgu sistem olarak inşa edilmiştir. Bu dönemde yapılan evlerde alt kat kâgir, üst katlar ahşap karkas arası tuğla dolgulu yapılmıştır.

Resim6.1. Mudanya, 17.yüzyılda yapılmış tuğla dolgulu ev [15]

Zemin kat duvarları, 1,00-1,50 metrede bir kullanılan ahşap hatıllarla, yığma olarak örülmüştür. Duvar iç ve dış taban ve hatıllarla kuşatılıp, hatıllar bağlamalarla karşılıklı olarak beraber çalıştırılmıştır. Ana dikmelerin oturacağı yerlere, düzgün büyük temel taşları yerleştirilmiştir. Geniş aralıklarla dikilen dikmelerde, desteklemeler ve payandalar kullanılmıştır. Seyrek kuşaklarla oluşturulan sistem, tuğlaların bir desen oluşturacak şekilde yerleştirilip, derzlerin düzgün sıvanmasıyla tamamlanmıştır. 18.yüzyıldan itibaren İstanbul evlerinde sıva, bağdadi üzerine uygulanmış ve bu da ahşap karkas işçiliğinin iyice bozulmasına neden olmuştur [16].

Ahşap karkas sistem, alt taban çerçevesi çevrilerek, taştan yapılmış bir temel duvarının dış yüzüne gelecek şekilde oturtulmuştur (Resim5.2.). Köşelerde taban kirişleri yarım bindirme şeklinde birbirine bağlanmıştır. Bunun üzerine duvarı ve kat kirişlemesini taşıyacak dikmeler yaklaşık 1,50-2,00 metre aralıklarla dikilmiştir.

Köşe dikmeleri ve bazen de orta dikmeler, payandalarla takviye edilmiştir. Dikmeler genellikle başlıklı olup, başlıkların üzerine üst taban oturtulmuştur. Bu taban, iki katlı evlerde ana kirişlerini, tek katlı evlerde ve son katlarda bırakma kirişlerini taşımıştır. Daha yeni yapılarda, çift taban yerine, kirişleme tabanı olarak tek bir orta tabanı kullanılmaya başlanmıştır [16].

Resim6.2. Cumalıkızık, zemin katın ahşap hatıllı taş duvarlarına karkas sistem oturtulmuş hali

Kerpiç dolgunun en ilkel olanı sıvama kerpiç şekildir. Basit yapılarda uygulanan bu sistemde, dikme ve tabanlardan ibaret olan karkas, ara dikmeler ve kuşaklarla dolguyu taşıyacak hale getirilmiştir.

Sıvasız tuğla dolgulu duvar, 18.yüzyıla kadar kullanılmış, karkas tekniğinin bozulmasıyla uygulanamaz hale gelmiş ve yerini sıvanmış dolgu şekillerine bırakmıştır[16].

Resim6.3. Bursa, tuğla dolgu

İstanbul'da 18. yüzyılın başlarında uygulanmaya başlanan bu teknik, zamanla diğer bölgelere yayılmıştır. Ahşap karkas arası, tuğla veya kerpiç ile düzgün olmayan bir şekilde doldurulmuş, yüzeyin düzgün hale gelmesi için ince çıtalarla aralıklı olarak duvar kaplanarak, üzerine sıva yapılmıştır (Resim5.4).

Resim6.4. İstanbul/Tuzla, üst kat bağdadi tekniğinde sıvanmış

18.yüzyılın sonları ile 19.yüzyıl başları arasında Marmara bölgesinde ve özellikle İstanbul'da evlerin dış kısımları ahşap ile kaplanmaya başlamıştır. Öncelikle Rumeli yöresinde yapılmış, Anadolu kısmında daha geç oluşmuş, hatta Bursa gibi bazı yerlerde hiç kullanılmamıştır [17].

Dış kısımda ahşap ile kaplanarak oluşturulan duvar, iç kısımda bağdadi tekniğinde oluşturulmuştur. Düşey oluşturulan ahşap kaplamalarda bazen derzler açık veya paşalı yapılmış, bazen de hakim rüzgar yönüne göre, ahşaplar birbiri üzerine (yalı baskısı) bindirilmiştir.

Resim6.5. İstanbul Tuzla Ahşap kaplamalı ev

Evlerin bahçe veya avlu tarafında bulunan sofanın dış duvarları açık direklik şeklinde yapılmıştır. Direklik, üst kattaki sofayı ve sofanın tavanını taşımıştır. Alt direkler, kaide taşları üzerine oturtularak, başlıkları mümkün olduğu kadar uzun tutulmuş, üst kat direkleri ya doğrudan doğruya yada bir başlıkla taban üzerine oturtulmuştur. Direkler kaplamalı veya kaplamasız yapılmıştır. Kaplamalı direklerde amaç, direk köşelerini gizlemek, kafeslik veya camekân çerçevelerine yuva hazırlamak olmuştur[16].

Bölgede, bitişik nizamlı evlerde iki yöne eğimli (beşik) çatı, serbest evlerde dört yöne eğimli (kırma) çatı yapılmıştır. Ev planı içinde büyük açıklıkların bulunmaması ve ev genişliğinin ortadan bir duvar ile ikiye bölünmüş olması çatı sisteminin oturtma biçiminde olmasını sağlamıştır [16]. Çatı yapımında kullanılan malzeme genelde, meşe veya çam olmuştur.

Resim6.6. Tuzla 'da ki Ahşap evlerden çatı örnekleri

Bölgede saçaklar, merteklerin uzatılması ile yapılan saçak şekli ile bir de geniş saçak olan yerlerde destekler kullanılarak yapılmıştır. Saçakların altları açık veya kapalı şekilde yapılmış, saçak altı kaplamaları tahta veya bağdadi üzerine sıva olmuştur.

Bölge genelinde çatı örtüsü olarak oluklu kiremit kullanılmıştır.

İstanbul ve çevresinde yapılan tahta kaplamalı evlerde, karkas sistem dolgu yapılmadan boş bırakılarak bağdadi tekniğinde sıvanmıştır. Bölgede çoğunlukla, bölme duvarlar ahşap karkas arası tuğla veya kerpiç malzeme ile dolgu yapılarak oluşturulmuştur[18].

İki şekilde yapılan kirişlemenin birincisi, taşıyıcı dikmelere gelen ana kirişler ve onların üzerine oturtulmuş tali kirişler, ikincisi ise sadece ana kirişlerden oluşmuştur. Bir diğer şekilde ise kirişleme doğrultusuna paralel olan cephede şaşırtma kirişleri kullanılmış ve bu şekilde her cepheye dikey bir kirişleme elde edilmiştir. kiriş başlarının her cephede gösterilebilmesi, çıkmaların serbestçe elde edilmesine olanak vermiştir [16].Kirişlemede kullanılan ağaç çam veya köknar türü olmuştur.

Bölgede, farklı dönemlerde farklı sistemlerde çıkmalar kullanılmış, en sık uygulananlar, payandalı, konsol, konsol kirişli, bindirmeli çıkmalar olmuştur. Üst katın, alt kat veya katlara göre çıkmalı olması veya bazı odaların çıkıntılı yapılması,18.yüzyıldan sonra sıklıkla görülmüştür.(Resim5.7.)

Resim6.7. Çıkmaları sokağa taşan tarihi yapı

18.yüzyılın başlarına kadar, çıkmalar sadece kirişlerin uzatılması ile elde edilmiş, döşeme kirişleri açıkta bırakıldığı gibi, tahta ile de kapatılmıştır.

Çıkmaların büyümesiyle, çıkmayı taşıyan kirişleri desteklemek gerekmiş, bunun için önce, sadece üst kat dikmelerinin altına rastlayan kirişler diğerlerinden daha kalın kesitli yapılmış ve ayrıca desteklenmiştir. Bunun da yetersiz kalması durumunda, bu kirişin altına payanda (furuş) eklenmiştir.

Bu payanda alt kat duvarının ahşap bir kısmına (dikme veya hatıl) taşıtılmıştır. Bu şekilde çıkmaların istenildiği kadar büyümesi sağlanmıştır [19].

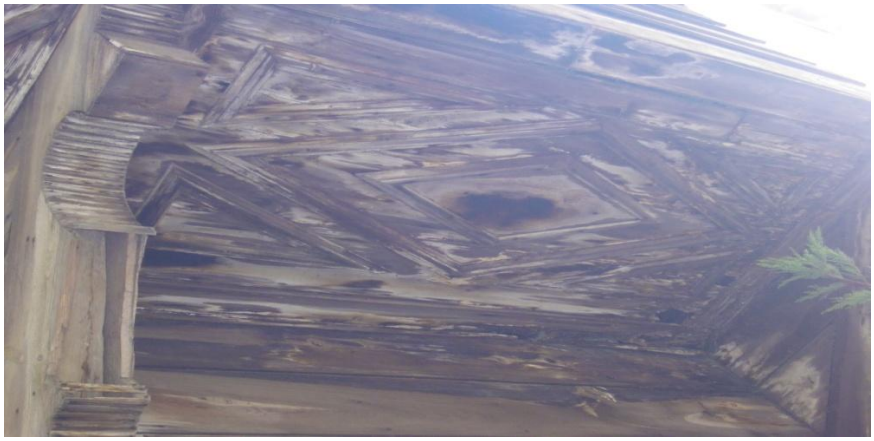

Resim 6.8. Tuzla, çıkmalar payandalar üzerine oturtulmuş

18.yüzyıl başlarına kadar en çok kullanılan malzeme sıva olmuştur. Kagir duvarların dış yüzeylerinde sıva nadiren kullanılmış, derzlerin sıvanması ile yetinilmiştir.

Genelde çam ağacından elde edilen döşeme kaplamaları, oldukça sadedir. Kirişlerin üzerine doğrudan doğruya döşeme tahtaları çivilenmiştir. Tahtaların boyları çok uzun tutularak, uzunluğun yekpare olmasına önem verilmiştir. Tahtaların boyutları geniş ve kalın iken, sonradan boyutları küçülmüştür.

Bölgenin kırsal kesiminde kirişlerin görüldüğü kaplamasız tavanlar uygulanmıştır. En yaygın kullanılan düz tavan olmuş, kaplama tahtalarıyla kirişler kapatılarak, üstleri çıtalarla bölünmüştür. Daha özenli tavanlarda, tavanın orta kısmında büyük bir rozet yapılmış veya bütün duvar yüzeyi bir kafes şeklinde geometrik motiflerle kaplanmıştır. Tekne tavan uygulamalarının da güzel örneklerine rastlanmıştır [20].Köşklerde ve varlıklı insanların önemli mekânlarında yaldızlı, işlemeli tavanlar yaptırılmıştır.

Resim6.9. Tuzla, ahşap işlemeli tavan

Pencereler Marmara bölgesinde diğer bölgelere oranla daha hızlı gelişmiş ve biçimsel değişime uğramıştır. 19.yüzyıla kadar camsız olan pencereler kapakla kapatılmış, 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren kapaklar panjur şeklinde yapılmıştır. İlk dönemlerde parmaklık, daha sonra kafesler kullanılmıştır.

18.yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanan sürme pencere sistemi yaygınlaşmıştır [16].Sokak kapıları, tek veya çift kanatlı yapılmıştır. Kapı kanatları, düşey kalın tahtaların yan yana getirilip, yukarı, orta ve alt kısımlarından yatay kuşaklarla çivilenmesiyle oluşturulmuştur. Büyük başlı olan bu çiviler adeta birer motif olarak gösterilmiştir. Sokak kapılarının üzerine de saçak yapılmış ve bunlara sundurma denilmiştir [20].

Resim 6.10. Tuzla, çift kanatlı sokak kapısı

Başlangıçta odanın köşesine yakın yapılmış, daha sonra orta sofalı planın kullanılması ile değişmiş, oda köşeleri pahlanarak kapı yerleştirilmiştir. Genellikle tek kanatlı yapılan oda kapıları, aynalarla oluşturulmuş ve bazen renklendirilmiştir. Özenli odalarda kapı yükseklikleri artmış ve çift kanatlı yapılmıştır.

18.yüzyıla kadar merdivenler genellikle sofanın önünde, içinde veya uygun bir yerinde tek kollu ve limon kirişleri arasına geçme yapılmıştır. 19.yüzyılda ise üç kollu merdivenler kullanılmıştır. Büyük evlerde, ampir tarzında, çift olarak başlayan ve sahanlıktan sonra tek kol halinde üst kata ulaşan heykelimsi merdivenler görülmüştür [16].Merdivenler birer gösteriş aracı olarak kullanılmıştır.

7.TUZLA EVLERİNİN KORUMA ANLAYIŞININ ÖRNEKLERLE DEĞERLENDİRİLMESİ

7.1.Plan Özellikleri

Tuzla, ahşap ev mimarisinin kimliğini yansıttığı önemli bölgelerden biridir. Evler ev sahibinin ekonomik gücüne göre şekillenmiştir. Genellikle iki katlı yapılmış olmakla birlikte evlerin çoğu giriş cephelerini sokaktan almıştır. Alt katlar zeminden biraz yükseltilerek kışlık odalara ve servis mekanlarına , üst katlar ise esas yaşama mekanlarına ayrılmıştır.

Türk evi plan tiplerinin coğrafi bölgelere bağlı değiştiği gibi, aynı bölgede farklı plan tipleri ve malzeme özellikleri ile de karşılaşılabildiğini belirten S.H.Eldem, Türk evi plan tiplerini sofanın ev içindeki yerine göre yapmış ve dört ana grupta toplamıştır;

Sofasız plan tipi;
Ev planlarının en ilkeli olup, odalar yan yana dizilerek evi oluşturmuştur. Ev tek katlı ise bağlantı bir kaldırım veya avlu ile sağlanmış, odaların üst katta olduğu durumda ise odaların ilişkisini sağlayan geçit balkon karakterini almıştır. Bu tipe çoğunlukla iklimin sıcak olduğu güney ve doğu bölgelerinde rastlanmaktadır.

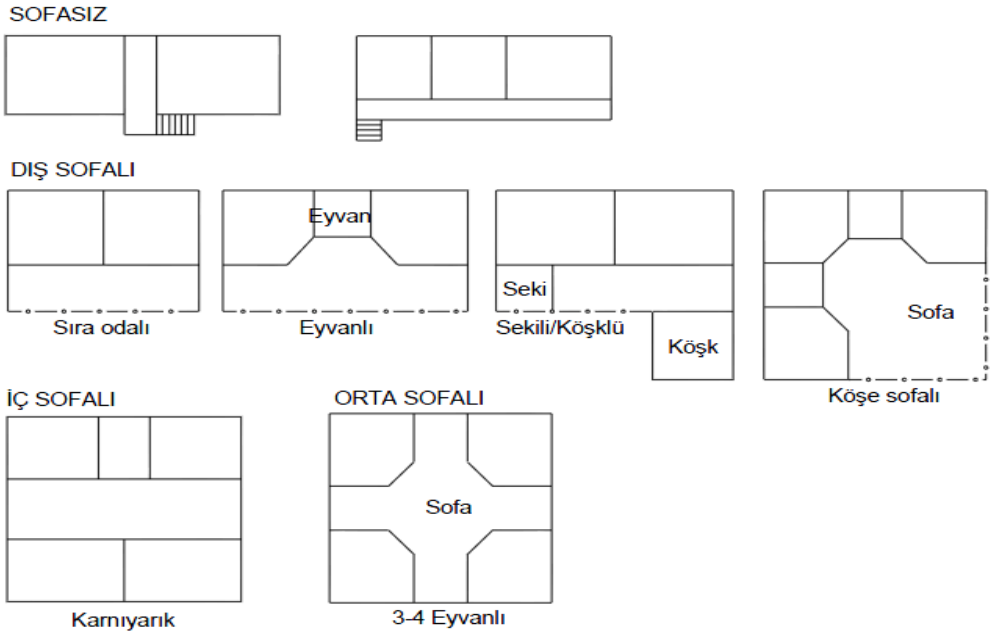
Dış sofalı plan tipi;
Oda sıraları arasındaki ilişkiler sofa ile sağlanır. En ilkel tipinde açık direkli bir sofanın yalnız bir kenarına odalar dizilmiştir. Sonraları bu sade plana zenginlik veren köşk sofanın bir ucuna eklenmiş, daha sonrada köşk-oda biçiminde gelişerek sofanın bir veya iki ucunda olması ile plan tipi L ve U şeklinde gelişmiştir.

İç sofalı plan tipi;

Sofanın iki yanı oda sıraları ile çevrilerek halk arasında karnıyarık diye adlandırılan bir plan tipi ortaya çıkmıştır. Bazı durumlarda iç sofa ihtiyaca göre yan sofa, eyvan veya merdiven sofası eklenerek genişletilmiştir. En eski örneklerinde merdiven sofanın dışında bulunmakla birlikte 19.yüzyılda geniş ve ferah merdiven merakının etkisiyle merdivenler sofanın bir tarafını tamamen kaplayan üç kollu merdivenler şeklinde yapılmıştır. Odalar arası ilişkinin kolaylaşmasıyla, sofanın bahçe ile yakınlığı azalmıştır. Özellikle sıkışık yerleşmelerde, kasaba ve şehirlerde tercih edilmiştir.

Orta sofalı plan tipi;

Sofa evin merkezindedir ve dört tarafı oda sıraları ile çevrilmiştir. Sofanın aydınlanması için oda sıraları arasında eyvan şeklinde boşluklar bırakılmıştır. Sofaya açılan eyvan sayısının fazlalığı hem plan tipinin zenginleşmesini sağlamış hem de bu sayede büyük ve zengin evlerde sıkça kullanılmıştır [15].

Şekil7.1.Örnek plan tipleri[16].

Tuzla bölgesi ahşap evleri, iç ve orta sofalı plan tipleri ile nitelendirebileceğimiz şekilde yapılmıştır. Bitişik yerleşmeye imkân veren iç sofalı plan, yoğun yerleşimlerde yaygın olarak kullanılmıştır. İç sofalı olarak yapılan evlerde genellikle ikiyüzlü sofa, pencereli olan sofa tercih edilmiştir. İç sofa ihtiyaca göre yan sofa, eyvan veya merdiven sofası eklenerek yer yer genişletilmiştir.19yy. ve sonrasında eklenen yapılarda ise geniş ve ferah merdivenler elde etmek için, sofanın içinde üç kollu merdivenler yapılmıştır. Odaların sofanın iki tarafında dizilmesiyle sofa alanından ve dış duvarlardan kazanılmıştır. Odalar arasındaki ilişki kolaylaşırken, sofanın bahçe ile ilişkisi azalmıştır. Oda kapılarının, pahlanmış oda köşelerine getirilerek açılması ve bu sayede sofa orta kısmında bir genişleme oluşturması, iç sofalı plan tipinin orta sofalı plan tipine yaklaşmasını sağlamıştır.

18 yüzyılın ortalarından itibaren yapılmış olan yapılarda orta sofalı plan tipine rastlanmaktadır. Orta sofalı plan tipinde, sofa evin merkezindedir ve dört tarafı oda sıraları ile çevrilmiştir. Sofanın aydınlık olması için, oda sıralarının arasında eyvan şeklinde boşluk bırakılmıştır. Bu eyvanlar daima sofanın merkezinde oluşturularak sofa ile bütünlük sağlanmıştır. Sofaya açılan eyvan sayısının artırılmasıyla bu plan tipinin en gelişmiş şekilleri oluşturulmuştur. Genellikle büyük ve zengin evlerde uygulanan plan, Tuzla Bölgesi'nde çok nadir görülmektedir.

7.2.Yapısal Sistem Özellikleri

Tuzla Bölgesi'nde bulunan yapıların büyük bir kısmında, bodrum katlarda kagir taş, normal katlarda ise ahşap karkas sistemi kullanılmıştır. Sistem detayı görünen örnekler, bir kısmında ahşap karkas boşlukları arası dolgusuz, diğer kısmı da tuğla dolguludur. Analizini yaptığım yapıların bazılarının yapım sistemlerinde, bodrum ve normal katlarda taş tuğla karkas olarak kullanılmıştır. Bunların dışında sayıları azda olsa betonarme karkas yapılarda mevcuttur.

Ahşap strüktüre sahip olan yapıların büyük bir kısmı taşıyıcı sistemlerindeki sorunlardan dolayı farklı malzemelerle desteklenerek özelliklerini kaybetmiştir. Bu tür yapılarda kolon, payanda ve kirişler en çok bozulan elemanlar olmuştur. Kagir sistem 20 yüzyılın ilk çeyreğinden sonrası inşa edilen yapılarda tercih edilmiştir. Sistemde kullanılan taşıyıcı elemanlar kimi örneklerde cepheye yansıtılırken bazılarında ise üzerleri sıvanmış durumdadır.

Resim7.1. Ahşap karkas ve kagir yapı örneklkeri

7.3.Taşıyıcı Sistem

Bölgede ahşap karkas yapı sistemi kullanılmış olup, devirlere göre farklılık göstermiştir. Ahşap karkas duvarlar, zemin katta veya temelde, genelde moloz taş malzemeden oluşturulmuş yığma duvar üstüne oturtulmuştur. Evler 15.yüzyıldan 18.yüzyıla kadar ahşap karkas arası dolgu sistem olarak inşa edilmiştir. Bu dönemde yapılan evlerde alt kat kagir, üst katlar ahşap karkas arası tuğla dolgulu veya dolgusuz yapılmıştır. Ev inşaatında, taş ve tuğlanın karışık olarak kullanıldığı duvarların en sık kullanılan şekli, her taş tabakası arasına bir kaç sıra tuğla ilave edilerek oluşturulmuştur. Bazı örneklerde zemin kat duvarlarında ahşap karkas ile yığma kagir karışık olarak uygulanmıştır. Duvar iç ve dış taban ve hatıllarla kuşatılıp, hatıllar bağlamalarla karşılıklı olarak beraber çalıştırılmıştır. Ana dikmelerin oturacağı yerlere, düzgün büyük temel taşları yerleştirilmiştir.

Geniş aralıklarla dikilen dikmelerde, desteklemeler ve payandalar kullanılmıştır. 18.yüzyılın başlangıcına kadar İstanbul'da dolgu duvarlar sıvanmış 18.yüzyıldan itibaren Tuzla evlerinde sıva, bağdadi üzerine uygulanmış ve bu da ahşap karkas işçiliğinin iyice bozulmasına neden olmuştur [19].

Ahşap karkas sistem, alt taban çerçevesi çevrilerek, taştan yapılmış bir temel duvarının dış yüzüne gelecek şekilde oturtulmuştur.

Resim7.1. alt katın ahşap hatıllı taş duvarı üzerine ahşap karkas oturtturulmuş

Ahşap karkas oluşturulduktan sonra devirlere göre arası doldurularak veya kaplanarak, sistem duvara dönüştürülmüştür. Dolgu malzemeleri kullanılarak oluşturulmuş duvarlar kerpiç ve tuğla malzemeden yapılmıştır.

Resim7.2. Tuzla'da bulunan farklı yapım tekniklerini görebileceğimiz resim

Resim7.2. Tuzla, ahşap karkaslı ev

7.4.Yapım Tekniği ve Malzeme

Tuzla Bölgesi'nde yaşayan insanların birçoğunun maddi olanaklarının çok iyi olmaması, yapılan evlerde kullanılan malzemeyi de etkilemiştir. Evler arasındaki yapım kalitesi sahiplerinin gelirine ve yaşadıkları döneme göre değişmektedir.

7.4.1. Kerpiç dolgu

Kerpiç dolgunun en ilkel olanı sıvama kerpiç şekildir. Basit yapılarda uygulanan bu sistemde, dikme ve tabanlardan ibaret olan karkas, ara dikmeler ve kuşaklarla dolguyu taşıyacak hale getirilmiştir. Kuşaklar yatay olarak her 1,50-2,00 metrede bir çevrilmiş, ara dikmeler 0,60-0,70 metre aralıklarla dikilmiştir. Bu şekilde karkas daha küçük boşluklara ayrılmış, bu boşluklar sıvama kerpiç ile doldurup, bu dolguyu karkasa bağlamak için, ince ağaç dallarından yapılmış bir çeşit örgü kullanılmış,

kerpiç çamuru ile içten ve dıştan sıvanmıştır [19]. Kerpiç dolgu tuğla dolgu ile aynı teknikte yapılmış ve 18.yüzyıldan itibaren yaygın olarak kullanılmıştır.

7.4.2.Tuğla dolgu

Tuzla Bölgesi'nde sıvasız tuğla dolgulu duvar çok fazla görülmemektedir. Sıvasız tuğla dolgulu duvar, 18.yüzyıla kadar kullanılmış, karkas tekniğinin bozulmasıyla uygulanamaz hale gelmiş ve yerini sıvanmış dolgu şekillerine bırakmıştır. Duvarların kaplanması ile oluşturulan duvarlar, çıtalar ve ahşap kaplama ile yapılmıştır.

Resim7.3. Tuzla, Tuğla dolgu tekniğiyle yapılmış ev

7.4.3. Çıtalar ile Kaplama (Bağdadi)

Tuzla Bölgesi'nde en çok kullanılmış olan sistemden biridir. Ahşap karkas arası, tuğla veya kerpiç ile düzgün olmayan bir şekilde doldurulmuş, yüzeyin düzgün hale gelmesi için ince çıtalarla aralıklı olarak duvar kaplanarak, üzerine sıva yapılmıştır.

Resim7.3. Tuzla, Bağdadi sıva örneği

7.4.4. Ahşap ile kaplama

Tuzla Bölgesi'nde en çok kullanılan teknikten biri de bu sistemdir. İlk örneklerinde kaplama tahtası oldukça geniş ve ince iken, daha sonraki örneklerde daha dar ve kalın olmuştur. Dış kısımda ahşap ile kaplanarak oluşturulan duvar, iç kısımda bağdadi tekniğinde oluşturulmuştur. Düşey oluşturulan ahşap kaplamalarda bazen derzler açık veya pasalı yapılmış, bazen de hâkim rüzgar yönüne göre, ahşaplar birbiri üzerine (yalı baskısı) bindirilmiştir. Yatay düzenlemelerde ise, derzler yalı baskısı, lambalı ve kirişli olarak uygulanmıştır.

Tuzla'da etkili olan ahşap kaplama örneklerine yakın çevresi ile birlikte uzak bölgelerde de rastlanmıştır. Batı Karadeniz'de Bartın ve Sinop'ta ahşap kaplama yaygın olarak kullanılmıştır [20]. İstanbul'dan oldukça uzakta olmasına rağmen Eğin evlerinde de ahşap kaplama görülmüştür. Eğin'de İstanbul etkisinin, kültürel birikim, sosyal ve ekonomik durumla birleşerek oluşturduğu yapı sistemi uygulanmıştır [38].

Resim7.3. Tuzla ahşap kaplamalı ev

Resim7.4. Bartın ahşap kaplamalı ev

Resim7.5.Eğin ahşap kaplamalı ev

7.5.Üst Örtü

Tuzla Bölgesi'nde genellikle bitişik nizamlı evler, az sayıda da serbest oturtturulmuş ahşap evler bulunmaktadır. Bitişik nizamlı evlerde iki yöne eğimli (beşik) çatı, serbest evlerde dört yöne eğimli (kırma) çatı yapılmıştır. Ev planı içinde büyük açıklıkların bulunmaması ve ev genişliğinin ortadan bir duvar ile ikiye bölünmüş olması çatı sisteminin oturtma biçiminde olmasını sağlamıştır. Çatı yapımında kullanılan malzeme genelde, meşe veya çam olmuştur.

Bölgede birçok evde saçak, , merteklerin uzatılması ile elde edilmiştir. Geniş saçaklarda ise, destekler kullanılmıştır. Saçakların altları açık veya kapalı şekilde yapılmış, saçak altı kaplamaları tahta veya bağdadi üzerine sıva olmuştur.

Resim7.6. Tuzla, ahşap ile kaplanmış saçak detayı

Çatılar genellikle dört yüzeyli esası üzerine kurulmuş olmaları sebebiyle, çatının her tarafında etek veya dereler yapılmıştır. Yalnız bazı küçük çıkıntılara iki yüzeyli (fronton) çatılar verilmiş, 19.yüzyılın sonlarına doğru özellikle sayfiye evlerinde dört cephesi frontonlu, yani yatay etekleri olmayan çatılar kullanılmıştır [19].

Resim7.7. Tuzla, ahşap ev

Tuzla Bölgesi genelinde çatı örtüsü olarak oluklu kiremit kullanılmıştır. Farklı çatı örtülerine binaların bakımsızlığı ve yıkımı yüzünden rastlayamadık.

Resim7.7. Tuzla, kiremit çatılı ahşap ev ve detay

7.6.Cephe Analizleri

7.6.1.Konut Yapılaşma Düzenleri

Binaların bulundukları parsellerin ada içindeki konumları plan ve cephe oluşumunda öncelikli etken olmuşlardır. Yapı adasının kösesine inşa edilmiş olan konutlar dış mekân yaklaşımlarında birden fazla alternatif göstermekte ve cephelerinde farklı özellikler göstermektedir. Köşe parsellerlin esnekliği cephe ile sınırlı kalmamakta, planda da çeşitlilik göstermektedir. Benzer ölçülerdeki sıralanmış ara parsellerde ise, kendileri gibi yan cephelerini birbirine dayamış bitişik nizamda evler yer almaktadır. Bunlar cephe genişliğine göre sınırlı sayıda cephe önerisine ve plana imkan vermektedir.

Ara parsel olmasına karşın sokağa daha geniş olan cephesini veren yapı parselleri de çalışma alanımızda bulunmaktadır. Bunlar da köşe parsellerdeki yapılar gibi, konuta birden çok yaklaşım imkânı ve planlama alternatifi kazandırmaktadır.
Parsel konut ilişkisi ve yerleşim bölgesi özellikleri açısından bahçesi az sokağa cepheli yapılar bulunmaktadır.

7.6.2.Konut Giriş Düzenlemeleri

Daha çok bitişik nizamlı konutların yer aldığı bölgelerde girişlerin mecburi olarak sokak cephelerinden yapıldığı görülmektedir. Buna karsı istisnai durumda bahçeden ulaşılan konut girişleri de bulunmaktadır. Çalışma alanımız olan Tuzla tarihi sit alanı bölgesinde konut girişleri hem bahçeden hem de sokaktan yapılan yaklaşımlarda üç farklı tiptedir.

7.6.2.1.Nişli Girişler

Belli bir yaklaşıma bakılmaksızın sokak kapısı önlerinde cephe genişliği ve plan dikkate alınarak cephe hattından içeri çekilmek suretiyle farklı büyüklüklerde giriş nişleri oluşturulmuştur. Giriş nişleri, sokak kotu ile aynı hizada ve daha yüksekte olmalarına göre iki farklı düzenleme göstermektedir. Sokak kotunun üstündeki giriş bir metreye varan yüksekliklerde olabilmektedir. Bu tip nişlerde giriş sahanlığına tek yandan, iki yandan, ortadan ve bütün giriş nişini kaplayan merdivenlerle çıkılır. Bu düzendeki merdiven yerleşimleri konut giriş kapısının yerine ve niş genişliğine göre şekil almaktadır.

Resim7.8. Tuzla, giriş nişi düzenlemesi

Nişli olup da sokak kotu ile aynı yükseklikte olan girişler genişliklerine göre iki farklı tip meydana getirmiştir. Sadece bir örnekte cephenin genişliğinden dolayı giriş nişi geniş düzenlenmiştir. Bu tür girişlerin bir başka özelliği de, nişe bakan mekânların duvarında pencerelerin yer almasıdır. Bu pencereler giriş nişlerinin genişliklerine göre, sayı ve büyüklük olarak farklılık göstermektedir.

Nişin yeterli genişlikte olduğu örneklerde giriş kapısının iki yanında da pencere yer almaktadır. Girişin cephe ortasında bulunduğu konutlarda ise yan odalardan nişe açılan pencereler bulunmaktadır.

Resim7.9. Tuzla, giriş nişi düzenlemesi

7.6.2.2.Düz Girişler

Cephe hattıyla aynı hizadan yapılan bu giriş biçimi Tarihi sit alanı bölgesi konutlarında en çok görülen düzenlemedir. Parsel küçüklüğünden dolayı, oluşturulacak bir niş ile fazla alan kaybetmemek için tercih sebebi olması muhtemeldir. Sokak yükseklikleri zamanla değişiyor olsa da bugün yol kotuyla aynı seviyede ve daha yüksekte olan tipler cephenin ortasından ve kenar kısmından olacak şekilde iki farklı düzendedirler. Girişlerin ortada ve kenarda olması parselin, dolayısıyla planlamanın bir sonucudur.

Resim7.10. Tuzla, nişsiz giriş düzenlemesi

i

7.6.2.3. Dış Sahanlıklı Girişler

Yer kotundan daha yüksekte olan giriş kapılarına ulaşmak için cephe hizasından dışarı taşan sahanlıklar ile ulaşılan düzenlemelerdir. Geleneksel Türk evinde girişlerin ya bir niş oluşturarak ya da giriş üzerlerindeki çıkmalarla korunması düşünüldüğünden, özellikle sokaktan girişli konutlarda fazlaca kullanılmamaktadır. Tuzla sokaklarının dar olması nedeniyle büyük bir sahanlıkla kaldırımı kapatacak şekilde kullanımı sayılı örneklerler göstermekte, olanlarda daha çok bahçeden girişli konutlarda bulunmaktadır.

Resim7.11. Tuzla, Dış sahanlıklı giriş düzenlemesi

7.6.3.Konut Giriş Kapıları

Geleneksel Türk evinde konut kapıları bahçe ve bina kapıları olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Bahçe kapısı ile konut giriş kapısının beraber kullanıldığı örnekleri konak, yalı ve kırsal kesim yapılarında sıkça görebilmemize karşın kent içi geleneksel yapılarında girişler doğrudan sokaktan yapılmaktadır. Bu durum bahçe ve iç kapılı örneklerle aynı anda karşılaşmamıza olanak vermemektedir.

Sokaktan girilen konutların kapıları, özgünlüğünü büyük ölçüde kaybetmiştir. Özelliklerini koruyan kapıların çift kanatlı olup ve belirgin bir lento ile ayrılmış kapı üstü aydınlatma pencerelerinin olduğu görülmektedir.

Resim7.11. Tuzla, Özgünlüğünü korumuş kapı ile yenilenmiş kapı

Özgün dokusu kısmen kaybolmuş Tuzla tarihi sit alanı konutlarının kapıları, demir ve ahşap olmak üzere iki malzemeden yapılmıştır. Özgün kapılarının masif ahşap olduklarını günümüze kadar ulaşmış olan kapılardan ve eski fotoğraflardan görmekteyiz.

Resim7.12. Ressam Cafer Tatlı tarihi tuzla resimleri

Genelde ahşap çift kanatlı olan kapıların nadiren tek kanatlı olanları da bulunmaktadır. Ahşap ve çift kanatlı kapıların, her bir kanadı yatayda ve dikeyde farklı dizilişte olan iki ya da üç sıra tabladan meydana gelmektedir. Çift kanatlı kapıların birçoğunda her iki kanadında ölçülerinin aynı olması tercih edilmiştir. Giriş hölünün yeterince geniş olmadığı istisnai durumlarda ise kanat ölçüleri farklı ebatlarda düzenlenmiştir. Çift kanatlı ahşap kapı kanatları 60 ile 70 arasında değişen genişliktedir. Üst aydınlatma pencereleri hariç kapı yükseklikleri 180 ile 220 arasındadır.

Özgünlüğünü kaybetmiş harap durumdaki kapılar yerini demir saç kapılara bırakmıştır. Bu kapıların bir kısmının, giriş genişliklerine göre çift kanatlı olduğu görülmektedir. Kapı kanatları ahşap kapılarda olduğu gibi aynı ölçülerde ve simetri değildir. Kapıların yüzeyleri bazen yer seviyesine inecek şekilde camla kaplıdır.

Resim7.12. Tuzla, Giriş kapıları tamamen değiştirilmiş tarihi yapılar

7.6.4.Pencereler

Pencereler hem iç mekânın aydınlatılmasına yardımcı olduğu için hem de yapı cephesine estetik kattığı için geleneksel yapılarda vazgeçilmez unsur olmuşlardır. Türk toplumunun sosyal ve kültürel değişiminin neticesinde pencerede fiziki olarak sürekli gelişim göstermiştir [34].

Geleneksel konutta, mahrumiyet olgusu sebebiyle cepheler temel ihtiyaçlar dışında sade bırakılmış ve bu sadeliğin ana temasını pencereler oluşturmuştur. Çalışma alanımızdaki konutların, geleneksel yapının esas örneklerini temsil eden hayatlı evlerin sınırları dışında, şehir içi sıra evleri konumunda olmaları ve bahçeye bakan cephelerin yok denecek kadar az olması, sokak cephelerinin önemini artırmıştır. Bu durum, konum farklılığına rağmen sokak cephelerinde giriş kat pencerelerinin esas kat pencerelerine göre hem daha sade hem de daha küçük tutulmasını engelleyememiştir.

Resim7.13. Tuzla, sokak örneği

Çalışma alanındaki konut pencereleri iç mekanın ışık almasını sağlayacak şekilde cephenin farklı yerlerinde yer almaktadır. Sokak cephesine açılan pencereler oda, giriş holü ve ıslak hacim gibi farklı işlevlerin dışarı açılan birimleri olmuşlardır. Bunlardan başka bodrum kat ve çatıda açılan pencereler cephenin diğer pencere grubunu oluşturmaktadır. Cepheye en fazla açılan mekan penceresi, önce oda sonra giriş holünün kapı kenarında bulunan pencerelerdir.

Tuzla tarihi sit alanı konutlarında, yatay ve dikey olmak üzere iki temel pencere düzeni uygulanmıştır. Yatay konumda ki pencereler (eni boyundan uzun) daha çok çıkma ön yüzeylerinde ve geniş cephelerde kullanılmıştır. Dikey pencereler ise genelde diziler halinde ve cumba dahil bütün cephede kullanılmıştır. Çıkmada bulunan kenar pencereleri, çıkmanın değişen derinliğine göre, yükseklikte diğer pencerelere uygun olarak farklı genişliklerde görülmektedir. Giriş holüne açılan dış kapı kenarlarında yer alan pencerelerde çıkma yanlarındaki pencerelerle benzer ölçülerdedir.

Özgünlüğünü koruyan yapılarda, normal cephe pencereleri maksimum 220 cm yüksekliğe sahiptir. Yüksekliği en düşük olan pencere ise 125 cm.dir. Pencerelerin büyük kısmı, boyu eninden büyük olacak şekilde dikey kullanılmıştır. Bu durum nadir olarak çıkma pencerelerinde de görülmektedir. Pencerelerin bir başka biçimi de iki dikey pencerenin ahşap bir dikme ile ayrılmış şekilde yan yana gelmesi şeklindedir. Oda pencerelerinde hakim olan genişlik 75 ile 90 cm arasında değişmektedir.

Cephelerindeki doluluk-boşluk oranları konuttan konuta değişim göstermektedir. Dizi halindeki dikey pencereler genelde benzer ritimleri takip ederken aralarındaki mesafeyi de korumaya çalışmışlardır. Fakat bu örnekler bozulmalar ve farklı kullanım şekillerinden dolayı genel bir yargı oluşturmamaktadır. Bu nedenle, Çalışma alanı analiz konutları için ortak bir doluluk-boşluk oran tespiti mümkün değildir.

Resim7.14. Tuzla, giyotin pencere

Çalışma alanımızda ki özgün pencereler Geleneksel Türk Evinde kullanılan şekilleriyle karşımıza çıkmaktadır. Giyotin ve kanatlı olarak iki tür kullanımı bulunmaktadır.

Giyotin pencereler altlı üstlü, aynı ölçülerde iki parçadan oluşmakta ve alt parçanın sürülerek yukarı kaydırılması ile açılmaktadır. Kanatlı pencereler ise ahşap çıtalarla birçok parçaya ayrılmıştır. Pencere genişliklerine göre bazen bir bazen iki kanadı hareketli olabilmektedir. Çalışma alanımızdaki konutlarda sadece bir pencere çeşidi yer aldığı bazen de iki farklı pencere tipide bir arada kullanıldığı görülmektedir. İki farklı pencerenin bir cephede kullanıldığı örneklerde temizliğin kolay olması için giyotin olanın giriş katında yer alması dikkat çekicidir.

7.6.5.Çıkmalar

Geleneksel Konutlarda çıkmalar, esas yaşam katındaki kullanım alanını genişletmek, manzaraya, bahçeye ve sokağa mümkün olabildiğince açılmak ve planlamada önem verilen sofa, oda, yazlık oda gibi mahalleri dış cephelerde de belirgin duruma getirmek kaygısıyla yapılmıştır [35].

Çıkmalar Geleneksel Türk mimarisinde olduğu gibi tarihi sit alanının konutlarında da en önemli cephe elemanları olmuşlardır. Topografik durum ve sokak düzenleri birçok evin cephesinde çıkmayı zaruri hale getirmiştir. Genelde sokak cephelerinde yer alan çıkmalar bulundukları mekânları daha değerli ve fonksiyonel hale getirmişlerdir. Çıkmalar geometrik şekillerine ve taşıyıcı sistemlerine göre iki grupta incelenmiştir.

7.6.5.1. Düz Çıkmalar

Düz çıkmalar tarihi sit alanı bölgesi konutlarında yaygın olarak kullanılmıştır. Bulunduğu cepheye paralel doğrultuda uzanarak meydana gelirler. Önünde bulundukları odalara göre cephedeki uzunluklarını belirlerler. 60 cm den başlayan derinlikleri 100 cm ye kadar çıkabilmektedir. Cephede dört faklı şekilde yer almaktadır.

Ortada çıkma

En fazla kullanılan çıkma tipidir. Çıkma, bulunduğu cephenin sadece orta kısmında bulunur ve iki kenarında cephe boşluğu bırakır. Bu tip çıkmalar bazı örneklerde giriş kapısının üzerinde bulunup girişi koruyan saçak görevini de üstlenmektedir.

Tüm katta çıkma

Bulunduğu cephenin tamamını kaplayacak şekilde yapının iki kenarını birleştiren çıkmalardır.

Kenarda çıkma

Bulunduğu cephenin sadece bir kenarına yapılmış çıkmalardır.

Köşeli çıkma

Ortada kullanılan çıkma çeşidinden sonra en fazla kullanılan tiptir. Bu çıkma tipi köse parsellerde kullanılan bir modeldir. Çıkma binanın köse noktasında dönme yaparak yan cephede de devam ettirilmiştir.

7.6.5.2. Gönyeli Çıkmalar

Bulunduğu cepheye paralel olmayan çıkma türüdür. Gönyeli çıkmalar evin içinde bulunduğu sokağın yapısına göre planlanmıştır. Topografyanın özel durumu ve sokakların doğrusal olmayışı sebebiyle gönyeli çıkmaları bu tür özellikleri gösteren parsellerde ve sokaklarda daha çok görmekteyiz. Parselin açılı yapısından kaynaklanan oda planını düzeltme, sokağı daha rahat görebilme ve ışık alma ihtiyaçlarından dolayı gönyeli çıkmalar cephelerde kullanılmıştır. Gönyeli çıkmayı üç farklı biçimde çalışma alanımızdaki konutlarda görmekteyiz.

Tüm katta gönyeli çıkma

Cephenin tamamını kaplayan çıkma seklidir. 2186 ada 13 parsel konut örneğinde olduğu gibi cephenin bir noktasından doğrudan başlayabilmekte veya çıkıntı yaparak cephenin tamamını geçebilmektedir.

Kenarda gönyeli çıkma

Cephenin herhangi bir kenarında gönyeli şekilde yapılmış çıkma çeşididir.

Resim7.15. Tuzla, düz çıkma örneği

Resim7.16. Tuzla, köşeli düz çıkma örneği

Resim7.17. Tuzla, gönyeli çıkma örneği

7.6.5.2. Pahlı Köşeli Çıkmalar

Çıkmanın iki kenarının doksan dereceden küçük açı ile cepheyle birleşmesi ile oluşan çıkma türüdür. Bu çıkma türü daha çok estetik kaygılar ile oluşturulmuştur. Pencereler düz çıkmalarda olduğu gibi çıkma ön yüzeyinde ve pahlı iki kenarda bulunmaktadır.

Resim7.18. Tuzla, çıkma örneği

7.6.5.3. Payandalı Çıkmalar

Çıkmanın yükünü ahşap payandalarla beden duvarına aktaran bu sistemde, payanda sayısı ve boyutları çıkma büyüklüğüne göre değişiklik gösterebilir. Payandalar genellikle zemin kat beden duvarlarındaki ahşap hatıllara oturtulur. Yüksek payanda gerektiren durumlarda, boyutun büyütülmesi yerine sayının artırılması çözümü getirilmiştir [36]. Payanda boyları zemin kat pencere orta hizalarına kadar inebilmektedir.

Tek payandalı çıkmalar

Çıkma sadece tek payanda tarafından desteklenmektedir. Genelde gönyeli çıkmalarda görülen bir kullanım seklidir.

Çift payandalı çıkmalar

İkiden fazla payandalı çıkmalar

Çıkmanın büyüklüğüne göre payanda sayısının arttığı görülmektedir. Bu tür payandalı çıkmalar cephe boyunca devam etmektedir.

Resim7.19. Tuzla, payandalı çıkmalar

Çıkmalar yapının kat adedine göre de farklılıklar göstermektedir. Zemin + 1 kattan meydana gelen yapılarda sadece birinci katta olması gereken çıkmalar, iki katlı yapılarda düzen değiştirmektedir. Birden fazla katlı yapılarda çıkmalar genelde birinci ve ikinci katın ikisinde de yer almaktadır. Çok katlı yapıların bazı örneklerinde ise sadece ikinci katta olabildiği gibi bazen de sadece birinci katta olduğu görülmektedir.

7.6.6. Destek Elemanları

Tuzla Bölgesi konutlarında saçak ve çıkmayı desteklemesi için iki farklı taşıyıcı cephe elemanı kullanılmıştır. Bunlar taşıyıcı özellikleriyle birlikte cephenin estetik görünümüne de etki etmektedirler. Konsol ve payanda çıkmayı, füruş ise çatı saçağını desteklemede kullanılmıştır.

Resim7.20. Tuzla, çıkmalar

Resim7.21. Tuzla, çıkmalar

Furuşların diziliş düzeni pencerelerin kenar hizalarına gelecek şekildedir. Bundan başka saçak köse noktalarında da bulunabilmektedir. Böylece pencere sayı ve oranlarıyla sağlanan cephe ritmi, furuşlar ile de devam ettirilmektedir.

Resim7.22. Tuzla, çıkmalar ve furuş

7.6.7. Cephe Kaplamaları

Tuzla tarihi sit alanı bölgesinde analizini yaptığımız konutların cephe kaplamaları özgün dokusu büyük ölçüde bozulmuş durumdadır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinden önce inşa edilmiş konutların cepheleri ahşap ile kaplanmıştır.

Günümüzde tarihi sit alanı konutlarında ahşap, tuğla, çimento sıvalı, ahşap-beton sıvalı, tuğla-beton sıvalı cephe kaplamalarının kullanıldığını görülmektedir.

Cephelerde kullanılan ahşap kaplama çıtalarının genişlikleri 6 ile 28 cm arasında değişen ölçülerdedir. Özgünlüğünü kaybetmiş ahşap kaplamaların yerine yapılanlar ise daha 6 cm ile 15 cm arasında değişen ölçülerdedir.

Konutların ahşap cephe kaplamalarının daha çabuk deformasyona uğruyor olmasından dolayı su basman kotuna kadar olan kısmının beton sıva ile kaplandığı görülmektedir. Cepheleri sadece beton sıva ile kaplanmış konut örnekleri bulunmaktadır. Bunların bir kısmı kagir, diğer bir kısmı da sonradan cephesi çimento harcı ile sıvanmış ahşap kaplamalı yapılardır.

Resim7.23. Tuzla, ahşap kaplamalı yapı

Resim7.24. Tuzla, ahşap kaplamalı yapı

Resim7.24. Tuzla, ahşap ve sıva kaplamalı yapı

7.7.Cephe Düzenlemeleri

Tuzla Bölgesi'nin topografik yapısı dar siluetli sokaklar ve çoğunlukla bitişik nizamlı ahşap yapıların yapılmasına izin vermiştir. Bu yapıların yanında mahallenin sınırlı sayıdaki konak ve köşkleri ise köşe parsellere yerleşmiştir. Sıra evlerin birçoğu yakın mesafelerde değişen topografyadan dolayı aynı sokak üzerinde olsa dahi diğer konutlardan farklı özellik göstermesi dikkat çekmektedir. Bu farklılıklara rağmen henüz tamamıyla özgünlüğünü kaybetmemiş sıra evler tekrarın sağladığı ritim ile görsel zenginlik oluşturmaktadır.

Çalışma alanı konutlarının arka ve yan cepheleri, arazinin eğimli yapısından ve planda servis mekanlarını bulunduruyor olmasında dolayı çoğu zaman özelliksiz ve düz görünümlü olmuştur. Bu durum konutların çoğunun görsel anlamda sadece sokak cephesine sahip olmasını sağlamış ve değerlendirmelerin bu cepheler üzerinden yapılmasını zaruri hale getirmiştir.

Analiz ve değerlendirme kapsamındaki konutların kagir ahşap ve betonarme olması, zengin ve bir o kadar karışık cephe elemanı arşivine sahip olmamızı sağlamıştır. Bu elemanlar kendi içlerinde ölçülerine, malzemelerine ve biçimlerine göre tipolojik ve sayısal bir sonuç meydana getirmekte, bir arada bulunma biçim ve sıklıklarına göre de cephe düzenlerini oluşturmaktadırlar. Özellikle tek cepheli (bitişik nizam) konutlarda plan ve cephe tasarımı birbirini kolayca etkilemektedir. Giriş kapısın yeri, pencerelerin tekrar sayısı ve büyüklükleri, çıkmaların yerleri planı dışarıdan kolayca çözmeye yardımcı olmaktadır. Bundan dolayı hem planın hem de cephenin belirleyici elemanları olan çıkma ve konut giriş düzenlemeleri tipolojik cephe değerlendirmelerinin ana faktör olmuştur.

Bu bağlamda konut cepheleri iki temel düzenleme göstermektedir. Birincisi, konutun değişen kat adedine göre cephenin farklı yüksekliklerde çıkmalar oluşturmuş düzenleme biçimidir. Giriş biçimleri çıkmasız cephe düzenlemelerinde olduğu gibi farklı şekillerde olabilmektedir. Bu tür düzenlemeler kat adetlerine, çıkmanın cephe üzerinde bulunma yerlerine ve giriş biçimlerine göre cephe düzenlemeleri alt baslıklarını oluşturmaktadır. İkincisi, kaldırım seviyesinden saçağa kadar, cephenin giriş kapısı ve pencere hariç hiçbir çıkıntı bulundurmadığı şekildir.

Bu düzenlemede konut giriş biçimleri cephenin sağında, solunda veya ortasında, nişli ve düz olabilmektedir. Çıkmasız cepheler giriş kapılarının bulunma yerlerine ve kat adetlerine göre diğer cephe düzenlemelerini oluşturmaktadır. Buna göre cephe düzenleri çıkmalı ve düz olmak üzere iki ana düzenleme seklindedir. Çıkmalı düzenlemeler içerik olarak zemin + 1 ve zemin + 2 katlı, çıkmazsız cepheler zemin, zemin + 1, zemin + 2 ve zemin + 3 katlı konutlar olarak değerlendirilmektedir.

7.7.1.Çıkmalı Cephe Düzenlemeleri

Çıkmalı cephe düzenlemeleri kat adedine, çıkma ve girişlerin cephe üzerindeki yerlerine göre sınıflandırılmaktadır. Çıkmanın bulunabileceği zemin + 1 ve zemin + 2 katlı yapıları kapsamaktadır.

Zemin + 1 katlı yapılarda çıkma, cephenin ortasında, sadece bir kenarında, iki kenarında ve tamamında olmak üzere dört faklı biçimde bulunmaktadır. Girişler ise orta veya kenarda olacak şekilde düzenlenmişlerdir. Çıkmanın ve girişlerin farklı düzenlerinin bir araya gelmesi ile altı farklı cephe kombinasyonu oluşmuştur.

Tuzla'da kat adedine göre en sık kullanılan, çıkmanın cephe ortasında, girişin sağ veya sol kenarda bulunduğu düzenlemelerdir. Girişler nişli ve düz olacak şekildedir.

Resim7.25. Tuzla, ahşap evler

Kent içi geleneksel konutlarında kullanımı yaygın olan, çıkmanın iki kenarda girişin ise ortada bulunduğu düzenlemedir. Tuzla'da sadece bir örnekte kullanılması rağmen girişler genelde nişlidir. Birinci kat pencereleri zemin kattakilerle aynı sayı ve

büyüklüktedir. Giriş kapısı üzerinde iç kullanıma göre sofa pencereleri bulunmaktadır.

Çıkmanın cephe boyunca devam ettiği girişlerin ise kenarlarda bulunduğu düzenlemelerdir. Girişler çıkmalar ile korunduğu için nişli kullanıma gerek duyulmamaktadır.

Resim7.26. Tuzla, girişi çıkmalı ahşap evler

Zemin + 2 katlı konutlarda da cephe düzenlemeleri çıkma ve giriş kapısı ilişkisine göre sınıflandırılmıştır. Kat adedinin fazla olmasından dolayı çıkmanın farklı çözümlemeleri bulunmaktadır. Girişler ise ortadan ve kenardan yapılmaktadır. Bu iki elemanın değişik şekillerde cephede bulunma durumları on iki çeşit cephe düzenlemesi meydana getirmiştir.

7.7.2. Çıkmasız Düz Cephe Düzenlemeleri

Çalışma alanımız Tuzla'da giriş ve sokağa bakan cephelerin bir bölümünde çıkma bulunmamaktadır. Zemin katlı konutlarda zaruretten dolayı kullanılmayan çıkmanın, çoğu iki ve üç katlı yapılarda da kullanılmadığı görülmektedir. Girişler çıkmalar tarafından korunmadığı için bazı örneklerde nişli giriş uygulanmıştır. Çıkmasız konutlarda cephe sınıflandırmaları kat adetlerine ve giriş kapısının bulunduğu yere göre yapılmıştır. Buna göre çıkmasız cepheler yedi farklı şekilde kullanılmıştır.

-Zemin katlı yapılarda giriş kapısının cephe ortasında bulunduğu düzenlemelerdir.

-Zemin katlı yapılarda giriş kapısının cephe kenarında kullanılmasıyla meydana gelmişlerdir.

-Zemin + 1 katlı yapılarda giriş kapısının cephe ortasında bulunduğu düzenlemelerdir.

-Zemim + 1 katlı konutlarda girişin kenarda kullanılması ile oluşmuş cephe düzenlemesidir.

- Zemin + 2 katlı yapılarda girişlerin cephe ortasında kullanıldığı düzenlemelerdir.

- Zemin + 2 katlı yapılarda girişin cephe kenarında kullanıldığı düzenlemelerdir.

- Zemin + 3 katlı yapılarda girişin cephe ortasından yapıldığı düzenlemelerdir.

Resim7.27. Tuzla, çıkmalı ahşap evler

7.8.Tarihi Sit Alanı İçerisinde 2433 numaralı Tarihi Ahşap Yapı'nın Restorasyon Çalışması

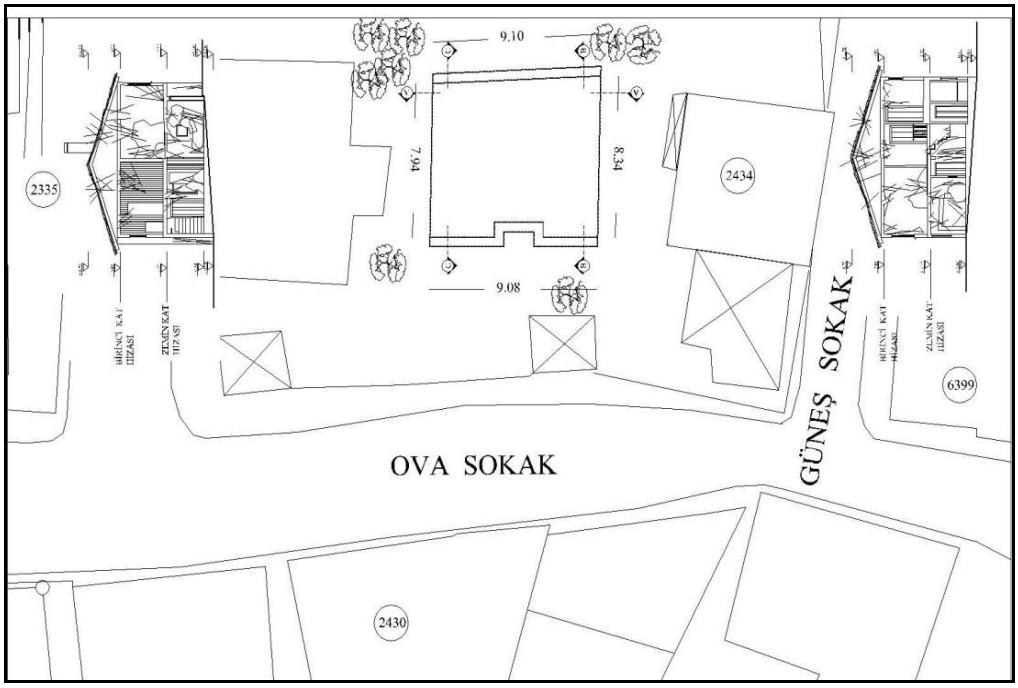
Tuzla'da tarihi sit alanı içerisinde 2433 numaralı tescilli yapı Ova sokağında Kenan Demircioğlu adına kayıtlıdır. Günümüzde harap şekilde olan yapının yıkılmış birçok bölümünden anlaşılan, sonradan eklemelerinin fazla olmadığı ve neredeyse yıkılmış olan yapının özgünlüğünü koruyarak yıkılmaya yüz tuttuğudur.

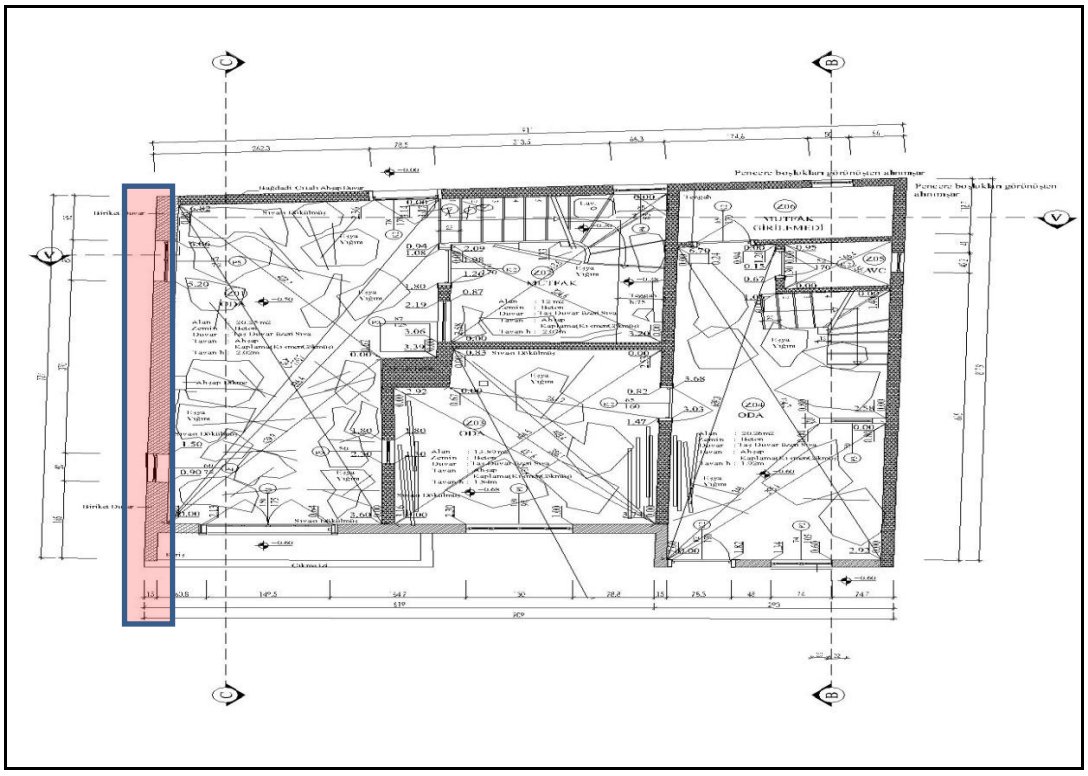
Resim7.28. 2433 numaralı tescilli yapının uydu üzerinden konumu

7.8.1.2433 Numaralı Tescilli Yapının Röleve Çalışmaları

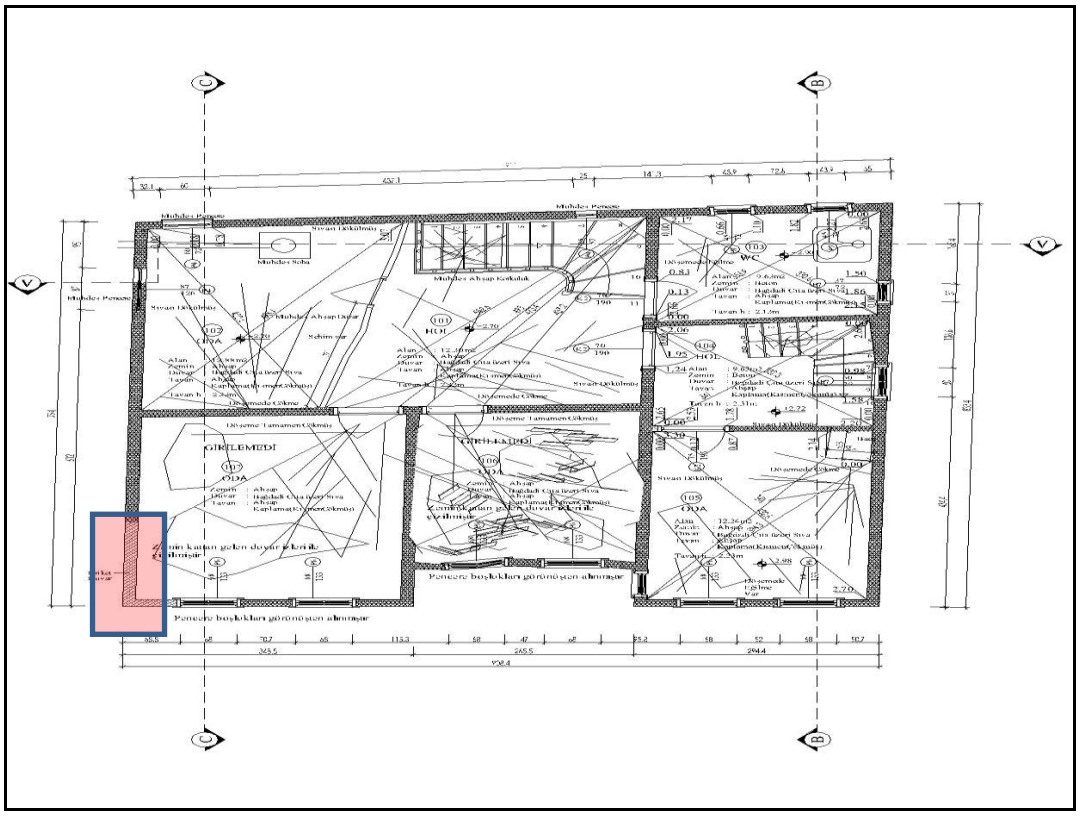
Yapı Ova Sokak üzerinde yol kotunun altında bahçe içerisinde yer almaktadır. Bölgede bulunan birçok yapı yola cepheli girişe sahip iken bu yapının girişi bahçedendir. Aynı bahçe üzerinde vaziyet planında (Şekil7.2.) da görüldüğü gibi ikisi tescilli toplam üç yapı bulunmaktadır. İki Tescilli yapı bitişik nizamda biri tek katlı diğeri ise iki katlı şekilde bulunmaktadır.

Şekil 7.1. Tescilli Yapının Vaziyet Planı[42].

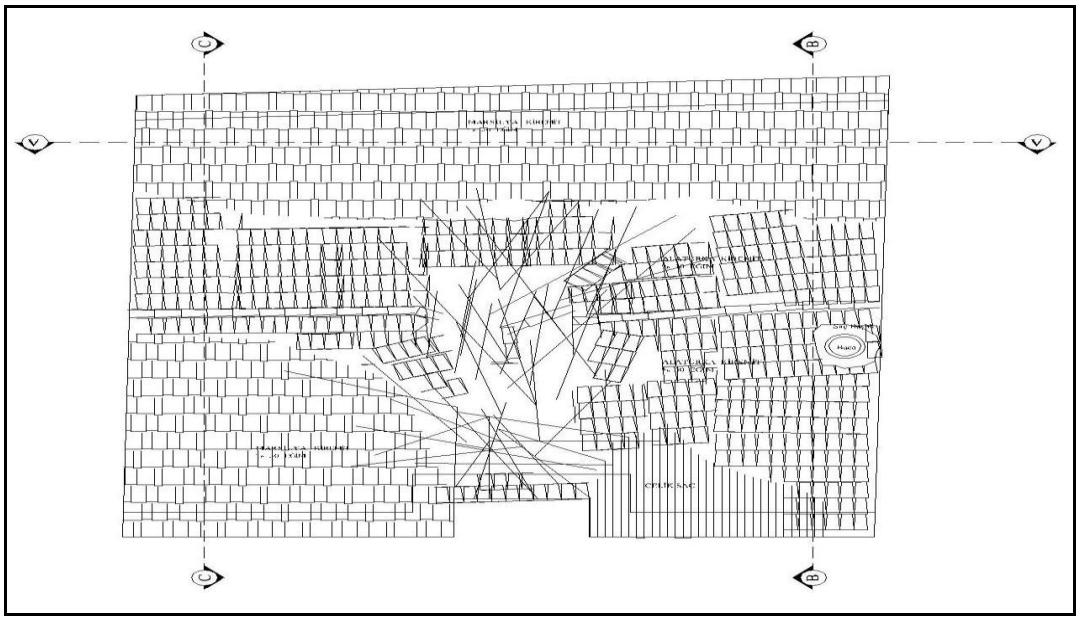

Şekil7.2. Tescilli Yapının Zemin Kat Planı[42].

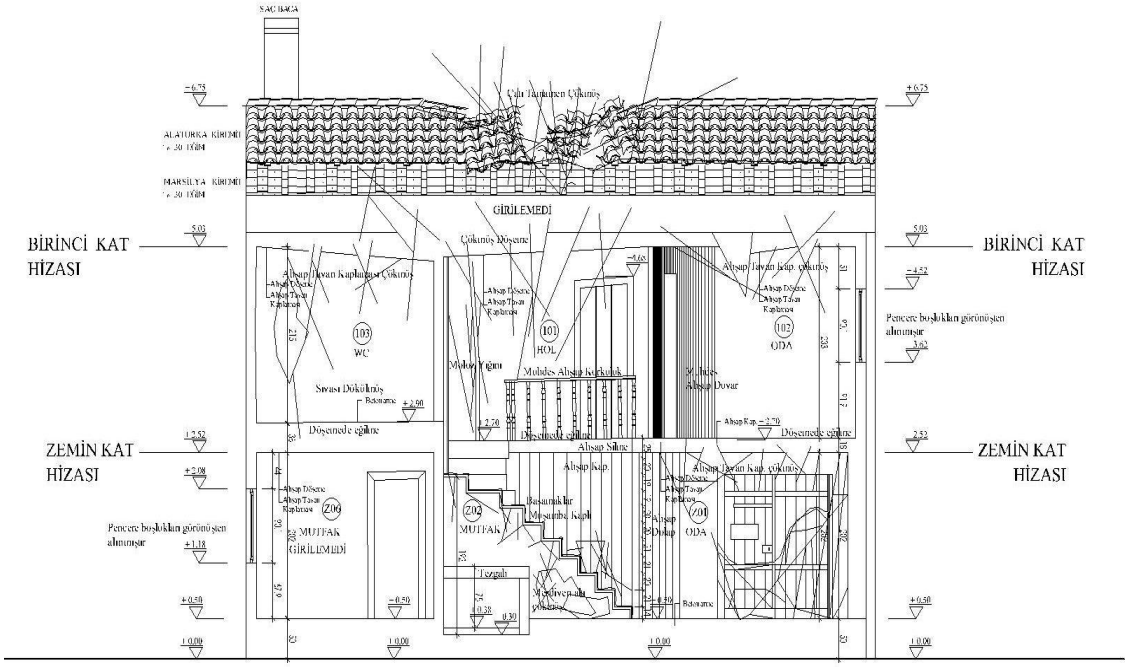
Şekil 7.3. Tescilli Yapının 1. Kat Planı[42].

Yapının giriş cephe duvarları kagir, zemin kat ve 1. kat sol cephe duvarları briket ve geriye kalan arka ve sağ cephe duvarları ahşaptır.

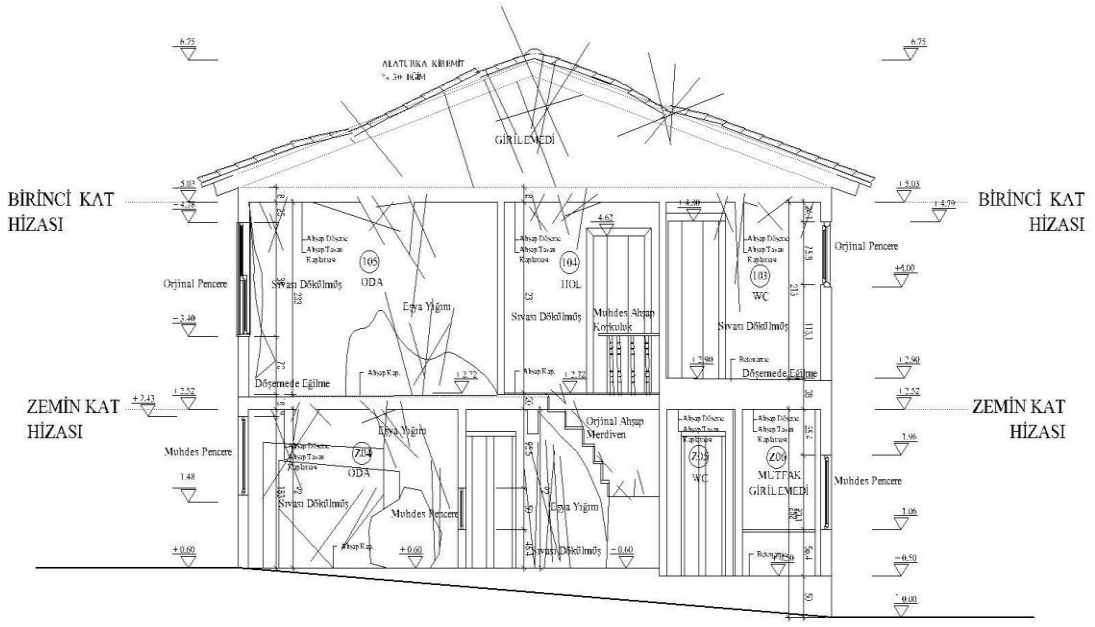
Şekil 7.4. Tescilli Yapının Çatı Planı[42].

Çatının üst örtüsü genel olarak alaturka ve Marsilya kiremidi ile döşenmiştir. Yapılan röleve çalışmalarında bir kısmında da sac ile örtüldüğü görülmüştür. Tarihi yapının çatısının orta kısmı çizimlerde de görüldüğü gibi **(Çizim7.4.)** çökmüştür.

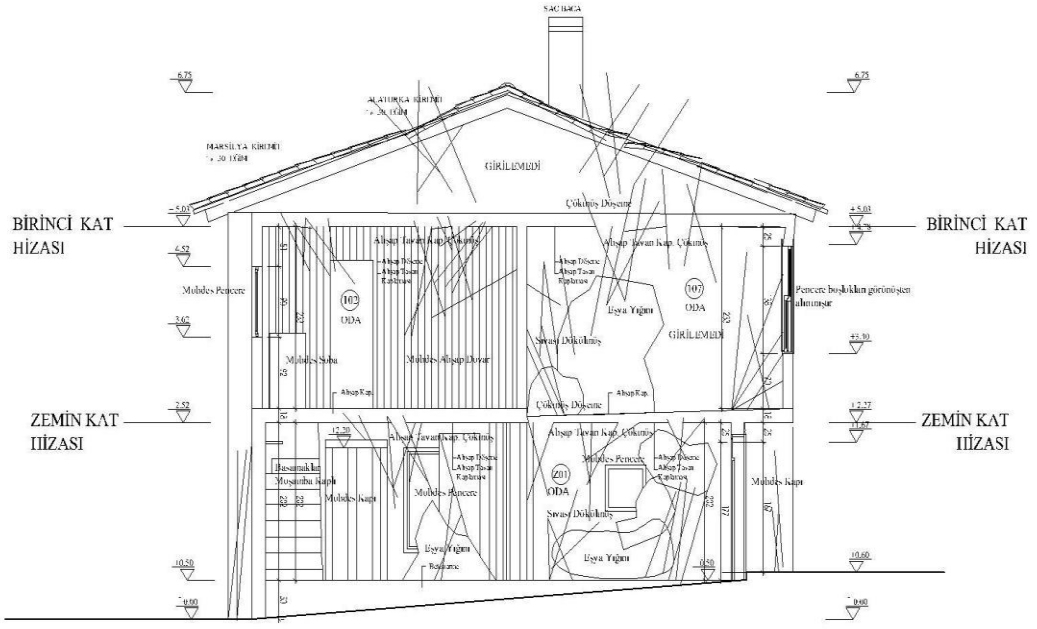

Şekil 7.5. Tescilli Yapının A-A kesiti[42].

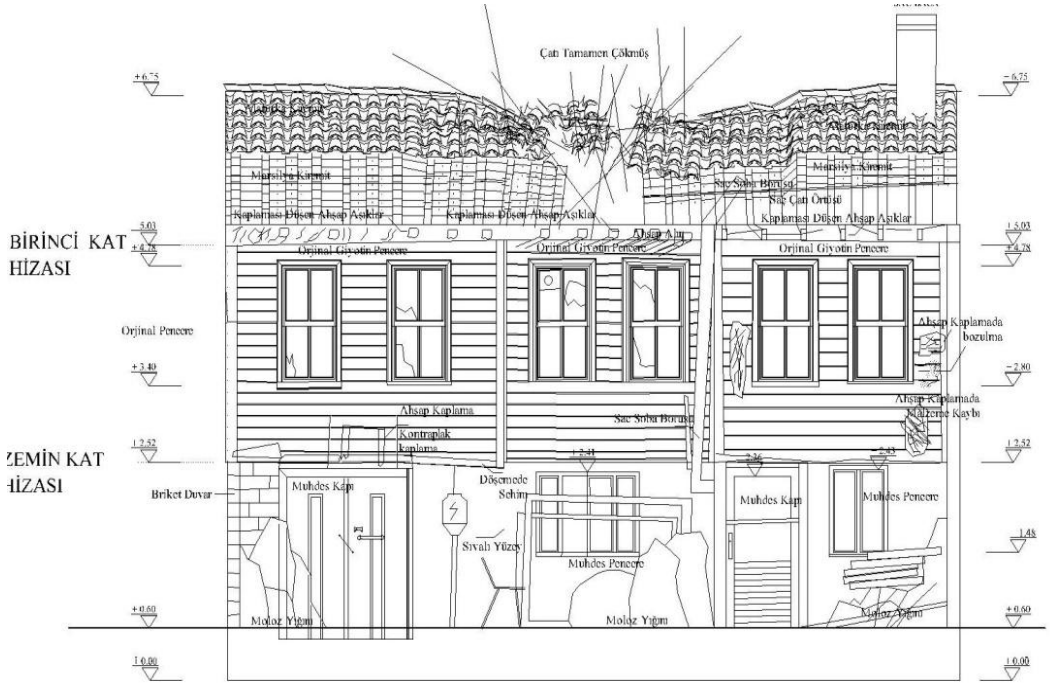
Yapının içine girdiğimizde birçok bölümün çöktüğünü gördük. Mutfak ve bazı odalara girilemedi. Ahşap tavana sahip olan yapıda birçok tavan çökmüştü. Merdiven altı tamamen yıkılmış basamakların üstü muşamba ile örtülü şekildeydi. Üst kata doğru çıktığımızda merdiven boşluğunda muhdes ahşap korkuluk ile koruma sağlandığını ve korkulukların hala sağlam olduğunu tespit ettik.

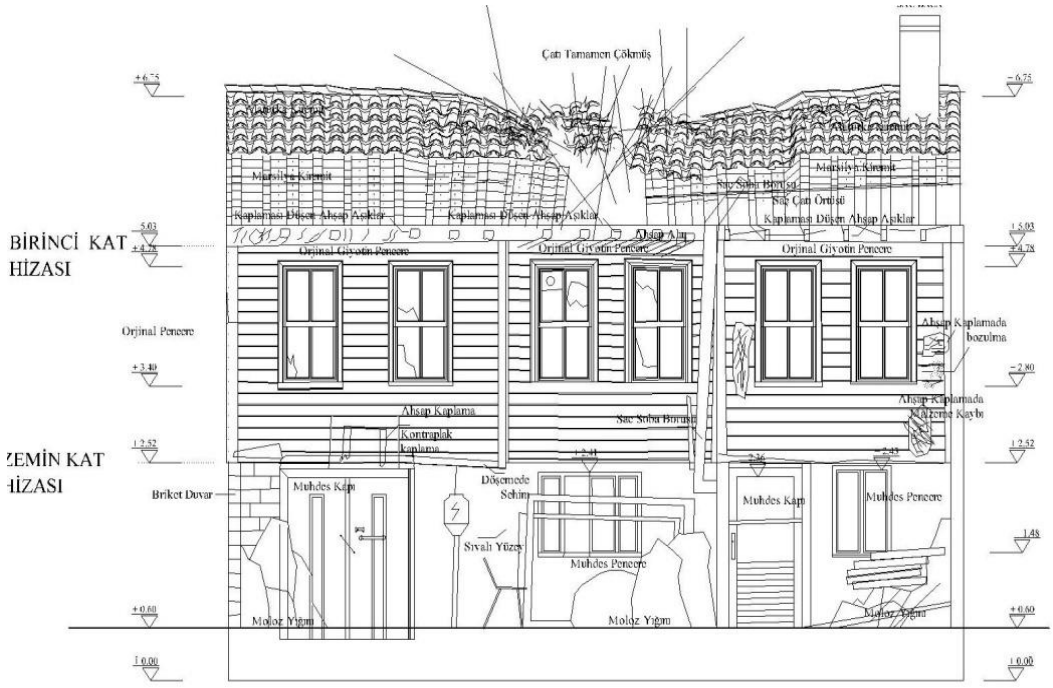
Çizim7.6. Tescilli Yapının B-B kesiti[42].

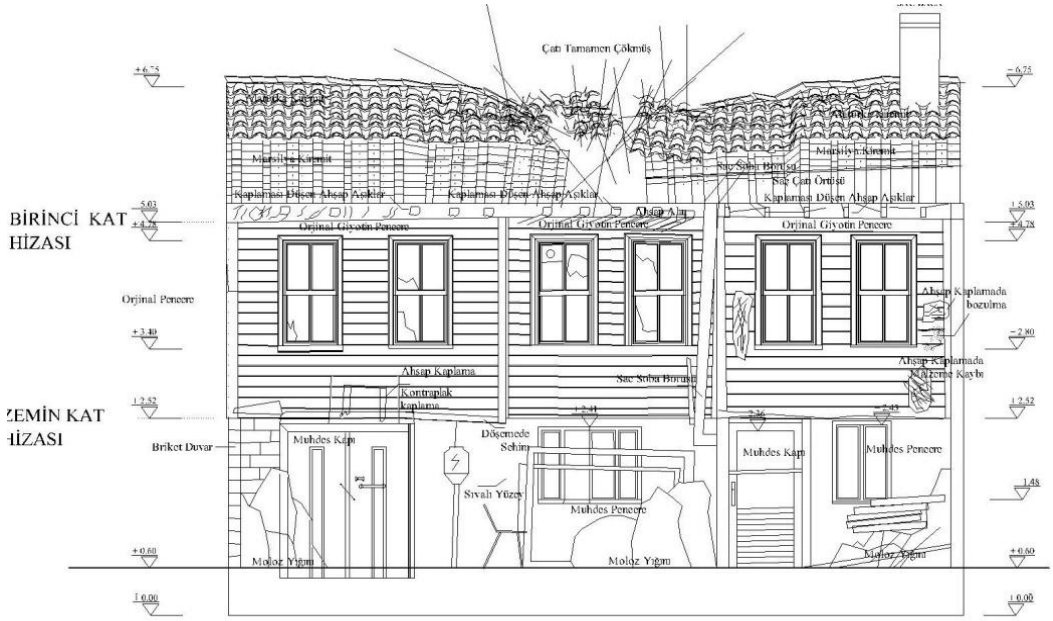
Şekil7.7. Tescilli Yapının C-C kesiti[42].

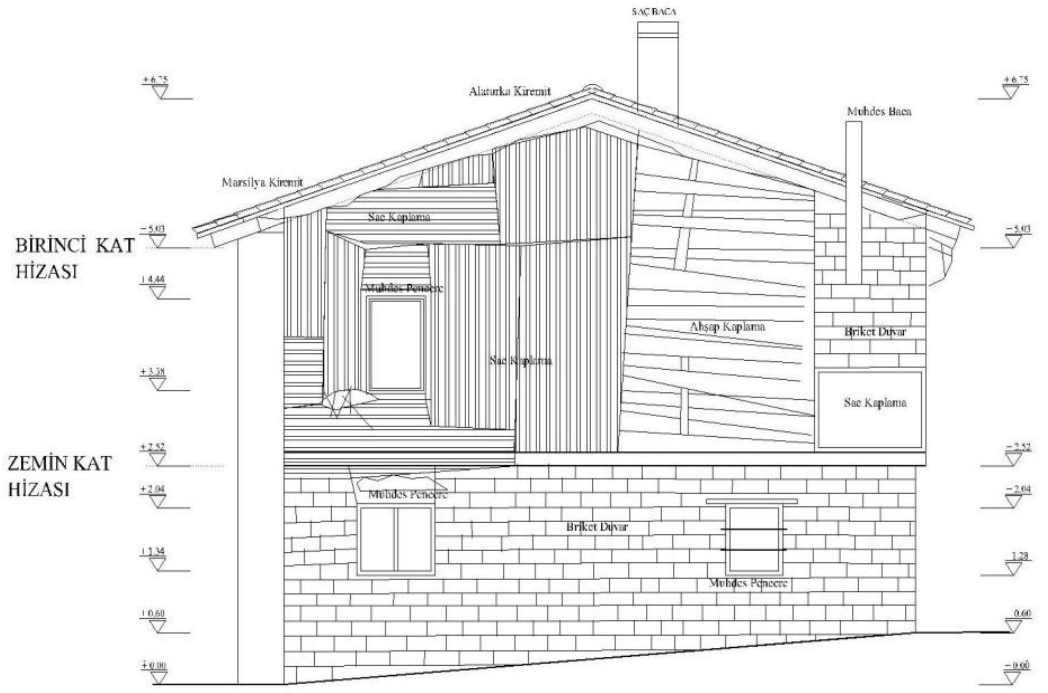
Şekil 7.8. Tescilli Yapının C-C kesiti[42].

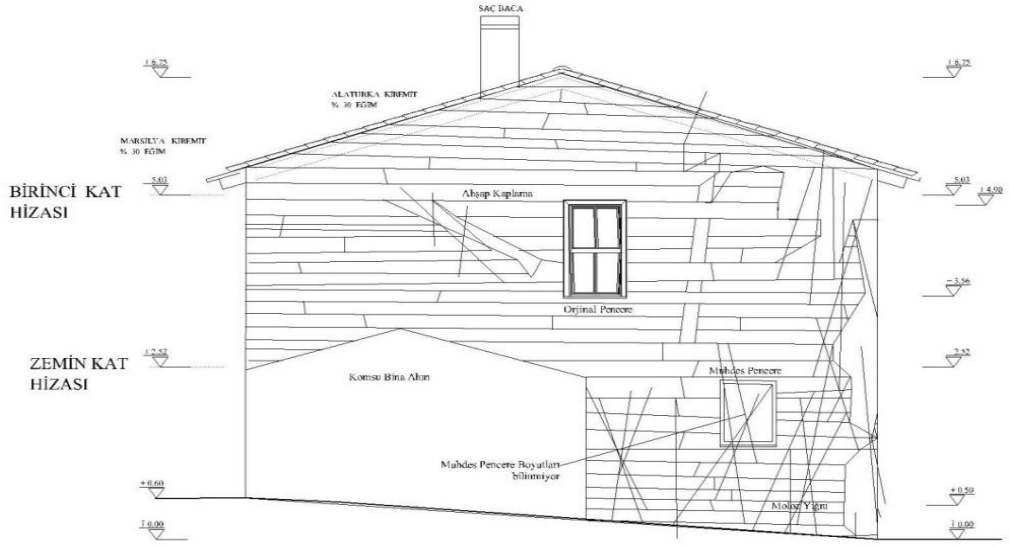
Şekil 7.9. Tescilli Yapının Ön görünüşü[42].

Şekil 7.10. Tescilli Yapının Arka görünüşü[42].

Şekil 7.11. Tescilli Yapının Sol Yan görünüşü[42].

Şekil 7.12. Tescilli Yapının Sağ Yan görünüşü[42].

Rölevesini aldığımız ve çizimlerini yaptığımız yapı, fazlasıyla hasar görmüş durumdadır. Zemin katta merdivende ve mutfakta çökmeler olduğunu tavanların hepsinin hasarlı olduğunu ve binanın genelinde ciddi yıkımlar olduğunu tespit ettik. Zamanla yıkılmalarla binada dönemine göre ek yapı malzemeleri uygulandığı, işlevini yitirdikçe de kullanımı olmadığından birçok bölümünün çöktüğü belirlenmiştir.

Resim7.29. 2433 numaralı tescilli yapının durumu

Resim7.30. 2433 numaralı tescilli yapının sokaktan görünümü

Resim7.31. 2433 numaralı tescilli yapının sokaktan görünümü

Resim7.32. 2433 numaralı tescilli yapının bitişik ev girişi

Resim7.33. 2433 numaralı tescilli yapının giriş ve sol yan cephe durumu

Resim7.34. 2433 numaralı tescilli yapının cephe durumu

Resim7.35. 2433 numaralı tescilli yapının orta kısmındaki çatı çökmesi

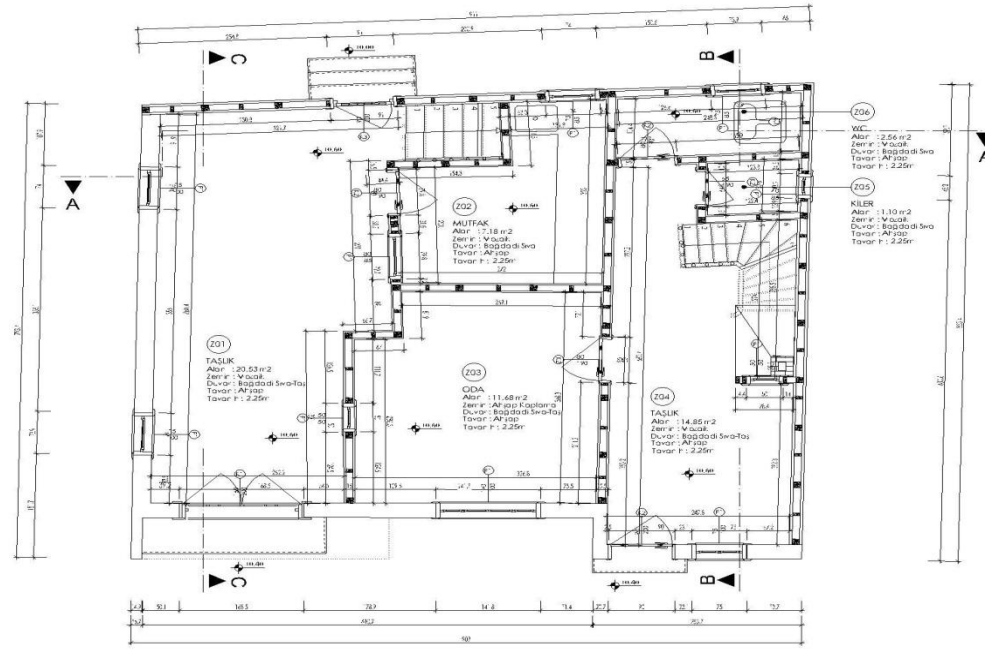

Resim7.36. 2433 numaralı tescilli yapının çatısının durumu

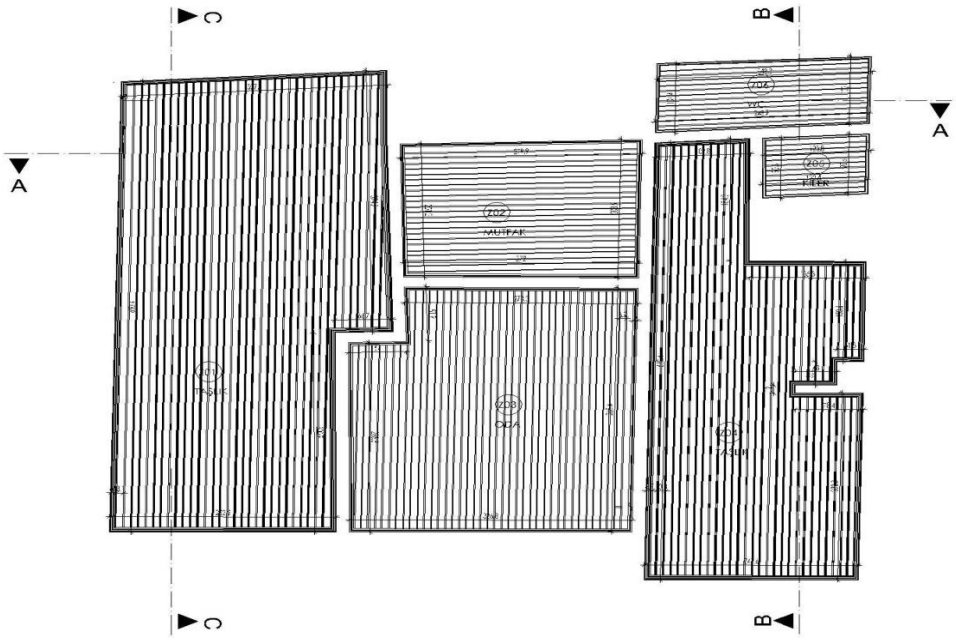

Resim7.37. 2433 numaralı tescilli yapının durumu

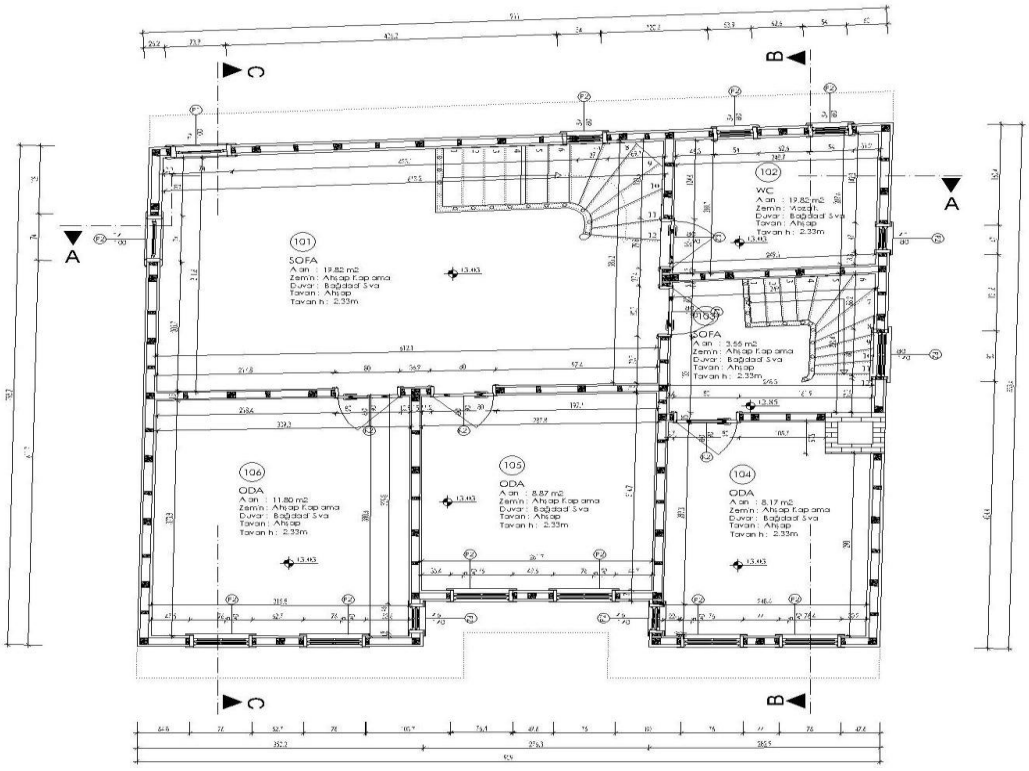
7.8.2.2433 Numaralı Tescilli Yapının Restitüsyon Çalışmaları

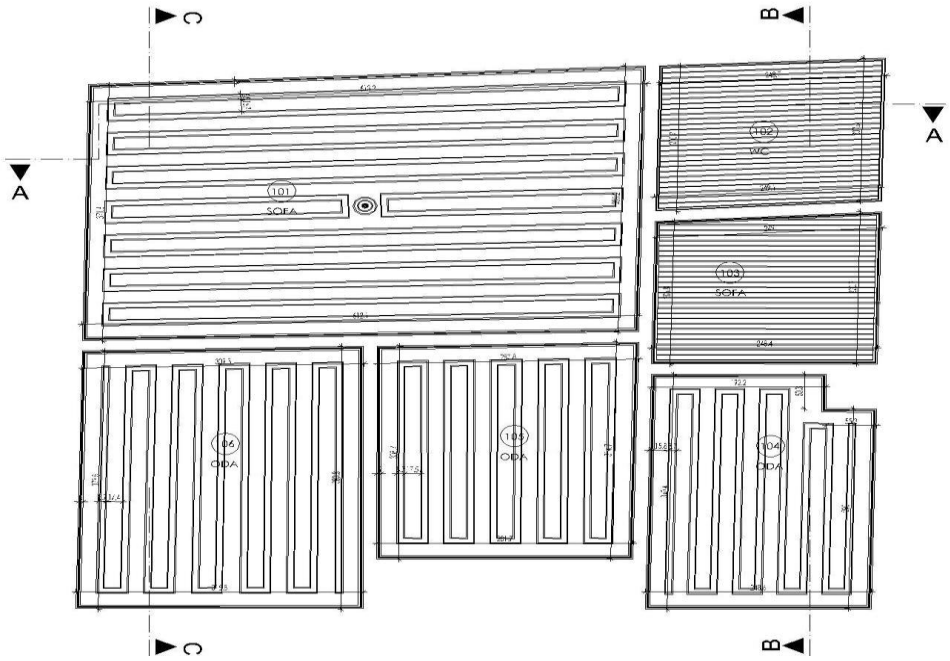
Şekil 7.13. Tescilli Yapının Zemin kat planı[42].

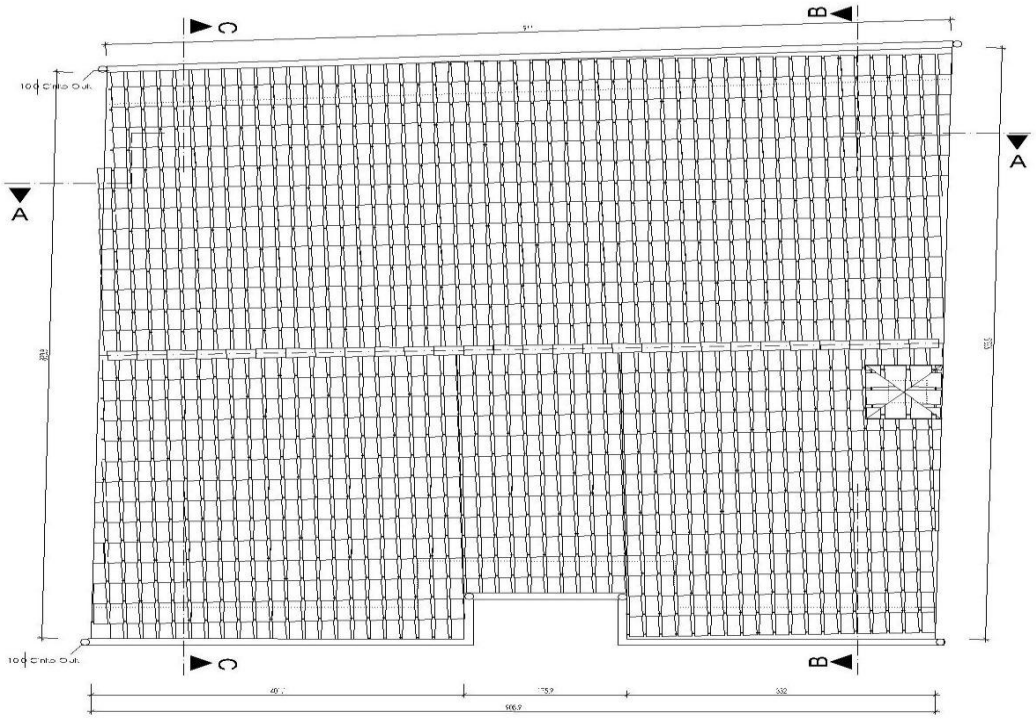
Şekil 7.14. Tescilli Yapının Zemin kat tavan planı[42].

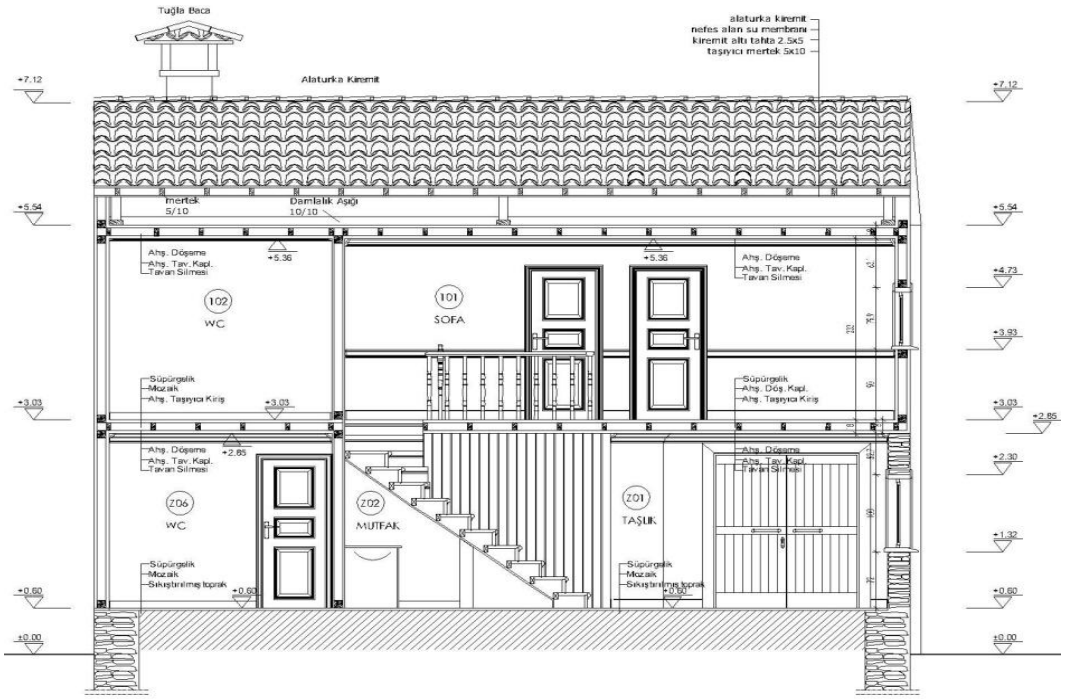
Şekil 7.15. Tescilli Yapının 1. kat planı[42].

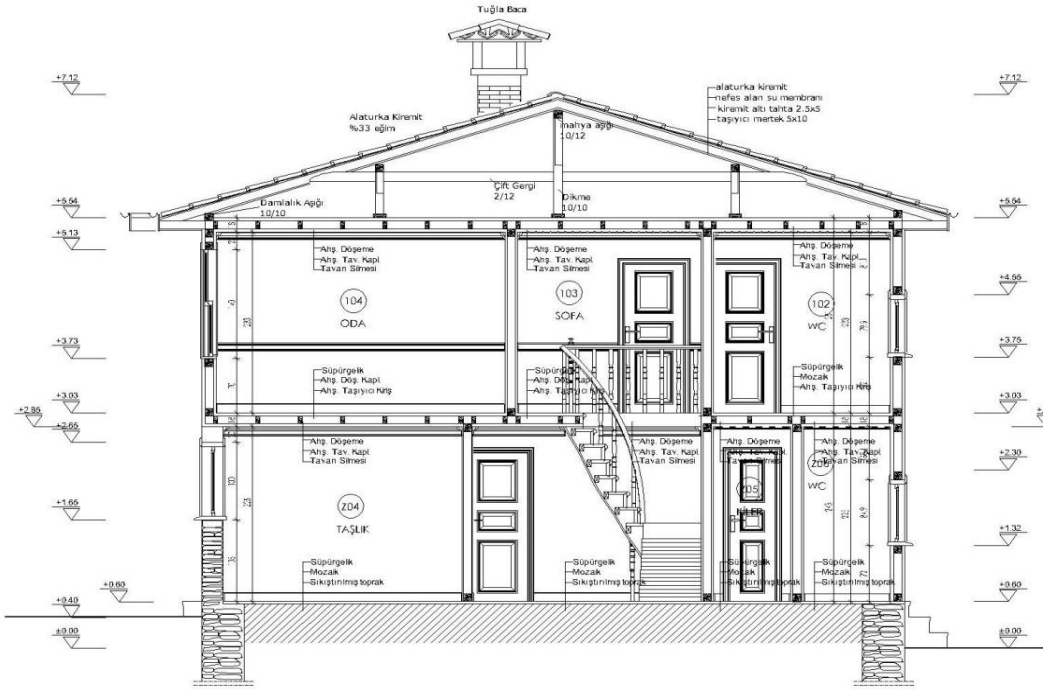
Şekil 7.16. Tescilli Yapının 1. kat tavan planı[42].

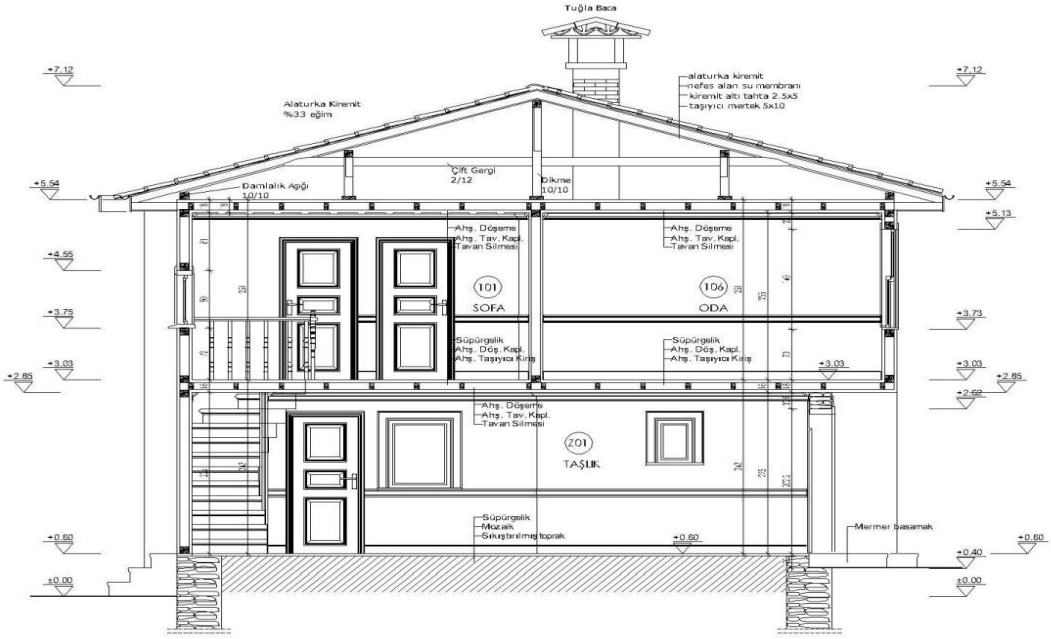
Şekil 7.17. Tescilli Yapının çatı planı[42].

Şekil 7.18. Tescilli Yapının A-A Kesiti[42].

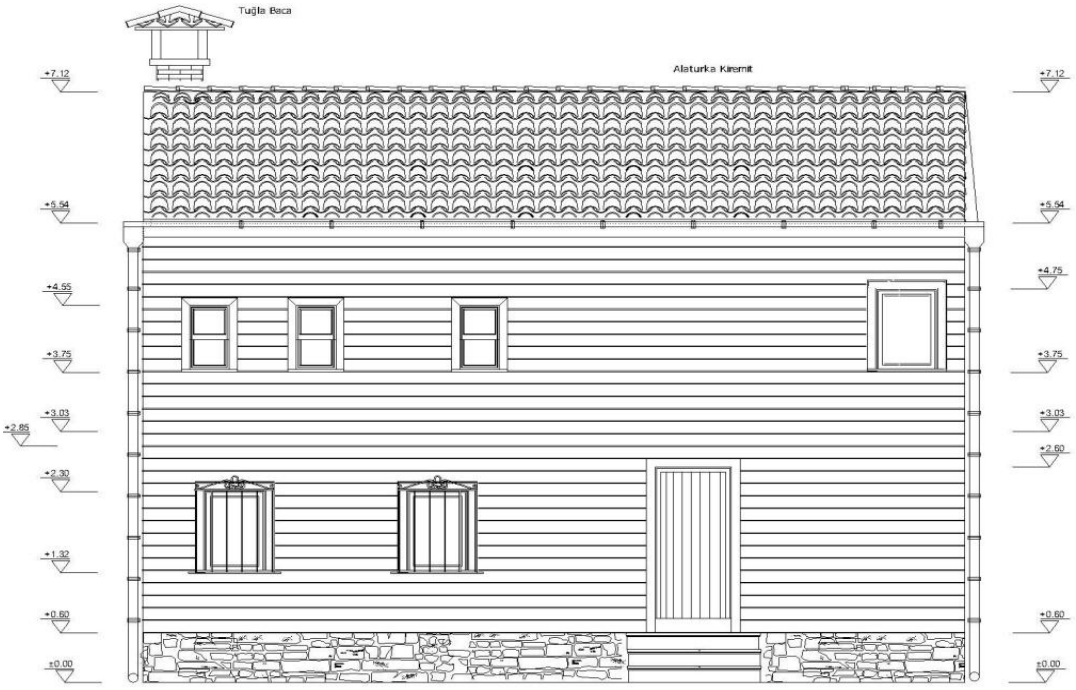
Şekil 7.19. Tescilli Yapının B-B Kesiti[42].

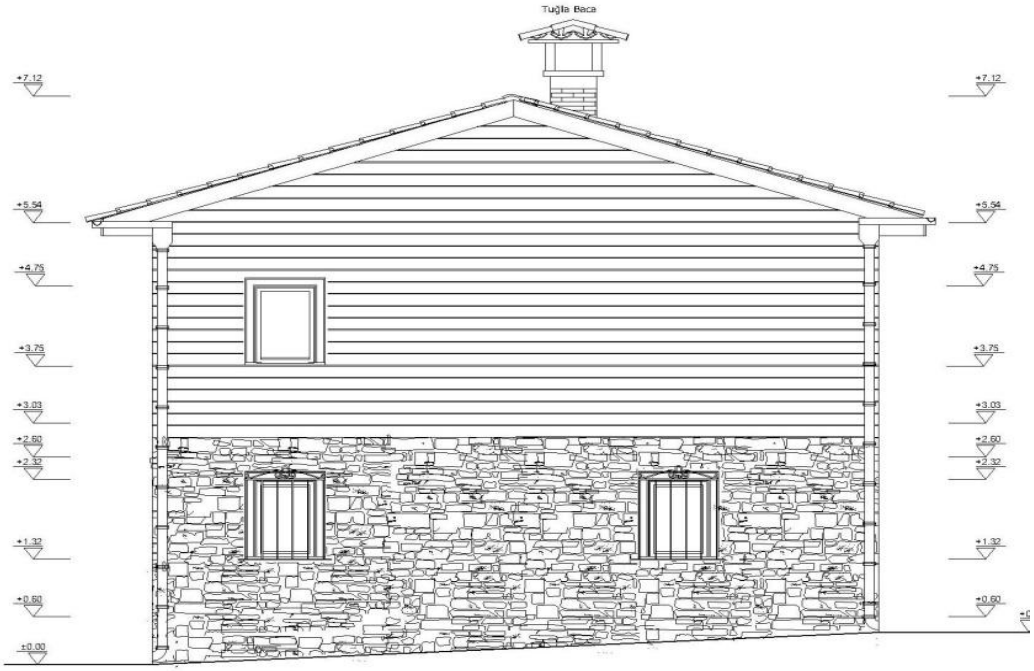
Şekil 7.20. Tescilli Yapının C-C Kesiti[42].

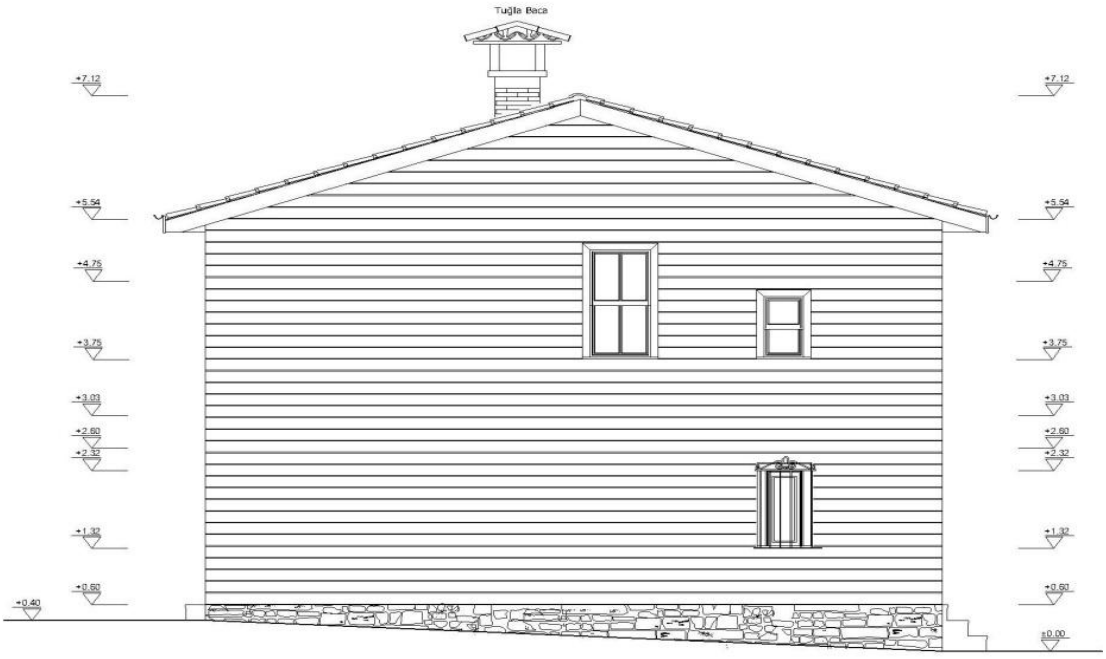
Şekil 7.21. Tescilli Yapının Ön görünüşü[42].

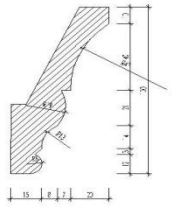
Şekil 7.22. Tescilli Yapının arka görünüşü[42].

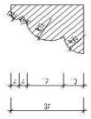
Şekil 7.23. Tescilli Yapının sol yan görünüşü[42].

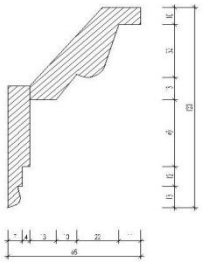
Şekil 7.24. Tescilli Yapının sağ yan görünüşü[42].

Z02-Z03-101-104-105-106
AHŞAP TAVAN
KÖŞE PROFİLİ

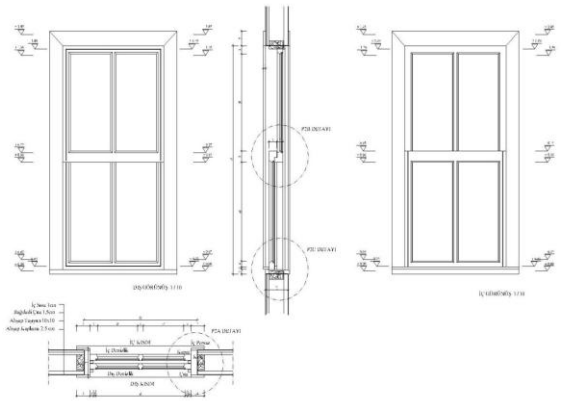
Z05-Z06-102-103
AHŞAP TAVAN
KÖŞE PROFİLİ

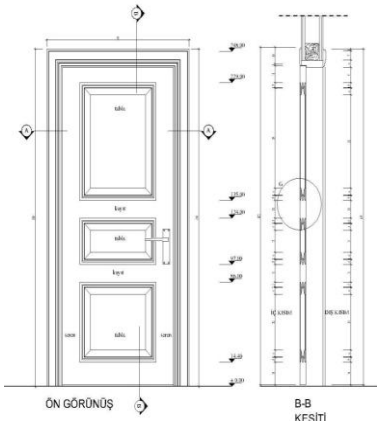

Z01-Z04
AHŞAP TAVAN
KÖŞE PROFİLİ

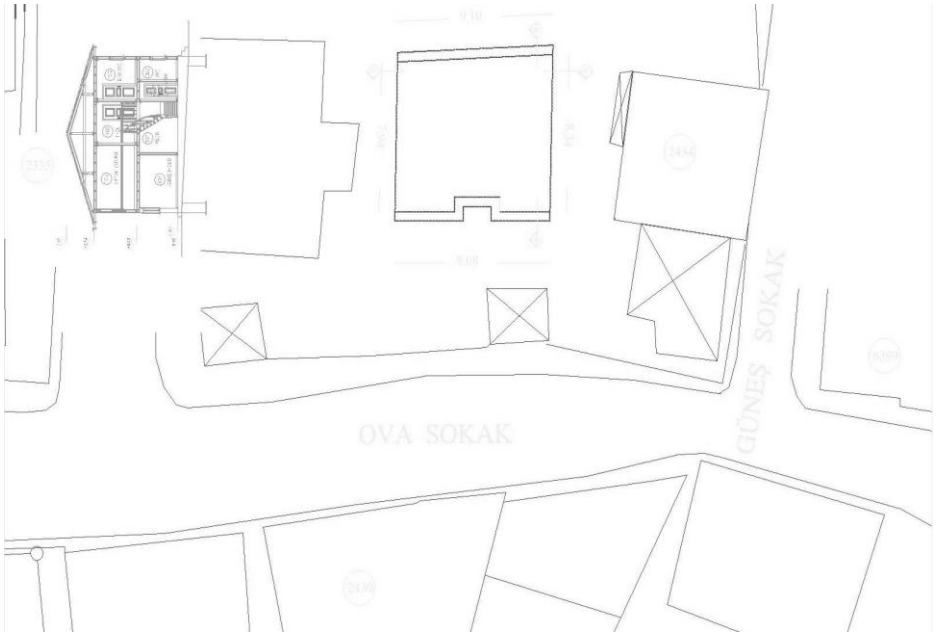
Z01-Z04
AHŞAP TAVAN PROFİLİ

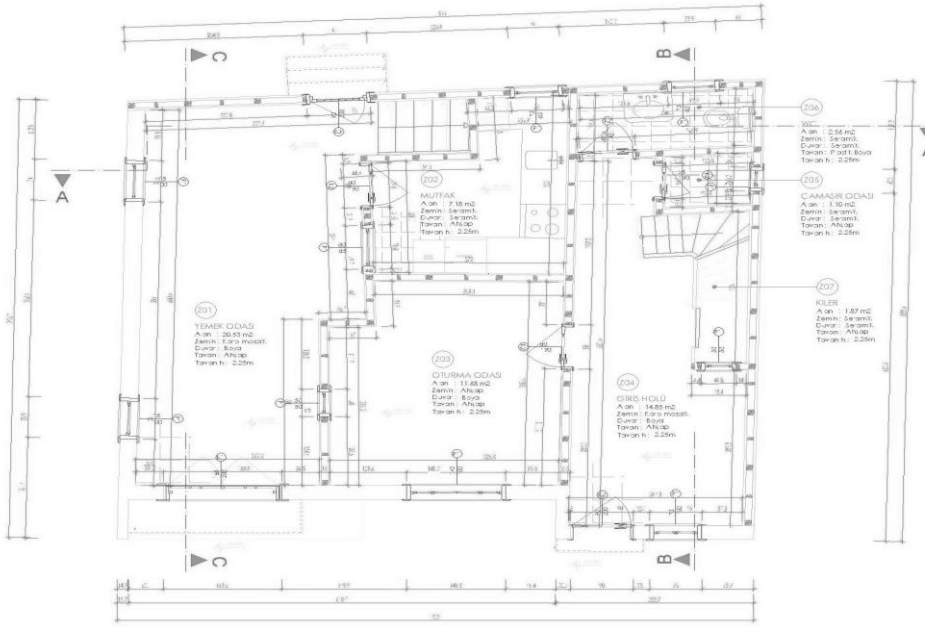

Şekil 7.25. Tescilli Yapının detay çizimleri[42].

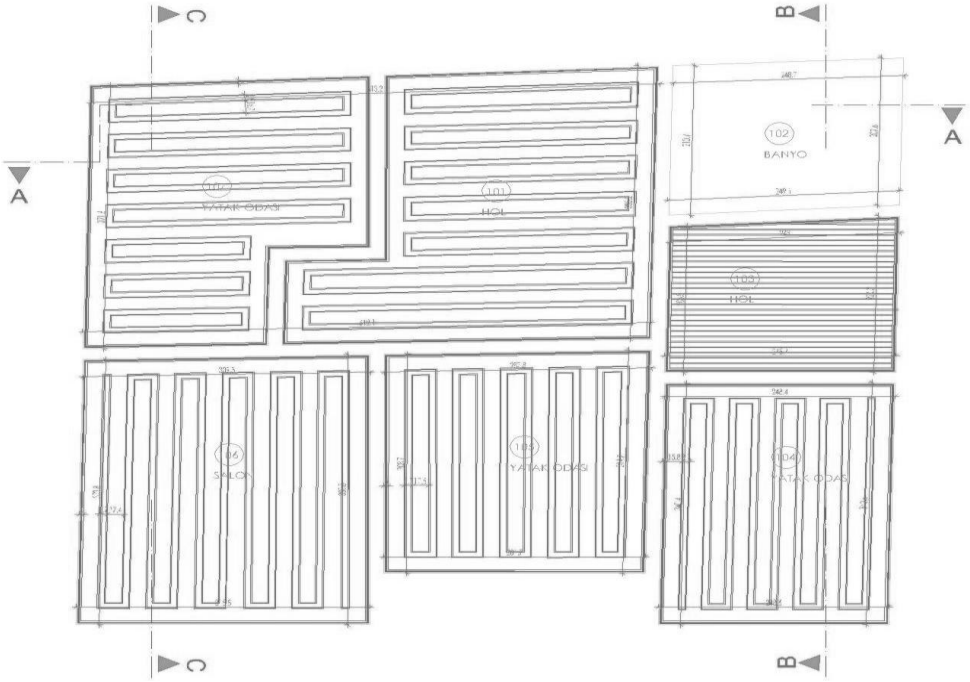
7.8.3.2433 Numaralı Tescilli Yapının Restorasyon Çalışmaları

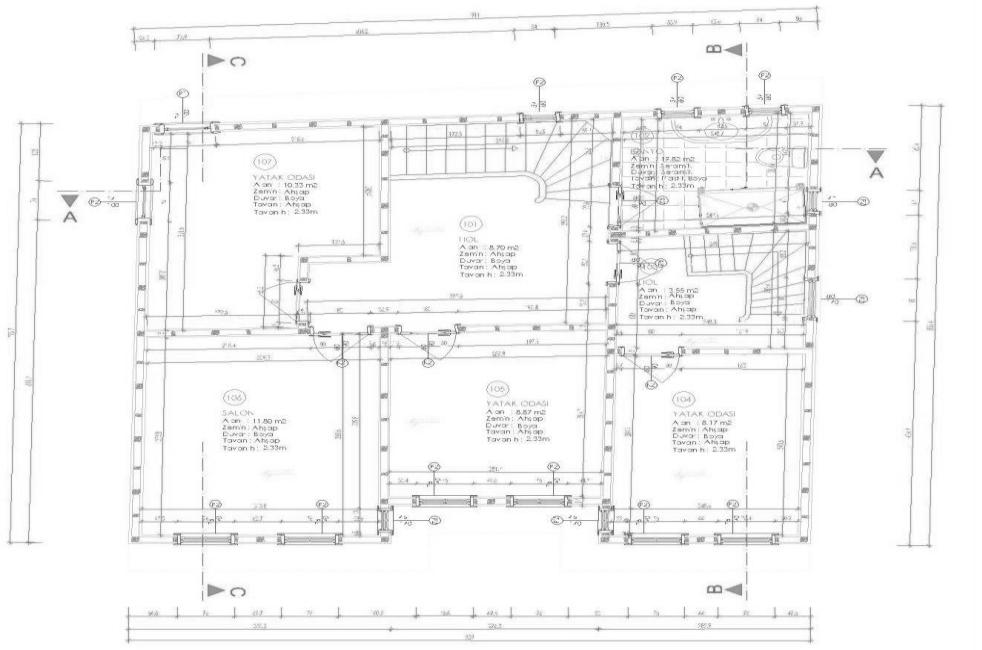
Şekil 7.26. Tescilli Yapının vaziyet planı[42].

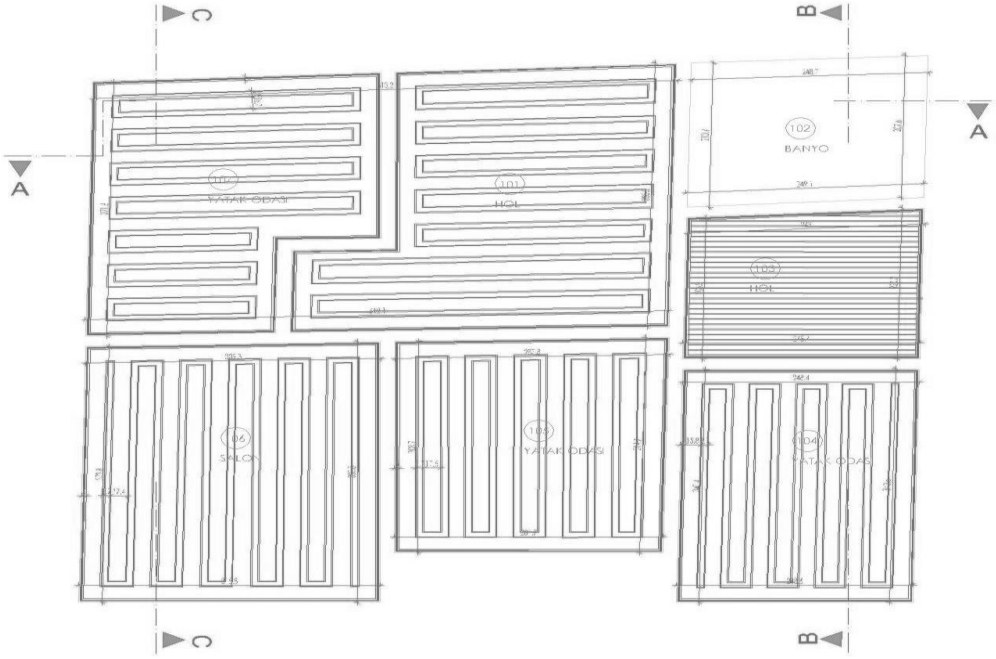
Şekil 7.27. Tescilli Yapının zemin kat planı[42].

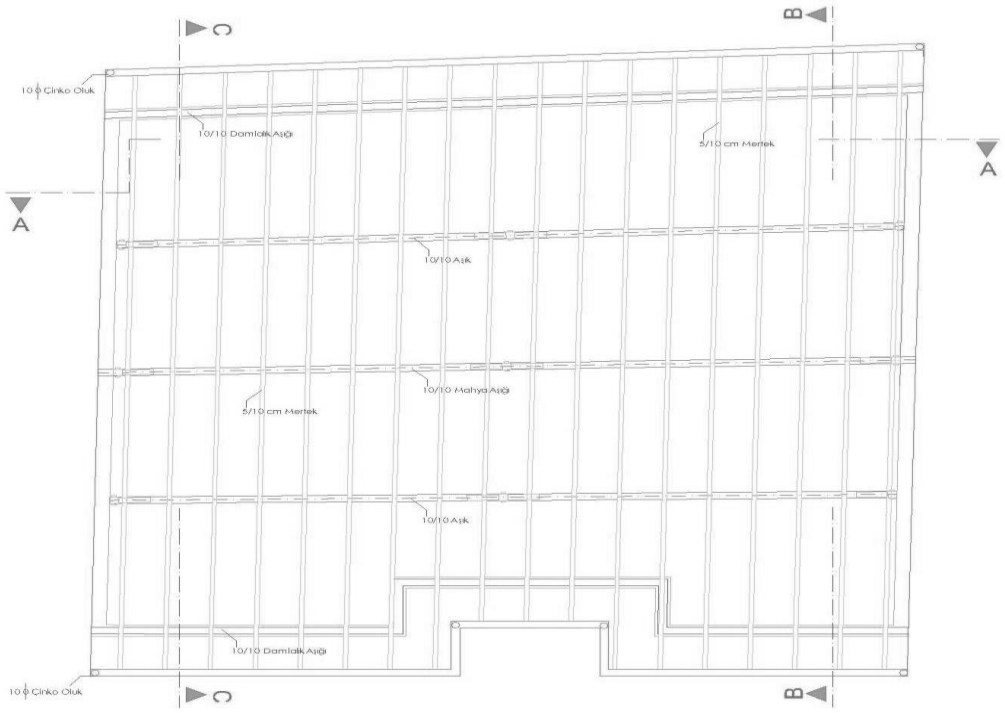
Şekil 7.28. Tescilli Yapının zemin kat tavan planı[42].

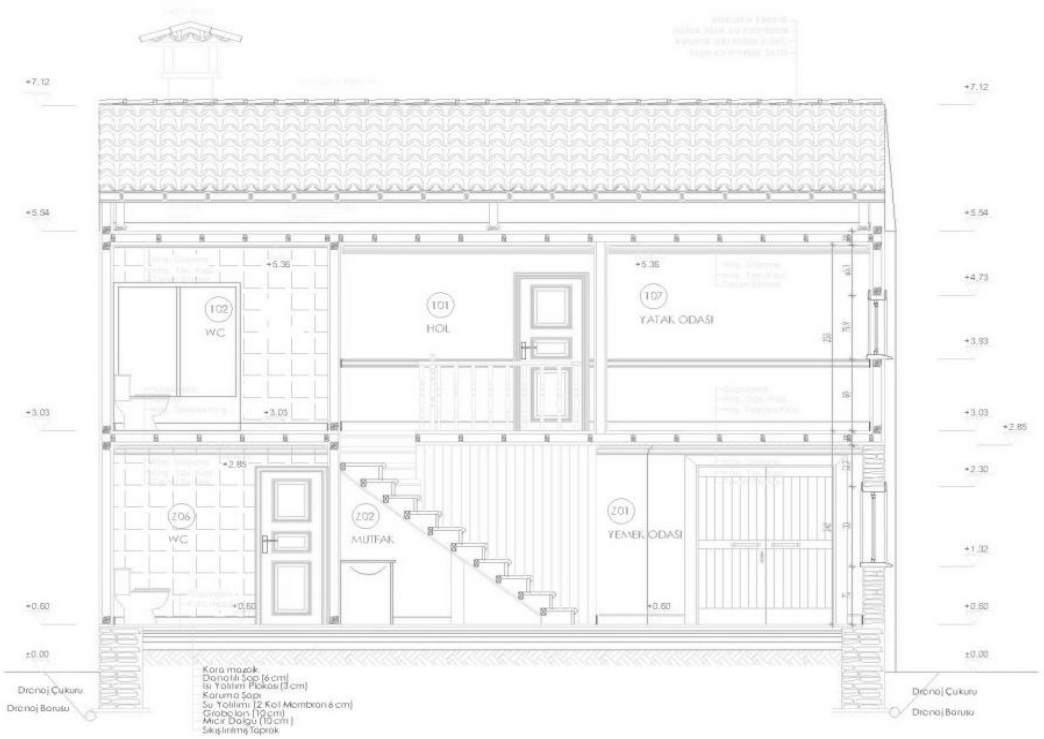
Şekil 7.29. Tescilli Yapının 1. kat planı[42].

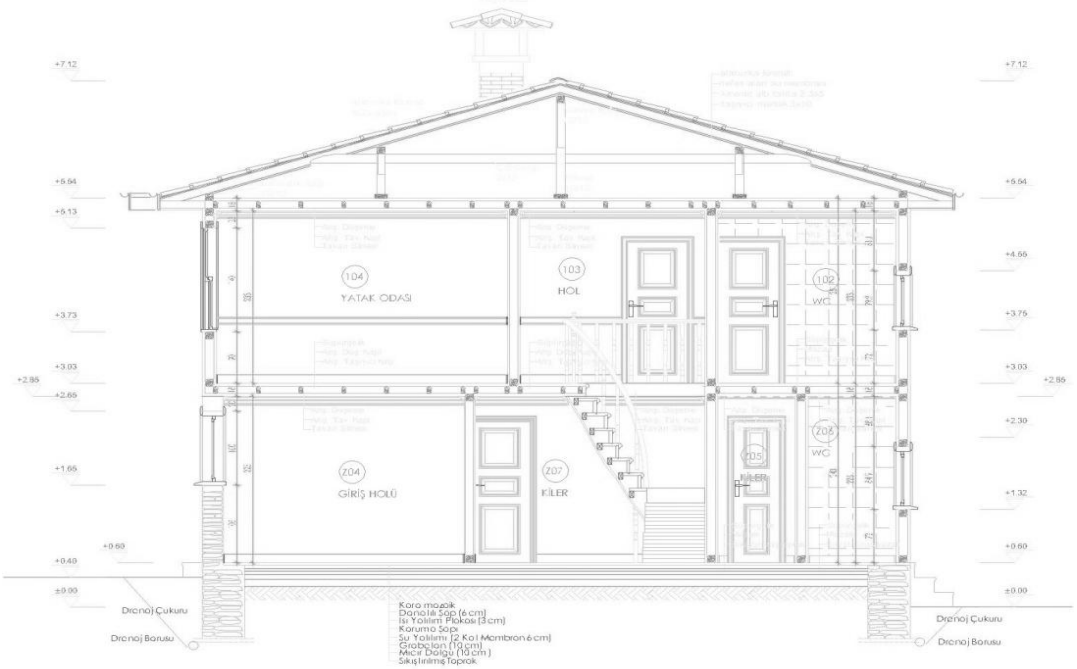
Şekil 7.30. Tescilli Yapının 1. kat tavan planı[42].

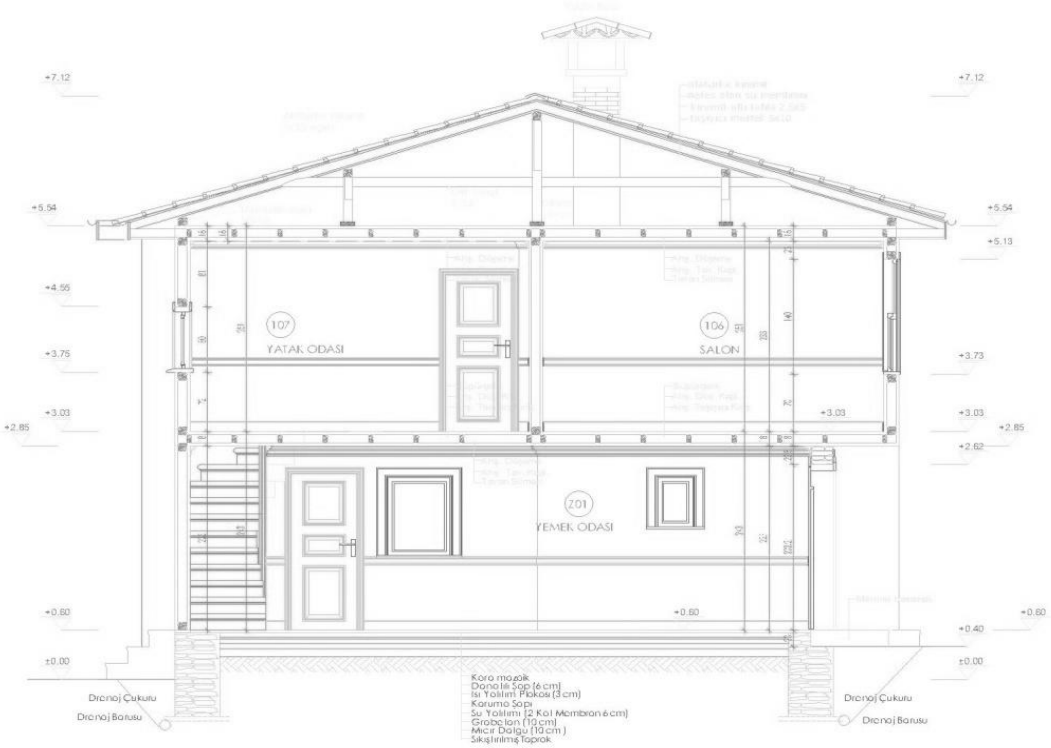
Şekil 7.31. Tescilli Yapının çatı katı planı[42].

Şekil 7.32. Tescilli Yapının A-A kesiti[42].

Şekil 7.33. Tescilli Yapının B-B kesiti[42].

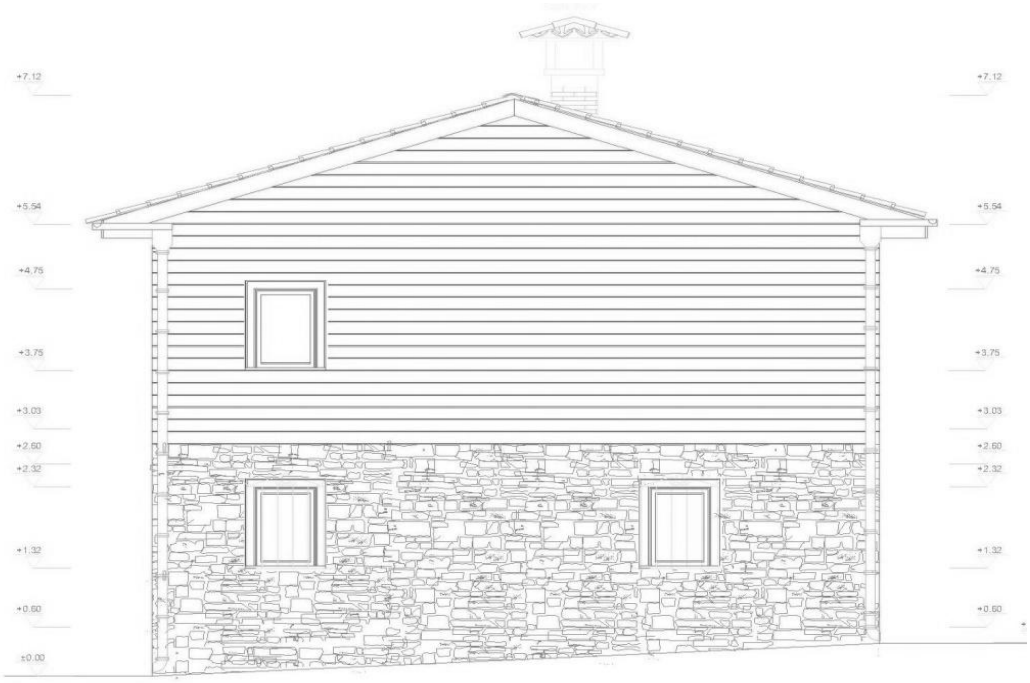
Şekil 7.34. Tescilli Yapının C-C kesiti[42].

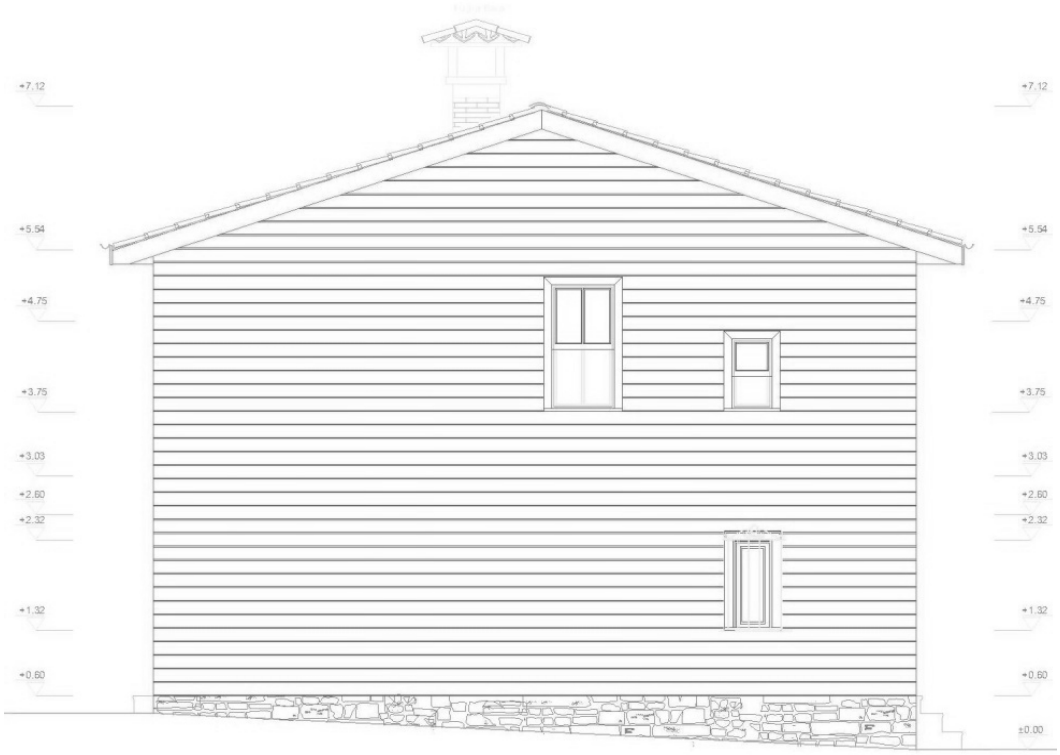
Şekil 7.35. Tescilli Yapının ön görünüşü[42].

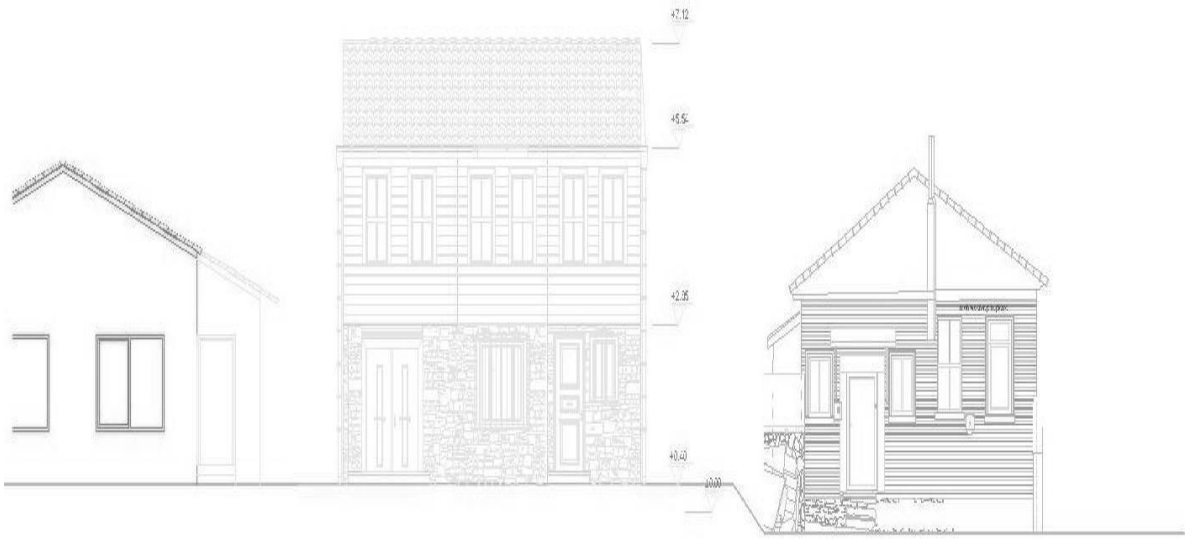
Şekil 7.36. Tescilli Yapının arka görünüşü[42].

Şekil 7.36. Tescilli Yapının sol yan görünüşü[42].

Şekil 7.36. Tescilli Yapının sağ yan görünüşü[42].

Şekil 7.37. Tescilli Yapının çevre ile ilişkisi[42].

2433 numaralı tescilli yapının röleve, restitüsyon ve restorasyon çalışmalarında görüldüğü gibi yapı, bölgedeki birçok tarihi binalarda bulunan yapım teknikleri ile inşa edilmiştir. Yapının restitüsyon çizimlerinde de anlaşıldığı gibi giriş katı taş, üst kısımlar ise ahşap karkas sistem ile yapılmış ve ahşapla kaplanmıştır.

Yapının içi bağdadi tekniği ile sıvanmıştır. Binanın zemin kat planına baktığımızda girişte bir taşlık bölümü, mutfak ve yemek odası bulunmaktadır.1. kat planında ise yatak odaları ve banyo bulunmaktadır. Günümüzde birçok bölümü, tavanların büyük bir kısmı çökmüş durumdadır.

Yapıda üst kata çıkış ahşap merdiven ile sağlanmaktadır. Üst katta merdiven boşluğunda da ahşap korkuluklar kullanılmıştır. Tavanlar ahşap ile kaplanmış zemin kat tavanıyla 1.kat tavanları arasında farklılık görülmektedir.2433 numaralı tescilli yapıda, kuru zeminler ahşap kaplama ile ıslak mekanlarda ise zemin mozaik ile kaplanmıştır.

Tarihi yapıda bulunan pencereler giyotin tarzda yapılmış, giriş kapısı ise çift kanatlı olarak tasarlanmıştır. Sade bir mimariye sahip olan tarihi ahşap yapı pencere ve kapılarda değişikliğe uğramamış sadece cephesinde zaman zaman tadilatlar ile farklı malzemelerle taşıyıcılığı sağlanmıştır.

Tuzla Belediyesi tarafından başlatılan tarihi yapıları onarım çalışmaları 2009 senesinde gündeme gelmiş ve birçok yayın organı tarafından duyurulmuştur. Mülk sahiplerinin bireysel olarak yaptıracağı restorasyon çalışmalarına izin verilmeyen Tuzla'da birçok ahşap ev bu ev gibi kaderine terk edilmiştir. Bölgede bu ev gibi birçok yapı yıkılmak üzeredir ve toplamda 118 tescilli yapı müdahale edilmese bu kadere mahkûmdur.

8.SONUÇ

İnsan doğal malzemeleri ilk barınaklardan beri tek tek ya da bir arada kullanmış, doğanın sunduğu malzemeyi işlemiştir. Ahşap evin oluşumu ve kullanımı da ilk çağlara inmektedir. Yapı malzemesi olarak ahşabın kullanımının ilk örnekleri eski taş devri insanlarının yaptığı, dal ve çalılar kullanılarak ve hayvan derisi örtülerek oluşturulan ilk barınaklardır. Daha sonrasında yerleşik hayata geçmiş, olanaklarıyla kalıcı barınaklar inşa etmiş ve bu şekilde tarihi kentler oluşmuştur.

Zaman ilerledikçe toplumsal yaşamdaki değişimler ile işlevsel farklılaşmalar, tarihi kentlerin fiziksel yapısının değişimini beraberinde getirmektedir. Bu değişimler etkisini, en hızlı ve fark edilebilir olarak mimari yapılarda göstermektedir.
Tuzla Bölgesi'nde mübadele sonrası artan nüfus değerleri ile beraber, yerleşiminin mevcut konut yoğunluğu her geçen yıl biraz daha fazlalaşmıştır. İhtiyaçların artması ve yaşamın mekânsal zorlukları, etrafı çevrili bir ilçe için konut yerleşimlerinde, alan darlıklarına ve planda çok fazla değişikliklerin meydana gelmemesine sebep olmuştur. Tuzla Bölgesi konumu itibariyle, nüfusun ve yerleşimin sorunlarıyla her yıl farklı ölçeklerde karşı karşıya kalmıştır.

Üzerlerinden geçen yıllara ve insan tahribatına karsı yorgun ve yenik düşmüş Tuzla Bölgesi'ndeki tescilli tarihi konutlar, maalesef özgün hallerini günümüze kadar bütünüyle taşıyamamışlardır. Cephe özelliklerini, kütlesel bütünlüklerini de dikkate alarak değerlendirdiğimizde, aslına tamamen sadık kalan örneklerin oldukça az olduğunu görmekteyiz. Sayısal ve tipolojik değerlendirmeler neticesinde, Tuzla ilçesinin tescilli konut mimarisi hakkında detaylı sonuçlar çıkarılmıştır.

* Çalışma alanı sınırlarında bulunan konutlardan özgünlüğünü en büyük oranda koruyanlar köse parselde yer alanlar olmuştur. Bu sebeple konutlarla ilgili özgün değerlendirmeler yapılırken bu konutlar dikkate alınmıştır.

* İstanbul tarihi yerleşimlerinde konutlar, arazilerin topoğrafik benzerlikleri nedeniyle benzer konumlanma özellikleri göstermektedirler. Tuzla Bölgesi de üslupsal farklılıklarına rağmen İstanbul'un birçok mahallesindeki tarihi konutlarla aynı özellikleri taşımaktadır.

* Bölge konutlarında kullanılan kat yüksekliği ekseriyetle zemin + 1 ve zemin + 2 seklinde olmuştur. Fakat arazinin eğimli yapısı komşu iki konutun aynı yüksekliğe sahip olmasına rağmen, farklı saçak hizalarının oluşmasını zaruri hale getirmiştir.

* Tuzla Bölgesi'nde, konutlara genellikle doğrudan sokaktan girilmektedir. Girişler, bazen cephe üzerinde bir niş oluşturularak bazen de düz olarak yapılmaktadır.

* Geleneksel Türk konutunda olduğu gibi, Tuzla Bölgesi tescilli konutlarında da cephe düzenlerinin oluşmasında belirleyici neden yapıların bulundukları parseller olmuştur. Parsellerin özel durumları, çıkmaların varlığını ve geometrisini etkilerken, girişlerin yerlerini de plandan gelen düzene bağlı olarak belirlemişlerdir. Buna göre çıkmaların yapı üzerindeki yerleri ve giriş kapısı ile olan ilişkileri, kat adetleri de dikkate alınarak konut cephe biçimleri meydana gelmiştir.

* Konut cepheleri tipolojik sınıflandırması yapılırken, çıkmalı ve çıkmasız olarak iki temel sınıfa ayrılmış, çıkmalı konutlarda cephe düzenlemeleri, çıkmanın bulunduğu yere ve geometrik şekle göre alt grupları oluşturmuştur. Çıkmalar cephe genişliğine göre ölçülendirilmiş, bazen konutun bütün katlarında bazen de sadece belli bir katında uygulanmıştır. Çıkmanın sadece tek katta uygulandığı ve İstanbul genelinde sıkça görülen, çıkma üstü balkon uygulaması, çalışma alanında sıkça örülen bir düzenleme olmuştur. Düz cepheli konutlarda en fazla tercih edilen tip zemin + 1 katlı ve girişin cephe kenarından yapıldığı düzenlemeler olmuştur. Çıkmalı cephe uygulamasının örneklerinde en fazla uygulanan model konutun zemin + 1 katlı, çıkmanın ve girişin birbirine zıt kenarlarda olduğu düzenlemeler olmuştur.

* Konut girişlerinde genelde çift kanatlı ahşap kapıların kullanımı tercih edilmiştir. Ahşap malzemeli kapı kanatları birden fazla tablalı taşıyacak şekilde tasarlanmıştır. Kapıların açıldığı iç mekânların aydınlatılması için kapı üstü aydınlatma pencereleri kullanılmıştır.

* İstanbul kent içi bitişik nizamlı konutlarında yaygın olarak kullanılan pencere düzenlemeleri Tuzla konutlarında da görülmektedir. Sokak cephesinde bulunan özgün pencereler kullanıldıkları yerlere ebatlandırılmıştır. Çıkma ön yüzeylerinde bulunanlar yatay ve dikey olmak üzere iki şekilde kullanılmıştır. Yatay kullanılanlar tek çerçeve içinde bölmeler oluşturmuştur. Dikey kullanılanlar ise iki ya da üç tanesinin belirli aralıklarla dizilmesi seklindedir. Özgün pencere kullanım şekli büyük ölçüde bozulmuş olsa da en fazla tercih edilen biçim giyotin(sürgülü) model olmuştur. Bunların dışında cephelerdeki hareketlilik söve süslemeleri, saçaklar, destek elemanları ve silmelerle sağlanmıştır.

* Konutlarda sonradan kullanılan demir parmaklıklar, elektrik kabloları, soba ve havalandırma bacaları cephelerin fiziki ve görsel olarak bozulmasını küçük ölçülerde etkilemiştir. Bunların haricinde zemin katlarda ticari amaçlarla sonradan açılan dükkânların oluşum aşamasındaki tahribatları ve koruyucu kepenkleri de cephe özgünlüğünün korunmasını olumsuz yönde etkilemiştir.

Tuzla'nın deniz kıyısında yer alması gelişmesinin her döneminde olumlu bir faktör olmuştur. Tarihinin çok eski ve önemli olmasına rağmen birçok yapısı bakımsızlık ve işlevsizlik yüzünden yok olmuş ve silinmiştir. Tuzla Bölgesi'nin tarihi dokusunu oluşturan ve günümüze kadar ayakta kalmayı başaran ahşap evlerdir.
Ahşap evlerin yoğun oldukları yerleşimlerde fazla kat içeren plan düzenlememeli ve yerel yönetim tarafından korunması gerekli olan ahşap evlerin sahiplerine teknik ve ekonomik yardımda bulunulması gerekmektedir.

Toplumda kültürel varlıkların korunması bilincinin sağlanması yerel yönetim tarafından bir veya iki ahşap evin restore edilerek oradaki topluma örnek olarak yapılması korumadaki anlayışa örnek olacaktır.

Sanat anıtı kimliğine sahip olan kültür ve tarihi bakımından büyük önem taşıyan Tarihi yapılara, sahip çıkamama problemi birçok bölgede bulunmaktadır. Tuzla Bölgesi de bu bölgelerden biridir. Tezimizdeki amacımız tarihi önemi büyük olan ve eski dönemlerden beri yaşamın sürdürüldüğü Tuzla Bölgesi'nde, doğrudan halkın inşa ettiği isimsiz mimari örneklerin korunması ve geleceğe taşınması konusunda elimizden geleni yapmaktır.

KAYNAKLAR

1. Özdemir M., "Tuzla Tarihi",Tuzla Belediyesi Kültür hizmeti, İstanbul , 2011.
2. https://maps.google.com, (10.05.2012).
3. Ostrogrsky G. , " History of the Byzantine Empire ",78-79,İstanbul,2006.
4. Timothy E. G. , "Bizans Tarihi", 161, İstanbul,2008.
5. Philip K. ,"Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi",Birsen Yayın Evi, 65,İstanbul,1972.
6. Eyice S. , "Tuzla'nın Değirmenaltı Mevkiinde Bir Bizans Kalıntısı",Sanat Tarihi Yıllığı, 27-28, İstanbul, 1973.
7. Eyice S. , "Yıldız Demiriz'e Armağan",Yem Yayınları, 68,İstanbul,2001.
8. https://www.gittigidiyor.com/,(13.11.2012).
9. "Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri", KültürYayınları, 438-791, İstanbul,1530.
10. Çelik G, "Tahrir Defterleri",Tuzla Belediyesi Yayınları, s.118,İstanbul 1980.
11. Duman N., Ökten S., "Ahşap Yapı Dersleri I", YEM Yayınları, 13, İstanbul, 1988.
12. Günay R. , "Geleneksel Ahşap Yapılar Sorunları ve Çözüm Yolları", Birsen Yayınevi, 3 -12, İstanbul, 2002.
13. Artel T., "Yapı Malzemesi", Osman Yalçın Matbaası, s.419-436, İstanbul, 1969.
14. Erşen N., "Ahşap Yapılar Problem ve Çözümleri", Birsen Yayınevi, 3-15 , İstanbul,2000.
15. Kuban D. , "Türk Hayatlı Evi", Eren Yayıncılık, 20-220, İstanbul, 1995.
16. Eldem, S. H. , "Türk Evi III", TAÇ Vakfı, 88-221, İstanbul, 1987.
17. Eriç M., "Dünün ve bugünün ahşap ve ahşaptan üretilmiş malzemesinin Türkiye şartları içinde yapıda rasyonel kullanılma imkanlarının araştırılması", Doktora Tezi, İTÜ Mimarlık Fakültesi, 21- 27, İstanbul, 1972.
18. Özhan N. ," Anadolu'nun Geleneksel Konutlarında Ahşap Kullanımına Ait Bir Derleme", Yüksek lisans Tezi, 95-110, Ankara, 2006.
19. Evren M. , "Türk Evinde Çıkma", İTÜ Mimarlık Fakültesi, 12-39, İstanbul, 1959.
20. Tomsu L. , "Bursa Evleri", İTÜ Mimarlık Fakültesi, 19-56, İstanbul, 1950.

21. Dinçer İ., Enlil Z., Evren Y.,"İstanbul'un Koruma Alanlarının Değerlendirilmesi",100, İstanbul,2009.

22. Eyice S. ,Tuzla'nın Bizans Kalıntıları", Sanat Tarihi Yıllığı, 27-28, İstanbul, 1973.
23. Bulgurlu V. , "Bizans Tarihi, 2-10,İstanbul,1980.
24. Akyürek E. , Tiryaki A. , Çömezoğlu Ö. , Ermiş M., Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri, Ege Yayınları,8,İzmir,2000.
25. Soyhan C., "Tuzla Yakınındaki Adaların Bizans Kalıntıları", Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, İstanbul,1996.
26. Atik Ş., Çelik G., Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü 27.09.1999, 009150,İstanbul,31 Ocak 2000.
27. "İstanbul Arkeoloji Müzesi ", İstanbul Arkeoloji Müzesi Yayınları,İstanbul,1980.
28. "T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü ,B.02.1.VGM,Ankara,1453.
29. BOA,"Fon kodu", 1443,59338,1700.
30. İnalcık H., "Osmanlılarda Raiyyet Rüsumu", Kültür Vakfı Yayınları,376,İstanbul, 1953.
31. BOA, Muhasebe-i Vilayeti Anadolu Defteri, Kültür Vakfı Yayınları ,İstanbul,1530.
32. Gülmez N., "Kurtuluş Savaşında Anadoluda Yeni Gün",Ankara,1999.
33. Sofuoğlu A., Milli Mücadele Döneminde Kocaeli, 33-35,İstanbul 1996.
34. Akdemir Z. , "A'dan Z'ye Anadolu Evleri", Arkitekt Sayı 5, 46, İstanbul, 1994.
35. Erdem, A., "Göynük Tarihsel Siti, Dini ve Sivil mimarlık Ürünleri, Koruma Sorunları Ve Yeni Yapılaşma Kosulları", Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 176, İstanbul,1996.
36. Sönmez N., "Eskişehir Odun pazarı Tarihi Yerleşiminin Fiziksel Gelişimi ve Geleneksel Konut Dokusunda Dizgisel Çözümlemeler", İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Doktora Tezi, s. 56, 81, İstanbul, 1983.
37. Frold W., "Anıtlar Bakım ve Onarımları", Akademi Dergisi,İstanbul, 1970.
38. Alper B., "Eğin evleri", Art+Decor Dergisi, (37): 76-78, 80, 84 ,İstanbul, 1996.
39. Kafesçioğlu R., "Kuzey-Batı Anadolu'da Ahşap Ev Yapıları", İTÜ Mimarlık Fakültesi, 42- 124 ,İstanbul, 1955.
40. Özgüner O., "Köyde Mimari: Doğu Karadeniz", ODTÜ Mimarlık Fakültesi, 24- 42, Ankara,1970.
41. www.1resimler.com/k-tuzla-resimleri- 1878.htm
42. Tuzla Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü Tarihi 40 pafta Ahşap evler Restorasyon Çalışmaları,İstanbul,2009.

ÖZGEÇMİŞ

Adres	Evliya Çelebi mah. Mercanpark Sit. A blok D:9 **TUZLA/İSTANBUL**
Ev tel	(216) 3952416
GSM	(530) 9672138
E-mail	altuntas_seyda@hotmail.com

UYRUĞU: T.C.

DOĞUM TARİHİ: 25/08/1986

DOĞUM YERİ: İstanbul

MEDENİ HALİ: Evli

EĞİTİM BİLGİLERİ;

09/2000– 06/2004 : Tuzla Teknik Lisesi(Teknik Elektrik Bölümü)

09/2004– 06/2009: Uluslararsı Kıbrıs Unıversıtesı "MiMARLIK BÖLÜMÜ"

(ÖSS%50 BURS+%50 OKUL BAŞARI BURSU)

STAJLAR;

2007 YILI 30 İŞ GÜNÜ ŞANTİYE STAJI "KİPTAŞ"

2008 YILI 40 İŞ GÜNÜ BURO STAJI "DALYANLAR İNŞAAT"

ASISTANLIKLAR;

2007 YILI BÖLÜM BAŞKANI PROF DR. BİLGE IŞIK'IN ASİSTANLIĞI

2008 YILI M.E.B PROJESİ 'NDE PROF DR. SEVİNÇ KURT YÖNETİMİNDE ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ

İŞ DENEYİMİ;

Yıl Görev	Yer
2009-2010 MİMAR	ŞİRA İNŞAAT LTD.
2010-2011 MİMAR	ÖZTUĞRA İNŞAAT LTD.
2011-2013 YÖNETCİ MİMAR	ALTUNTAŞ MİMARLIK

PROGRAMLAR;

Word, Excel, Powerpoint: İYİ SEVİYEDE

Autocad: İYİ SEVİYEDE

Photoshop: İYİ SEVİYEDE

3D Max: İYİ SEVİYEDE

Sketch up: ORTA SEVİYEDE

YABANCI DİL;

İNGİLİZCE OKUMA: ORTA, YAZMA ORTA KONUŞMA: ORTA

ALMANCA OKUMA: BAŞLANGIÇ, YAZMA BAŞLANGIÇ

KONUŞMA: BAŞLANGIÇ

İLGİ ALANLARI;

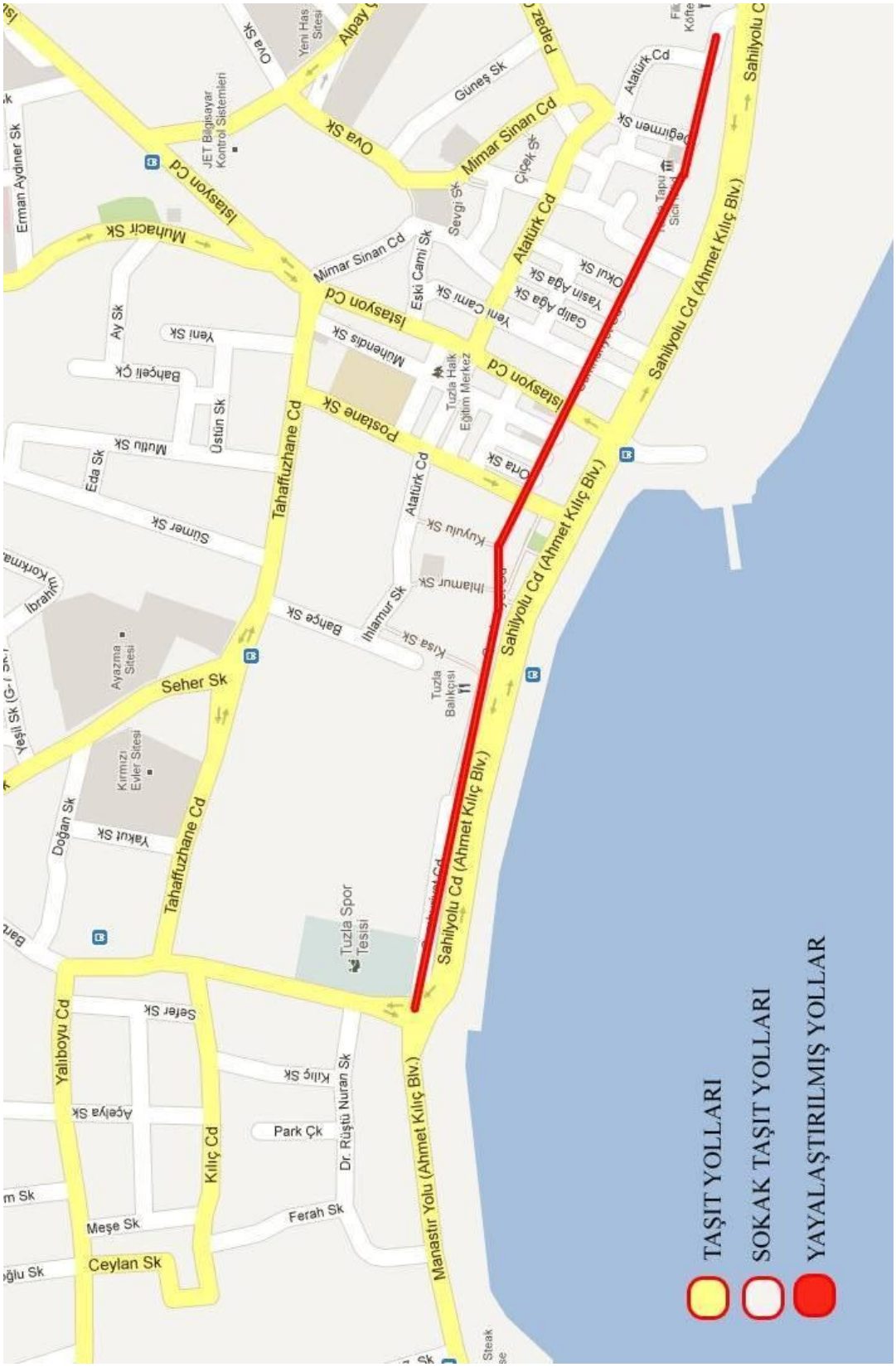
Internet, müzik dinlemek , dergi okumak ,tenis oynamak,seyahat etmek

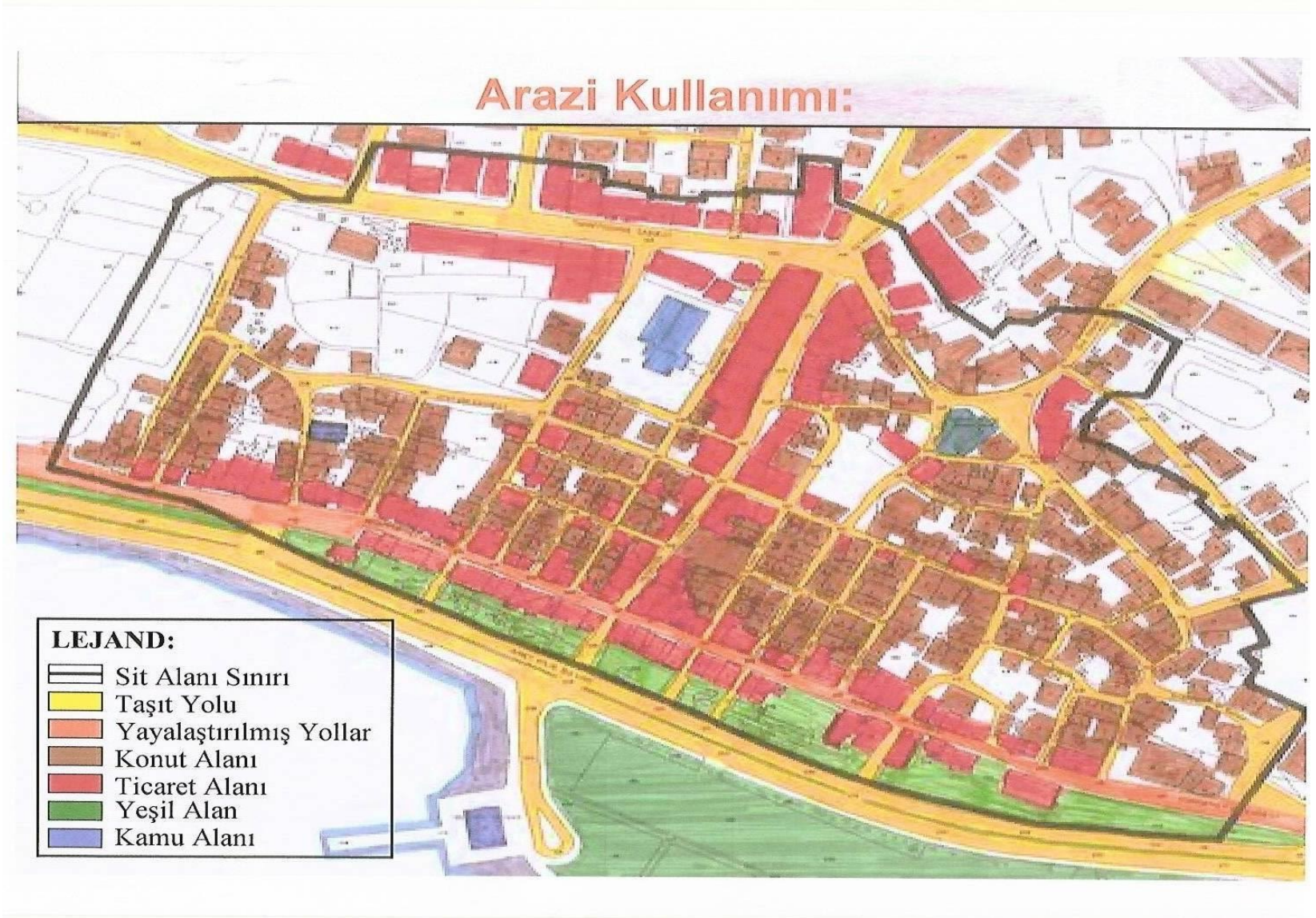
EKLER

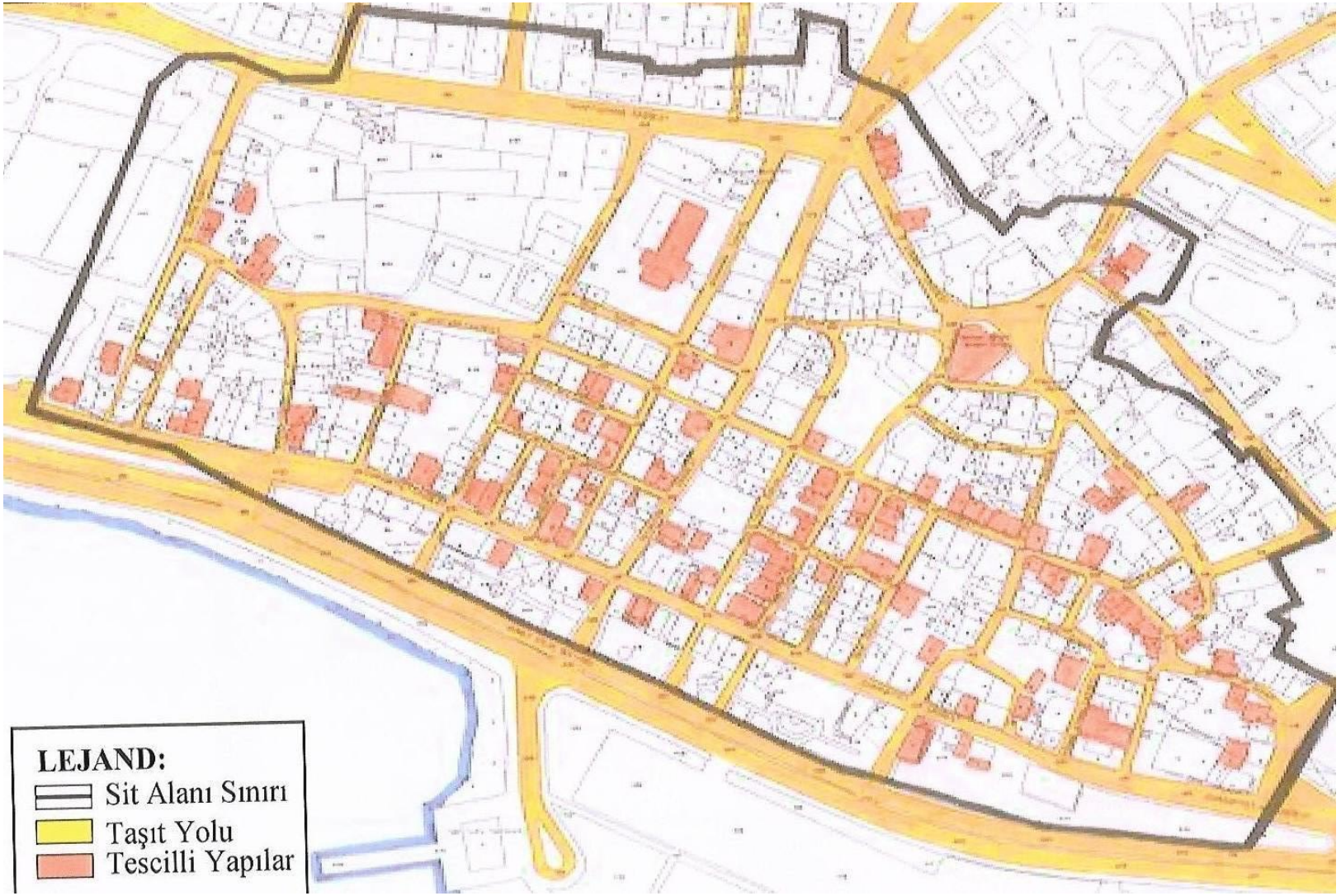
EK A: ARAZİ YAPILAŞMA ANALİZ HARİTALARI

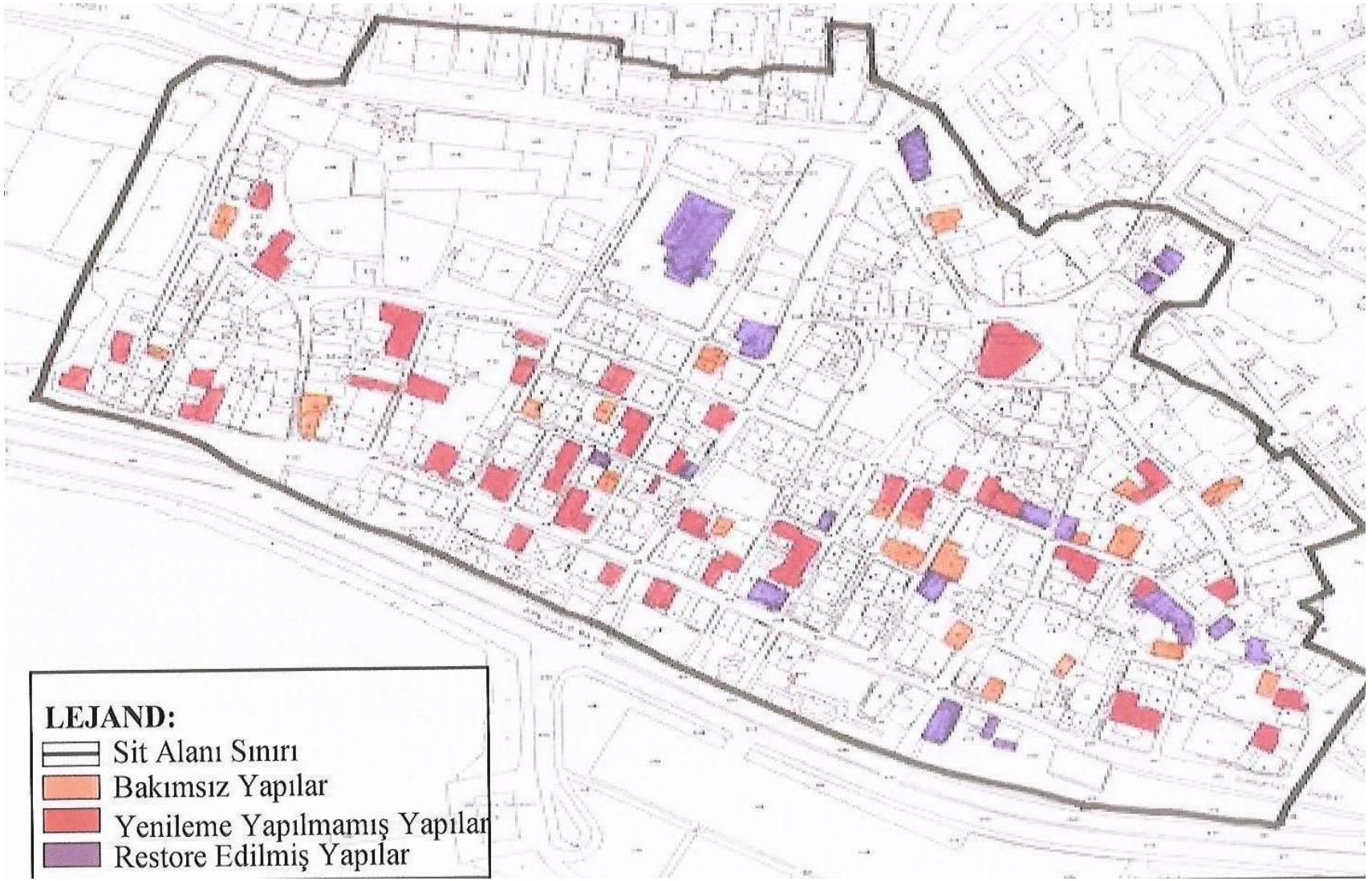
EK B:TUZLA BÖLGESİ'NDEKİ TESCİLLİ AHŞAP YAPILAR VE BÖLGEYE AİT ESKİ FOTOĞRAFLAR

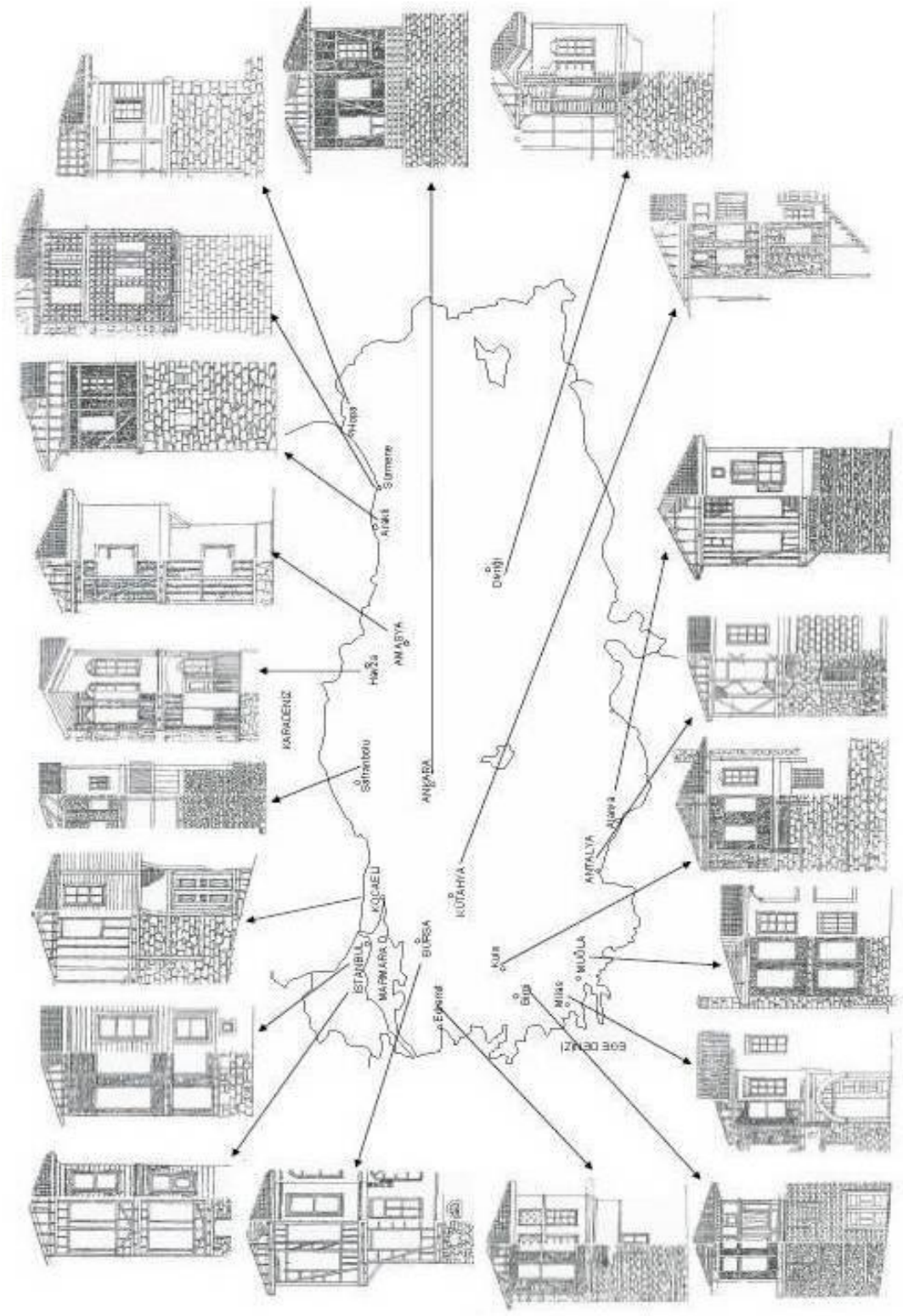
EK A: ARAZİ YAPILAŞMA ANALİZ HARİTALARI

TAŞIT YOLLARI
SOKAK TAŞIT YOLLARI
YAYALAŞTIRILMIŞ YOLLAR
Sahilyolu Cd (Ahmet Kılıç Blv.)
Manastır Yolu (Ahmet Kılıç Blv.)
Tahaffuzhane Cd
İstasyon Cd
Mimar Sinan Cd
Atatürk Cd
Kılıç Cd
Yalıboyu Cd
Seher Sk
Postane Sk
Ceylan Sk
Meşe Sk
Ferah Sk
Park Çk
Tuzla Spor Tesisi
Tuzla Balıkçısı
Tuzla Halk Eğitim Merkezi
Ayazma Sitesi
Kırmızı Evler Sitesi
Yeni Has Sitesi
JET Bilgisayar Kontrol Sistemleri
Dr. Rüştü Nuran Sk
Muhtar Sk
Oya Sk
Güneş Sk
Çiçek Sk
Sevgi Sk
Eski Cami Sk
Yeni Cami Sk
Muhendis Sk
Orta Sk
Kuyulu Sk
İhlamur Sk
Banğe Sk
Kısa Sk
Yeni Sk
Bahçeli Çk
Muttu Sk
Üstün Sk
Eda Sk
Sumer Sk
Yakut Sk
Doğan Sk
Seher Sk
Kılıç Sk
Açelya Sk
Park Çk
Meşe Sk
Ceylan Sk
Ferah Sk
Erman Aydıner Sk
Ay Sk
Yeşil Sk
İbrahim Korkmaz Sk
Gaip Ağa Sk
Yasin Ağa Sk
Okul Sk
Değirmen Sk
Sicil
Tapu

Arazi Kullanımı:
LEJAND:
Sit Alanı Sınırı
Taşıt Yolu
Yayalaştırılmış Yollar
Konut Alanı
Ticaret Alanı
Yeşil Alan
Kamu Alanı

LEJAND:
Sit Alanı Sınırı
Taşıt Yolu
Tescilli Yapılar

LEJAND:
Sit Alanı Sınırı
Bakımsız Yapılar
Yenileme Yapılmamış Yapılar
Restore Edilmiş Yapılar

Ankara
Çankırı
Afyon
AMASYA
Havza
KARADENİZ
Sürmene
Akhisar
Sürmeneboğu
KÜTAHYA
Denizli
ANTALYA
Alanya
Kuşadası
Bursa
İZMİR
Milas
MUĞLA
Bodrum
İSTANBUL
KOCAELİ
MARMARA D.
BURSA
Eskişehir

EK B:TUZLA BÖLGESİ'NDEKİ TESCİLLİ AHŞAP YAPILAR VE BÖLGEYE AİT ESKİ FOTOĞRAFLAR

Ek2.1. Atatürk'ün Tuzla'yı ziyareti[41].

Ek2.2. Tarihi Ahşap ev[42].

Ek2.3. Tarihi Ahşap ev[42].

Ek2.4. Tarihi Ahşap ev[42].